

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

entuzjaści
edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Jan Herczyński

Aneta Sobotka

Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013

Autorzy:

dr Jan Herczyński

Aneta Sobotka

Recenzenci:

dr Artur Bajerski

Stanisław Szelewa

© Copyright by: Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, wrzesień 2015

ISBN: 978-83-65115-83-6

Wzór cytowania:

Herczyński, J., Sobotka, A., (2015) *Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego: *Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych.

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści:

Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych – najważniejsze ustalenia	9
Wstęp	14
1. Powiaty a szkoły ponadgimnazjalne	18
2. Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych	22
2.1. Zmiany wynikające z decyzji organu prowadzącego.....	22
2.2. Zmiany wynikające z reformy szkolnictwa zawodowego.....	27
3. Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce	30
3.1. Zmiany struktury szkolnictwa średniego i zawodowego po 1995 roku	30
3.2. Charakterystyka sieci szkolnej w 2007 i 2013 roku.....	37
3.3. Zmiana liczby uczniów szkół w latach 2007-2013.....	52
4. Analiza zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych	57
4.1. Podsumowanie zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych.....	57
4.2. Zamykanie szkół	63
4.3. Otwieranie szkół.....	80
4.4. Zmiana organu prowadzącego	92
4.5. Zmiana złożoności szkoły.....	94
5. Polityka samorządów wobec sieci szkół ponadgimnazjalnych	97
5.1. Elastyczność zespołów	97
5.2. Rok wyborczy a decyzje samorządów	99
5.3. Zmiana oferty liceów ogólnokształcących.....	102
5.4. Zespoły z wieloma technikami.....	103
5.5. Samorządy bez szkół.....	107
Podsumowanie i rekomendacje	109
Bibliografia	116
Używane skróty	118
Załącznik A. Klucz identyfikacyjny szkół ponadgimnazjalnych	119
Załącznik B. Typologia organów prowadzących	124

Spis tabel:

Tab. 1. Szkoły ponadgimnazjalne w latach 1998/99 i 1999/00.....	19
Tab. 2. Typy szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży przed 1 września 2012 r.	28
Tab. 3. Typy szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży po 1 września 2012 r.	29
Tab. 4. Wartość średnia i odchylenie standardowe udziału absolwentów szkół różnego typu w roku 2013 (procenty).....	34
Tab. 5. Licea ogólnokształcące i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013	39
Tab. 6. Rozkład liceów ogólnokształcących i ich uczniów wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013	39
Tab. 7. Odsetek powiatów wg liczby prowadzonych liceów ogólnokształcących.....	42
Tab. 8. Technika i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013.....	43
Tab. 9. Rozkład techników i ich uczniów wg organów prowadzących w roku 2007 i 2013	43
Tab. 10. Procentowa zmiana liczby techników i ich uczniów wg organu prowadzącego w latach 2007- 2013	44
Tab. 11. Liczba powiatów prowadzących niewiele techników w 2007 i 2013 roku	48
Tab. 12. Rozkład powiatów wg liczby prowadzonych techników w 2013 r.	48
Tab. 13. Zasadnicze szkoły zawodowe i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013	49
Tab. 14. Rozkład zasadniczych szkół zawodowych i ich uczniów wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013	49
Tab. 15. Podsumowanie zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013	57
Tab. 16. Intensywność zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013.....	58
Tab. 17. Udział powiatów zmieniających sieć szkół ponadgimnazjalnych 2008-2013 (%).....	59
Tab. 18 Podsumowanie zmian sieci liceów ogólnokształcących w latach 2007-2013	59
Tab. 19. Podsumowanie zmian sieci techników w latach 2007-2013.....	61
Tab. 20. Podsumowanie zmian sieci zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013	62
Tab. 21. Liczba zlikwidowanych liceów ogólnokształcących	63
Tab. 22. Odsetek liceów zlikwidowanych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego.....	64
Tab. 23. Charakterystyka likwidowanych liceów ogólnokształcących prowadzonych przez organy samorządowe w ostatnim roku funkcjonowania	66
Tab. 24. Zamknięte samorządowe licea ogólnokształcące w podziale na złożoność szkoły .	67
Tab. 25. Liczba zamkniętych techników	69

Tab. 26. Odsetek techników zamkniętych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego	71
Tab. 27. Liczba techników zamkniętych w latach 2008-2013 wg rodzaju zamknięcia	72
Tab. 28. Odsetek techników zamkniętych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg złożoności	73
Tab. 29. Liczba techników zamkniętych w latach 2008-2013 wg złożoności	74
Tab. 30. Charakterystyka samorządowych techników likwidowanych w ramach zespołu w latach 2008-2013	74
Tab. 31. Liczba zamykanych zasadniczych szkół zawodowych	76
Tab. 32. Odsetek ZSZ zlikwidowanych do 2013 r. spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego	77
Tab. 33. Charakterystyka zamykanych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych ..	78
Tab. 34. Zamknięte samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe wg na złożoność szkoły ...	78
Tab. 35. Liczba otwartych liceów ogólnokształcących wg organu prowadzącego	81
Tab. 36. Charakterystyka otwieranych samorządowych liceów ogólnokształcących	81
Tab. 37. Otwarte samorządowe licea ogólnokształcące wg złożoności	82
Tab. 38. Liczba otwartych techników wg organu prowadzącego	83
Tab. 39. Liczba otwartych techników wg rodzaju otwierania	85
Tab. 40. Rozkład otwieranych techników wg rodzaju otwierania dla wybranych organów prowadzących	86
Tab. 41. Odsetek techników otwartych w latach 2008-2012 i później zamkniętych	87
Tab. 42. Charakterystyka otwieranych techników samorządowych	87
Tab. 43. Otwierane szkoły zawodowe wg organu prowadzącego	89
Tab. 44. Charakterystyka otwieranych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych ...	90
Tab. 45. Otwarte samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe wg złożoności szkoły	90
Tab. 46. Zmiana organu prowadzącego liceum ogólnokształcące	93
Tab. 47. Zmiana organu prowadzącego technika	93
Tab. 48. Zmiana organu prowadzącego zasadniczą szkołę zawodową	94
Tab. 49. Zmiana złożoności liceów ogólnokształcących	95
Tab. 50. Zmiana złożoności techników	95
Tab. 51. Zmiana złożoności zasadniczych szkół zawodowych	96
Tab. 52. Zespoły szkół w zależności od liczby prowadzonych techników	104
Tab. 53. Klasyfikacja organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne	124
Tab. 54. Liczba szkół ponadgimnazjalnych według organu prowadzącego w 2013	125

Tab. 55. Szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez ZDZ i ich uczniowie w roku 2007 i 2013	126
--	-----

Spis rysunków:

Rys. 1. Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach i zasadniczych szkołach zawodowych	30
Rys. 2. Liczba liceów ogólnokształcących, zasadniczych szkół zawodowych, techników i liceów profilowanych w latach 1995-2013	32
Rys. 3. Udział uczniów klas pierwszych według typów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce w 2007 i 2013 r.	33
Rys. 4. Średnia liczba uczniów liceum ogólnokształcącego wg organu prowadzącego	40
Rys. 5. Złożoność liceów ogólnokształcących wg organu prowadzącego w 2013 roku	42
Rys. 6. Średnia liczba uczniów w technikum wg organu prowadzącego	45
Rys. 7. Złożoność techników wg organu prowadzącego w 2013 roku	47
Rys. 8. Średnia wielkość zasadniczej szkoły zawodowej wg organu prowadzącego	50
Rys. 9. Złożoność zasadniczych szkół zawodowych wg organu prowadzącego w 2013 roku	52
Rys. 10. Dynamika zmian w sieci liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013	60
Rys. 11. Dynamika zmian w sieci techników w latach 2008-2013	61
Rys. 12. Dynamika zmian w sieci zasadniczych szkół zawodowych	62
Rys. 13. Zlikwidowane licea ogólnokształcące – struktura wg organów prowadzących	63
Rys. 14. Dynamika zamykania liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013 wg organu prowadzącego	65
Rys. 15. Tryb zamknięcia liceum ogólnokształcącego wg organu prowadzącego	66
Rys. 16. Zlikwidowane licea ogólnokształcące wg typu funkcjonalnego gminy, w której znajdowała się szkoła	68
Rys. 17. Dynamika zamykania techników powiatowych	70
Rys. 18. Zamknięte technika – struktura wg organów prowadzących	71
Rys. 19. Zamknięte technika – struktura wg rodzaju zamykania	73
Rys. 20. Zlikwidowane zasadnicze szkoły zawodowe wg organów prowadzących	76
Rys. 21. Dynamika zamykania szkół zawodowych w latach 2008-2013 wg organu prowadzącego	77
Rys. 22. Zlikwidowane zasadnicze szkoły zawodowe wg typu funkcjonalnego gminy, w której znajdowała się szkoła	79
Rys. 23. Otwarte licea ogólnokształcące – struktura wg organu prowadzącego	81

Rys. 24. Otwarte licea ogólnokształcące wg typu gminy, w której zlokalizowana jest szkoła	82
Rys. 25. Otwarte technika – struktura wg organu prowadzącego	84
Rys. 26. Dynamika otwierania techników wg organu prowadzącego w latach 2008-2013	84
Rys. 27. Otwarte technika – struktura wg rodzaju otwierania	85
Rys. 28. Otwarte zasadnicze szkoły zawodowe – struktura wg organu prowadzącego.....	89
Rys. 29. Otwarte zasadnicze szkoły zawodowe wg typu gminy, w której zlokalizowana jest szkoła.....	91
Rys. 30. Rok likwidacji szkoły samorządowej oszacowany na podstawie liczby uczniów w poszczególnych klasach	101

Spis map:

Mapa 1 Odsetek absolwentów liceów ogólnokształcących w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 roku	35
Mapa 2 Odsetek absolwentów techników w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 r.	36
Mapa 3 Odsetek absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 roku	37
Mapa 4 Średnia liczba uczniów w samorządowym liceum ogólnokształcącym w 2013 roku.	41
Mapa 5 Średnia liczba uczniów w samorządowym technikum w 2013 roku.....	46
Mapa 6 Średnia liczba uczniów w samorządowej zasadniczej szkole zawodowej w 2013 roku	51
Mapa 7 Zmiana liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013.....	53
Mapa 8 Zmiana liczby uczniów liceów ogólnokształcących w latach 2007-2013.....	54
Mapa 9 Zmiana liczby uczniów techników w latach 2007-2013	55
Mapa 10 Zmiana liczby uczniów zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013.....	56
Mapa 11 Liczba zamkniętych samorządowych liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013.....	69
Mapa 12 Liczba zamkniętych samorządowych techników w latach 2008-2013	75
Mapa 13 Liczba zamkniętych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013.....	80
Mapa 14 Liczba otwartych samorządowych liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013	83
Mapa 15 Liczba otwartych samorządowych techników w latach 2008-2013	88
Mapa 16 Liczba otwartych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013.....	92

Mapa 17. Odsetek techników samorządowych w zespołach z więcej niż jednym technikiem, 2007 r.....	106
---	-----

Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych – najważniejsze ustalenia

LICEA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

- W latach 2008-2013 doszło do niewielkiej zmiany struktury udziału poszczególnych organów prowadzących licea ogólnokształcące. Liczba liceów ogólnokształcących prowadzonych przez samorządy spadła o 3,3 punktów procentowych, wzrosła natomiast liczba szkół prowadzonych przez inne organy.
- Średnia liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym w latach 2008-2013 spadła prawie o 20%. W 2013 roku największe były licea ogólnokształcące prowadzone przez powiaty grodzkie (385 uczniów) oraz powiaty ziemskie (257 uczniów), a najmniejsze prowadzone przez stowarzyszenia (56 uczniów).
- Prawie 60% liceów ogólnokształcących w Polsce wchodzi w skład jakiegoś zespołu szkół, choć przyjęty sposób organizacji szkoły zależy głównie od jej organu prowadzącego.
- Najczęstszą zmianą w sieci liceów ogólnokształcących była likwidacja szkoły (42% wszystkich analizowanych zmian), prawie 30% zmian w sieci liceów ogólnokształcących stanowiły otwarcia szkół, a 1/5 zmiany złożoności. Zmiana organu prowadzącego była najrzadziej występującą zmianą w sieci liceów ogólnokształcących (7,5%).
- W latach 2008-2013 zlikwidowano 366 liceów ogólnokształcących, czyli ponad 15% liceów funkcjonujących w roku szkolnym 2007/08. Prawie 75% zlikwidowanych szkół prowadzonych było przez organy samorządu terytorialnego. Likwidowane licea znajdowały się głównie w miastach na prawach powiatu (38%) oraz w miastach poza obszarami aglomeracji (19%), czyli tam, gdzie oferta liceów ogólnokształcących jest najbardziej rozwinięta.
- Prawie wszystkie zlikwidowane przez samorządy licea ogólnokształcące (97%) były szkołami funkcjonującymi w zespołach szkół. Zamykane licea ogólnokształcące były bardzo małymi szkołami – w połowie likwidowanych liceów w ostatnim roku działania

szkoły funkcjonował tylko jeden oddział, a w całej szkole uczyło się mniej niż 21 uczniów.

- Liczba liceów likwidowanych przez samorzady w poszczególnych latach podlegała wahaniom i była najniższa w roku wyborów samorządowych (2010).
- W latach 2008-2013 otwarto 251 liceów ogólnokształcących. Co trzecie liceum ogólnokształcące powstałe w analizowanym okresie zostało otwarte przez powiat ziemski, 30% szkół utworzyły organy komercyjne, a nieco ponad 20% stowarzyszenia. Licea ogólnokształcące otwierane były przede wszystkim w miastach na prawach powiatu (40,3%) oraz w gminach poza obszarami aglomeracji (19%).
- Prawie wszystkie (96,5%) nowo utworzone samorządowe licea ogólnokształcące znajdowały się w zespołach szkół. Licea ogólnokształcące utworzone przez samorzady w latach 2007-2013 były szkołami niewielkich rozmiarów – mediana liczby uczniów wynosiła 20,7, a mediana liczby oddziałów 1.
- Zmiana organu prowadzącego dotyczyła 60 liceów ogólnokształcących. Prawie połowa zmian dotyczyła przekazania prowadzenia liceum ogólnokształcącego przez powiat ziemski gminie.
- W latach 2007-2013 dokonano 188 zmian złożoności w liceach ogólnokształcących. Częściej samodzielne licea były włączane do zespołu, niż usamodzielniane.

TECHNIKA

- W latach 2008-2013 doszło do niewielkiej zmiany struktury udziału poszczególnych organów prowadzących technika. W wyniku konsolidacji liceów samorządowych, liczba techników prowadzonych przez JST spadła o 5,4 punktów procentowych, wzrosła natomiast liczba szkół prowadzonych przez inne organy.
- Średnia wielkość technikum w analizowanym okresie wzrosła o 7%. W 2013 roku największe technika prowadziły powiaty grodzkie (370 uczniów) i ziemskie (249 uczniów), a najmniejsze organy wyznaniowe, komercyjne i stowarzyszenia (między 60 a 77 uczniów).
- Ponad 94% wszystkich techników i ponad 99% techników samorządowych funkcjonuje w zespołach szkół. Częstym zjawiskiem, choć niezgodnym z zapisami

ustawy o systemie oświaty, jest funkcjonowanie w ramach jednego zespołu szkół, więcej niż jednego technikum.

- Najczęstszą zmianą (ponad 37%) w sieci techników była konsolidacja szkół w ramach zespołu, a więc zmiana niemająca większego wpływu na funkcjonowanie szkoły. Łącznie zmiany czysto organizacyjne, a więc konsolidacja w ramach zespołu oraz proliferacja w ramach zespołu, objęły ponad połowę wszystkich zmian w sieci szkół techników. Co piąta zmiana to była likwidacja szkoły, a co szósta – otwarcie nowego technikum.
- W okresie 2008-2013 zamknięto 532 technika, czyli co czwarte technikum istniejące w roku 2007. Wysoki odsetek zlikwidowanych techników związany jest ze zjawiskiem konsolidacji szkół w ramach zespołu, faktycznie zlikwidowano jedynie 8,3% techników.
- Likwidowane technika samorządowe były szkołami funkcjonującymi w zespole szkół. Za wyjątkiem roku 2012, likwidowane technika były niewielkimi szkołami – mediana liczby oddziałów wynosiła 1, natomiast średnia mediana liczby uczniów 33 (poza rokiem 2012 – średnia mediana wynosiła 23 uczniów).
- W latach 2008-2013 utworzono 280 techników, jednak niemal połowa nowo otwartych techników to rezultat proliferacji szkół (podzielenia jednej szkoły na kilka mniejszych) w ramach zespołu. Proces proliferacji nie prowadził jednak do trwałego powstawania nowych szkół, w większości przypadków (ponad 90%) szkoły te były ponownie włączane do jednego technikum w ramach zespołu.
- Niemal 80% nowych techników to szkoły funkcjonujące w zespole szkół. Otwierane technika samorządowe są bardzo małe i zazwyczaj mają jeden oddział klasowy
- Zmiana organu prowadzącego technika była w badanym okresie rzadka – przekazano łącznie 87 techników. 84% przekazanych techników było przed zmianą prowadzone przez powiaty ziemskie. Organem przyjmującym przekazane technika był przede wszystkim ministerstwa, a także gminy.
- W okresie 2008-2013 dokonano zaledwie 33 zmian złożoności techników. 64% zmian złożoności dotyczyło usamodzielnienia się technikum przynależnego do zespołu, a 36% -- włączenia samodzielnego technikum do zespołu szkół.

ZASADNICZE SZKOŁY ZAWODOWE

- W stosunku do roku 2007 spadł odsetek ZSZ prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego (o 5,7 punktów procentowych), wzrósł natomiast odsetek zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez inne organy.
- Średnia liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych spadła o 17%. W 2013 roku największe ZSZ prowadziły powiaty ziemskie (145 uczniów) i powiaty grodzkie (140 uczniów).
- Ponad 90% ZSZ funkcjonuje w zespole szkół. W 2013 roku niemal wszystkie (99,7%) ZSZ prowadzone przez powiaty ziemskie i grodzkie funkcjonowały jako szkoły będące częścią zespołu
- Połowę zmian w sieci zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013 stanowiła likwidacja szkoły, a co trzecia zmiana w sieci polegała na utworzeniu nowej szkoły zawodowej. Zmiany organu prowadzącego były znacznie rzadsze niż otwarcia i zamknięcia (11,2% zmian), sporadyczną zmianą była zmiana złożoności szkoły.
- W latach 2008-2013 zlikwidowano 236 zasadniczych szkół zawodowych, czyli 17% z istniejących w roku szkolnym 2007/08. Co trzecia zlikwidowana zasadnicza szkoła zawodowa funkcjonowała w mieście na prawach powiatu, a co piąta w mieście poza obszarem aglomeracji.
- Prawie wszystkie samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe zlikwidowane w latach 2008-2013 były szkołami funkcjonującymi w zespołach szkół. Zamykane przez samorządy ZSZ były bardzo niewielkie. Mediana liczby uczniów w ostatnim roku funkcjonowania tych szkół wahała się od 19 do 25 uczniów, natomiast mediana liczby oddziałów wynosiła 1 we wszystkich latach oprócz roku 2008.
- W latach 2008-2013 otwarto 165 zasadniczych szkół zawodowych. Prawie 30% otwartych szkół stanowiły szkoły utworzone przez powiaty ziemskie, co czwarta otwarta szkoła była szkołą prowadzoną przez organ komercyjny. Najwięcej zasadniczych szkół zawodowych powstało w miastach na prawach powiatu (23%) oraz w gminach typowo wiejskich (20%).
- Prawie wszystkie otwarte przez organy samorządu terytorialnego zasadnicze szkoły zawodowe powstały w zespołach i były bardzo małe. W większości utworzonych

szkół funkcjonował tylko jeden oddział klasowy, a średnia liczba uczniów w otwartej szkole wahała się od 23,1 do 37,1.

- Zjawisko przekazywania prowadzenia zasadniczych szkół zawodowych jest stosunkowo rzadkie. W badanym okresie przekazano prowadzenie zaledwie 48 szkół tego typu. Najczęstszym kierunkiem zmian było przejmowanie przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwo Leśnictwa szkół zawodowych o profilu rolniczym i leśnym.
- Do zmian złożoności w zasadniczych szkołach zawodowych dochodzi bardzo rzadko. W latach 2008-2013 zanotowano tylko 19 zmian tego rodzaju, przy czym więcej szkół zostało włączonych do zespołu, niż usamodzielnionych.

Wstęp

Zarządzanie siecią szkół ponadgimnazjalnych jest ważnym zagadnieniem polityki oświatowej, który jednak nie doczekał się znaczącej literatury analitycznej. Pod tym względem różni się zasadniczo od problematyki zarządzania siecią szkół podstawowych i gimnazjów, która już od wczesnych publikacji Falskiego (Falski 1925) jest przedmiotem rozważań teoretycznych i praktycznych (por. literaturę cytowaną w Piwowarski 1992, Bajerski 2014, Herczyński, Sobotka 2014). Dostępne są analizy szkolnictwa zawodowego (np. Goźlińska, Kruszewski 2012, Guzik 2013, Szczucka, Jelonek 2011), ale zarówno zmiany sieci liceów ogólnokształcących, jak i szkolnictwo ponadgimnazjalne jako całość nie cieszą się zainteresowaniem badaczy. Wśród niewielu dostępnych opracowań obejmujących wszystkie typy szkół ponadgimnazjalnych warto wymienić badania R. Guzika (2003) dotyczące czasowej dostępności szkolnictwa ponadpodstawowego w województwie małopolskim, oraz publikację Sobotki (2012), ograniczoną do pięciu wybranych dużych miast.

Jednocześnie zarządzanie siecią szkół ponadgimnazjalnych znacząco różni się od zarządzania siecią szkół podstawowych czy gimnazjalnych. Po pierwsze na tym etapie nie ma już obowiązku szkolnego, obowiązku rejonizacji i dowożenia uczniów przez samorząd do szkoły. Szkoły ponadgimnazjalne są rzadziej rozmieszczone w przestrzeni, gdyż zakłada się, że na tym etapie kształcenia to nie fizyczna bliskość szkoły jest najważniejsza, lecz jej profil i jakość nauczania. Szkoły te są w znacznie większym stopniu niż szkoły podstawowe oraz gimnazja skoncentrowane w dużych miastach albo w ich pobliżu. Znacznie ułatwia to podejmowanie przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) decyzji dotyczących lokalizacji tych szkół oraz zmian ich sieci.

Po drugie, inny jest organ prowadzący: o ile szkoły podstawowe i gimnazja są prowadzone przez gminy, prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych jest zadaniem własnym powiatów. Powiatów jest znacznie mniej niż gmin, obejmują też znacznie większą powierzchnię i mają większą liczbę ludności niż gminy, więc planowanie sieci szkół odbywa się w zupełnie innych warunkach niż planowanie sieci szkół w gminach. W szczególności związki lokalnych społeczności z konkretnymi szkołami ponadgimnazjalnymi są znacznie słabsze niż związki ze szkołami podstawowymi i gimnazjami. Wyjątkiem są miasta na prawach powiatu (powiaty grodzkie), które są organami prowadzącymi szkoły na wszystkich trzech etapach nauczania.

Po trzecie, cechą charakterystyczną szkolnictwa ponadgimnazjalnego jest funkcjonowanie szkół w zespołach, co pozwala samorządom na dużą elastyczność – w zespołach tworzenie i likwidowanie szkół oraz zmiana ich profili jest dużo prostsza organizacyjnie i mniej kosztowna. Jedynym typem szkół ponadgimnazjalnych, który stosunkowo często funkcjonuje samodzielnie (poza zespołem szkół) są licea ogólnokształcące. Ponieważ z punktu widzenia organu prowadzącego zespół szkół jest pewną całością, kierowaną przez jednego dyrektora i posiadającą wspólny plan finansowy, zmiany sieci szkół *wewnątrz* zespołu są mniej istotne.

Po czwarte wreszcie, szkolnictwo ponadgimnazjalne jest jedynym etapem oświaty, w którym występuje powszechna konkurencja szkół o uczniów i uczniów o miejsca w szkole. Publiczne szkoły podstawowe są w Polsce przede wszystkim szkołami obwodowymi. Podobnie gimnazja, chociaż badania Dolaty 2010 pokazują, że w dużych miastach następuje stopniowy proces selekcji i segregacji uczniów w gimnazjach, a co za tym idzie wzrasta ich konkurencja o uczniów. Jednak to szkoły ponadgimnazjalne, pozbawione przypisanych im obwodów szkolnych, muszą się starać o przyciągnięcie każdego ucznia atrakcyjnością swojej oferty nauczania. Nieuchronnie prowadzi to do zwiększonej selektywności tych szkół (Domalewski 2005, Mikiewicz 2009, Zawistowska 2012). Rywalizacja ta ma dwa odmienne oblicza: rywalizacja między typami szkół, zwłaszcza między liceami ogólnokształcącymi a szkołami zawodowymi, oraz rywalizacja między indywidualnymi szkołami wewnątrz każdego typu szkół. Konkurencja ta staje się bardzo trudna zwłaszcza w warunkach niżu demograficznego:

w latach 2007-2013 liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce spadła o 22%, chociaż spadek ten jest bardzo nierówny i niektóre powiaty ziemskie oraz duże miasta spadku tego uniknęły (głównie dzięki uczniom przybywającym do ich szkół spoza granic danego powiatu).

Szkolnictwo ponadgimnazjalne w znacznie większym stopniu uległo decentralizacji niż szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne. Samorządy powiatowe mają pełną dowolność w decydowaniu o strukturze szkolnictwa ponadgimnazjalnego, do nich należy decyzja, ile będzie miejsc w szkołach umożliwiających kontynuowanie nauki na studiach, a ile w szkołach zapewniających zdobycie zawodu. Reformatorzy drugiego etapu decentralizacji polskiej oświaty (1999) planowali, że udział absolwentów gimnazjów uczęszczających do szkół zawodowych spadnie z 30% do 20%, zaś udział kierujących się do szkół maturalnych wzrośnie z 60% do 80% (por. Zahorska 2009). Jednak te próby odgórnego ustalania nie powiodły się (Domalewski, Mikiewicz 2004) i faktyczne zmiany sieci szkół w tym zakresie są wynikiem decyzji samorządów powiatowych, reagujących na potrzeby uczniów i ich

rodziców. Ponadto dyrektorzy zespołów szkół zazwyczaj cieszą się dużą swobodą kształtowania oferty nauczania. Na podstawie wyników naboru w poprzednich latach oraz dostępnych zasobów szkoły (zwłaszcza dotyczy to nauczycieli zawodu), co roku proponują organom prowadzącym dostosowanie oferty nauczania do zainteresowań absolwentów gimnazjów. Chociaż ostateczna decyzja o otwarciu nowych kierunków kształcenia zawodowego lub nowych profili liceów ogólnokształcących należy do powiatów, w praktyce trudno im kwestionować propozycje formułowane przez dyrekcje szkół.

Polityka oświatowa powiatów ziemskich i miast na prawach powiatu ma zasadnicze znaczenie dla przyszłego wykształcenia Polaków. Konsekwencje wyboru ścieżek edukacyjnych przez uczniów będą w kolejnych latach widoczne w wykształceniu mieszkańców Polski, ich umiejętnościach i pozycji na europejskim rynku pracy. W tym miejscu rodzi się ważne pytanie – czym powinny się kierować samorządy tworząc ofertę szkolnictwa zawodowego? Czy samorządy powinny dostosowywać liczbę miejsc w poszczególnych typach szkół do popytu zgłaszanego przez uczniów, czy może winny wcielić się w rolę inżynierów społecznych i uwzględniając specyfikę lokalnych rynków pracy i odgórnie zdecydować, jaki odsetek uczniów może uczęszczać do poszczególnych szkół ponadgimnazjalnych? Podejmowane przez powiaty decyzje są trudne i często mają odległe i nieoczekiwane skutki. Dobrym przykładem jest tu polityka oświatowa miasta Wrocław, które w 1999 roku jako właściwie jedyne duże miasto w Polsce całkowicie zlikwidowało sieć prowadzonych przez siebie techników, aby po paru latach rozpocząć mozolne jej odbudowanie (Sobotka 2013).

Celem publikacji jest prezentacja analizy zmian w sieci liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013. Bez wątplenia uwzględnienie dłuższego szeregu czasowego wzbogaciłoby przedstawione analizy, jednak nie było możliwe ze względu na dostępność danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO), które są podstawą naszej analizy. Najwcześniejsze (rzetelne) dane z SIO pochodzą z roku 2007, dzięki czemu możliwe jest zidentyfikowanie zmian w sieci szkolnej od roku 2008 (aby zidentyfikować jakąś zmianę w sieci w danym roku, potrzebujemy danych o szkole w roku poprzednim). Dlatego też, chociaż dysponujemy danymi od 2007 roku i w tytule odwołujemy się do przedziału czasowego 2007-2013, to zidentyfikowane przez nas zmiany w sieci dotyczą przedziału lat 2008-2013. Jednocześnie w rozdziale 3.2 prezentujemy porównawczą charakterystykę sieci szkół ponadgimnazjalnych w roku 2007 i w roku 2013. Wszystkie dane statystyczne wykorzystane w niniejszym raporcie pochodzą w wrześniowych baz SIO.

Ograniczamy się do analizy szkół masowych, bez szkół dla dorosłych oraz szkół specjalnych. Obie te grupy szkół obejmują bardzo niewielu uczniów i mają swoją specyfikę, którą trudno ująć w jednym raporcie. Szkoły dla dorosłych podlegały istotnym zmianom w ostatnich latach na skutek reformy szkolnictwa zawodowego (patrz rozdział 2). Szkoły specjalne mają ściśle uregulowane zasady naboru uczniów oraz sposób funkcjonowania dostosowany do specyficznych potrzeb uczniów (dotyczy to w szczególności wielkości szkoły i wielkości oddziału klasowego). Ponadto analiza nie obejmuje szkół policealnych, ponieważ są to szkoły o charakterze zbliżonym do szkół dla dorosłych. W przeciwieństwie do omawianych przez nas liceów, techników i zasadniczych szkół zawodowych, szkoły policealne są zdominowane przez niepubliczne organy prowadzące; sieć tych szkół ulega stałym zmianom i fluktuacjom w reakcji na zmieniające się potrzeby rynku.

Analogicznie do publikacji o zmianach w sieci szkół podstawowych i gimnazjów (Herczyński, Sobotka 2014), podstawowym narzędziem analitycznym wykorzystywanym w niniejszym raporcie jest *klucz identyfikacyjny szkół* (oddzielnie dla liceów, techników i ZSZ, patrz Załącznik A). Klucz pozwala na identyfikację danej szkoły w bazie SIO w kolejnych latach, i dlatego umożliwia precyzyjne określenie roku utworzenia lub likwidacji danej szkoły. Dane takie dostępne były dotychczas jedynie na poziomie lokalnym (miasta, powiatu lub województwa), zaś na poziomie kraju znane były tylko zmiany netto liczby szkół (różnice między liczbą szkół likwidowanych i tworzonych). Oddzielna precyzyjna analiza procesu zamykania i otwierania szkół ponadgimnazjalnych jest w polskich warunkach metodyczną nowością, pozwalającą po raz pierwszy przedstawić geograficzne i czasowe zróżnicowanie likwidacji i otwierania szkół, jak również scharakteryzować szkoły zamykane oraz szkoły nowo otwierane. Podobnie nowatorskie jest liczbowe ujęcie pozostałych typów zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych, zmian złożoności oraz zmian organu prowadzącego. Bez wątpienia więc prezentowana publikacja wypełnia istotną lukę w dotychczasowej wiedzy o funkcjonowaniu szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce.

W rozdziale 1 przedstawiamy krótko decentralizację szkolnictwa ponadgimnazjalnego w roku 1998. Rozdział 2 przedstawia dwa rodzaje zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych, mianowicie zmiany sieci wynikające z decyzji organów prowadzących i będące przedmiotem analizy niniejszej publikacji, jak i nieanalizowane w publikacji zmiany sieci wynikające ze zmian ustawodawstwa oraz polityki oświatowej państwa (por. rozdział 2.1, 2.2). Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce, ze szczególnym naciskiem na analizę sieci szkół w roku 2007 i w roku 2013, stanowiących ramy czasowe niniejszej publikacji, przedstawiona jest w rozdziale 3. Najważniejszym i najbardziej obszernym rozdziałem publikacji jest

rozdział 4, przedstawiający szczegółowo ilościowe dane dotyczące zmian w sieci szkół. W rozdziale 5 omawiamy politykę oświatową powiatów. W Załączniku A przedstawiono zastosowany w raporcie klucze identyfikacyjne szkół oraz opisano podstawowe zadania, które trzeba było wykonać, aby te trzy klucze identyfikacyjne uzyskać. Załącznik B podaje stosowaną w raporcie typologię organów prowadzących.

Autorzy dziękują Dorocie Celińskiej za pomoc w opracowaniu kluczy identyfikacyjnych i za duże zrozumienie dla naszych ciągle się zmieniających i rozszerzających wymagań. Bez jej cierplivej współpracy niniejsza publikacja nie mogłaby się ukazać.

1. Powiaty a szkoły ponadgimnazjalne

1 stycznia 1999 roku prowadzenie szkół ponadpodstawowych, a także licznych innych placówek oświatowych, zostało przekazane powstałym w tym samym momencie samorządom powiatowym. Był to początek drugiego etapu decentralizacji, po przekazaniu gminom zadania prowadzenia przedszkoli w roku 1999 oraz prowadzenia szkół podstawowych w latach 1993 – 96 (Levitas, Herczyński, 2012; Herbst, Levitas 2012). Od tej pory samorzady miały samodzielnie decydować o powstawaniu i likwidacji poszczególnych szkół, liczbie miejsc w poszczególnych typach szkół, ofercie zawodowej szkół, poziomie zatrudnienia oraz o planach finansowych wszystkich szkół w Polsce¹.

Warto przypomnieć, że przekazanie szkół ponadpodstawowych powiatom w roku 1999 było poprzedzone programem pilotażowym prowadzonym w tzw. „dużych miastach” od roku 1995 (por. Levitas, Herczyński 2012, Kowalik 1999). W ramach tego programu 40 miast, które w przyszłości miały stać się powiatami grodzkim (to znaczy realizować zadania zarówno gminne, jak i powiatowe), przejęło na zasadzie eksperymentu prowadzenie liceów i szkół zawodowych. Z tego powodu w grudniu 1998 roku, jeszcze przed drugim etapem decentralizacji, samorzady prowadziły około 43% liceów ogólnokształcących i 24% szkół zawodowych (patrz Tab. 1).

¹ Do nielicznych wyjątków należą szkoły w zakładach zamkniętych, szkoły za granicą, oraz wybrane szkoły artystyczne z rolnicze, przekazane z powrotem właściwym ministrom na podstawie porozumienia z jednostkami samorządu terytorialnego.

Tab. 1. Szkoły ponadgimnazjalne w latach 1998/99 i 1999/00

	Licea		Szkoły zawodowe	
	1998/99	1999/00	1998/99	1999/00
Szkoły rządowe (w tys.)	422,6	0,7	1162,2	23,5
Szkoły samorządowe (w tys.)	346,9	821,1	370,3	1493,4
Szkoły niepubliczne (w tys.)	40,3	39,3	35,8	20,9
Razem (w tys.)	809,8	861,1	1568,3	1537,8
Szkoły rządowe (%)	52,19 %	0,08 %	74,11 %	1,53 %
Szkoły samorządowe (%)	42,84 %	95,35 %	23,61 %	97,11 %
Szkoły niepubliczne (%)	4,98 %	4,56 %	2,28 %	1,36 %

Źródło: opracowanie Levitas, Herczyński 2012

Można więc powiedzieć, że duża część powiatów grodzkich (choć nie wszystkie), miała już pewne doświadczenie w zarządzaniu siecią szkół ponadgimnazjalnych, jednak dla nowo powstałych powiatów ziemskich było to zupełnie nowe wyzwanie.

Prowadzenie publicznych szkół ponadpodstawowych (od września 1999, po reformie gimnazjalnej – ponadgimnazjalnych) stało się zadaniem własnym powiatów. Zadania te zostały przypisane 65 dużym miastom, które zyskały status miast na prawach powiatu (tzw. powiatów grodzkich) oraz 330 powiatom ziemskim. Miasta na prawach powiatu realizują także zadania oświatowe przypisane gminom (prowadzą przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja).

Do zadań powiatu w obszarze oświaty należy w szczególności zakładanie i prowadzenie:

- Szkół podstawowych specjalnych oraz gimnazjów specjalnych,
- Szkół ponadgimnazjalnych, w tym specjalnych, integracyjnych i z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznych, sportowych i mistrzostwa sportowego, a także zapewnienie warunków prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych w tych szkołach,
- Młodzieżowych ośrodków wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, i innych ośrodków dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- Placówek oświatowych takich jak szkolne schroniska młodzieżowe i inne placówki oświatowo-wychowawcze, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ogniska artystyczne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, internaty i bursy.

W niniejszej publikacji analizujemy zmiany w sieci liceów ogólnokształcących, techników oraz zasadniczych szkół zawodowych. Nie omawiamy szkół specjalnych, szkół dla dorosłych, ani pozostałych placówek oświatowych.

W stosunku do tych wymienionych powyżej szkół i placówek oświatowych powiaty pełnią rolę organu prowadzącego. Organ prowadzący ma między innymi następujące kompetencje w odniesieniu do prowadzonych przez siebie szkół:

- Ustalanie sieci szkół publicznych (art. 17 ust. 5 ustawy o systemie oświaty),
- Tworzenie i likwidacja szkoły (art. 58 i art. 59),
- Łączenie szkół w zespoły szkół (art. 62),
- Powierzenie stanowiska dyrektora (art. 36a ust. 1),
- Ustalanie planu finansowego szkoły (jako jednostki budżetowej, zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych),
- Nadzór nad działalnością szkoły w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, w tym kontrola przestrzegania dyscypliny budżetowej oraz wymogów BHP (art. 34a),
- Organizacja i finansowanie pomocy materialnej dla uczniów (art. 90b i nast.).

Powiaty mogą zakładać i likwidować szkoły, przekształcać je, włączać do zespołu szkół na podstawie decyzji rady powiatu (rady miasta w przypadku powiatów grodzkich). Nie jest wymagana zgoda kuratora, jednak o tych decyzjach kurator musi być poinformowany (art. 58 ust. 7, art. 59 ust. 1).

Na wszystkie zadania oświatowe powiatów naliczana jest część oświatowa subwencji ogólnej (subwencja oświatowa)². Warto przypomnieć, że zasady naliczania tej subwencji w roku 1999 były odmienne od zasad obowiązujących od roku 2000 (tzw. algorytm). W pierwszym roku drugiego etapu decentralizacji (1999), subwencja oświatowa była naliczana na podstawie 27 standardów finansowych, oddzielnie dla różnych grup programów nauczania (profilu zawodowych) w szkołach ponadpodstawowych. Algorytm stosowany wówczas do naliczania subwencji oświatowej dla gmin był całkowicie odmienny

² Pod tym względem powiaty są w odmiennej sytuacji niż gminy, dla których subwencja oświatowa naliczana jest na zadania oświatowe z wyłączeniem przedszkoli z dowozu uczniów do szkół.

(wykorzystywał, między innymi, wagę dla szkół wiejskich). Od roku 2000 Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) wprowadziło jednolity algorytm, obejmujący wszystkie trzy szczeble samorządów prowadzących szkoły, i w szczególności w miejsce ponad dwudziestu różnych standardów finansowych dla różnych profili zawodowych wprowadziło jedną wagę dla szkół zawodowych. Odpowiedzialność za strategiczne decyzje, dotyczące ustalenia względnego poziomu finansowania szkół ogólnokształcących i zawodowych różnych typów i profili zawodowych, została tym samym w pełni przeniesiona na jednostki samorządu terytorialnego.

Przytoczone uregulowania prawne oznaczają, że powiaty grodzkie i ziemskie mają daleko posuniętą autonomię w zakresie tworzenia sieci liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych oraz ich finansowania. Kiedy w roku 1999 powiaty przejmowały szkoły ponadpodstawowe, odziedziczyły ich sieć po poprzednich organach prowadzących, którymi były kuratoria. Jednak od tego czasu zarządzały nimi zgodnie z lokalną polityką oświatową, przyjmowaną przez demokratycznie wybierane władze samorządowe. Dzisiejszy kształt sieci powiatowych szkół ponadgimnazjalnych jest więc w dużej mierze wynikiem decyzji podejmowanych przez powiaty w ciągu ostatnich 15 lat.

2. Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych

Można wyróżnić dwie zasadnicze grupy zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych, a mianowicie zmiany dokonywane na podstawie decyzji organu prowadzącego, czyli w większości przypadków na podstawie decyzji powiatów grodzkich i ziemskich, oraz zmiany sieci, które są skutkiem reformy szkolnictwa zawodowego i zostały wprowadzone mocą ustawy. Do pierwszej grupy należy na przykład likwidacja lub utworzenie nowego liceum ogólnokształcącego, do drugiej – likwidacja liceów profilowanych. Te dwie grupy zmian w sieci szkół omówimy oddzielnie, ponieważ mają one całkiem odmienny charakter: pierwsza jest dla organu prowadzącego dobrowolna, zaś druga – obowiązkowa.

2.1. Zmiany wynikające z decyzji organu prowadzącego

Omówimy następujące typy zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych, wynikające z decyzji podejmowanych przez organy prowadzące:

1. Zamykanie szkoły, w tym likwidacja oraz konsolidacja szkoły w zespole szkół,
2. Tworzenie szkoły, w tym otwieranie nowej szkoły i proliferacja już istniejącej szkoły,
3. Zmiana organu prowadzącego (przekazanie szkoły),
4. Zmiana złożoności (włączenie szkoły do zespołu oraz wyłączenie jej z zespołu).

Dla potrzeb analizy zmiany w sieci szkół niezbędne jest określenie, co rozumiemy przez *szkołę*. Wykorzystujemy definicję wprowadzoną już przez nas w kontekście szkół podstawowych i gimnazjów (por. Herczyński, Sobotka 2014). Funkcjonujące szkoły wyróżniamy na podstawie bazy danych Systemu Informacji Oświatowych (SIO), korzystając ze sprawozdań statystycznych szkół składanych do SIO we wrześniu każdego roku. Identyfikatory szkół w bazie SIO w kolejnych latach łączymy ze sobą tworząc klucz identyfikacyjny szkół. Kryteria identyfikacji szkół w kolejnych latach obejmują typ szkoły, jej nazwę, REGON. Klucz ten jest czasami uzupełniany, jeżeli w danym roku szkolnym dana szkoła nie występuje i jest to ewidentny brak danych. Przyjmujemy warunek, że szkoła musi uczyć uczniów. Oznacza to, że szkoła składająca do SIO sprawozdanie z zerową liczbą uczniów nie istnieje (takich szkół jest w bazie SIO wiele). Taka szkoła albo już została de facto zamknięta, nawet jeżeli jej organ prowadzący nie podjął jeszcze formalnej decyzji o jej likwidacji, albo też dopiero zostanie utworzona, nawet jeżeli organ prowadzący podjął już decyzję o jej utworzeniu, ale nie dokonano jeszcze skutecznego naboru.

Ta konwencja ma oczywiście ogromne znaczenie dla określenia momentu likwidacji szkoły. Zdarzają się przypadki, że samorządy, z różnych powodów, nie podejmują uchwały o likwidacji szkoły mimo braku naboru do klas pierwszych lub mimo braku uczniów w szkole³. Szkoły te wpisywane są zazwyczaj do SIO do czasu podjęcia uchwały z zerową liczbą uczniów. W takich przypadkach, zgodnie z definicją zakładającą, że szkoła musi posiadać uczniów, taką szkołę traktujemy jako zamkniętą. Dzięki przyjęciu tego warunku nasza analiza jest znacznie bliższa realnej sytuacji w gminach i powiatach niż oficjalne sprawozdania w bazie SIO, jednak podawana przez nas liczba szkół, w niektórych latach może być nieco niższa niż ta wynikająca z SIO. Zdarzają się także, chociaż znacznie rzadziej, sytuacje odwrotne, kiedy w danym roku szkolnym szkoła pomyłkowo nie składa sprawozdania do SIO, jednak działa nadal i na podstawie jej sprawozdań z roku wcześniejszego i następnego można oszacować, ile miała uczniów w roku, w którym nie złożyła sprawozdania.

W pewnych jednak sytuacjach tej konwencji nie należy stosować. Mianowicie istnieją niewielkie licea funkcjonujące w ramach zespołów szkół zawodowych, które otwierają oddziały klasowe (zazwyczaj jeden oddział na poziomie klasy) w zależności od efektów naboru, czyli wtedy, kiedy jest dostatecznie dużo chętnych. Oferta nauczania w liceum może pozostać niezmiennie dostępna, nawet jeżeli w konkretnym roku szkolnym oddział nie zostaje otwarty. Jeśli taki nieskuteczny nabór powtarza się przez cztery lata, ale w kolejnym roku pojawi się na przykład 20 chętnych, liceum przez rok nie będzie miało uczniów, ale rok później ci uczniowie znowu się pojawią. W takiej sytuacji uznajemy, że szkoła istnieje przez cały czas, chociaż nie ma uczniów (inaczej musielibyśmy uznać, że szkoła została zlikwidowana i ponownie otwarta rok później, co nie wydaje się odpowiadać rzeczywistości).

Odmianą grupą szkół z punktu widzenia ich zamykania i otwierania stanowią technika. Jest to związane z omówionym już powyżej faktem, że w bardzo wielu zespołach szkół tradycyjnie funkcjonowało więcej niż jedno technikum (por. też rozdział 5.4). Jest to punktem wyjścia do specyficznej zmiany sieci szkół wewnątrz danego zespołu, a mianowicie łączenia wszystkich techników funkcjonujących w zespole w jedną szkołę. Na przykład w Mszanie Dolnej przy ul. Józefa Marka w roku 2007 i 2008 funkcjonowały w jednym zespole Technikum Ekonomiczne, Technikum Hotelarskie i Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego, prowadzone przez powiat limanowski. Były to spore szkoły, każda powyżej stu

³ W bazie SIO oprócz w miarę częstego opóźnienia o parę lat zaprzestania składania sprawozdania do SIO są także przypadki, że w całym badanym okresie szkoła sprawozdaje zerową liczbę uczniów. Dotyczy to zwłaszcza już nieistniejących szkół, w stosunku do których gmina albo powiat nie podjęły wymaganej przepisami decyzji o ich likwidacji.

uczniów (w sumie około 490 uczniów). Od września 2009 roku technika te zostały połączone w jedną szkołę, o nazwie po prostu Technikum (około 450 uczniów).

Taka zmiana istotnie wpływa na liczbę techników sprawozdawaną do SIO, jednak z punktu widzenia funkcjonowania zespołu szkół jest trudno dostrzegalna. Dla uczniów nic się nie zmieniło, nadal kontynuują naukę w tych samych profilach, z tymi samymi nauczycielami, w tych samych budynkach i warsztatach szkolnych. Podobnie nic się nie zmieniło w pracy nauczycieli (zazwyczaj zatrudnionych nie w konkretnej szkole, ale w zespole szkół), jak również w funkcjonowaniu całego zespołu szkół (szkoły wchodzące w skład zespołu mogą, ale nie muszą mieć swojego dyrektora i swojej oddzielnej rady pedagogicznej). Zmianę sieci tego typu możemy określić jako czysto organizacyjną. Dlatego konieczne jest oddzielenie w naszych analizach faktycznej likwidacji szkoły, bez kontynuacji nauczania, oraz organizacyjnej likwidacji szkoły, bez istotnych zmian dla pracy uczniów i nauczycieli.

Oba zjawiska są częste w praktyce, ale nie były dotąd opisane w literaturze, dlatego pozwalamy sobie nadać im nowe nazwy. Uznajemy więc, że istnieją dwa rodzaje zamykania szkół: *likwidacja* oraz *konsolidacja w ramach zespołu*. Konsolidacja w ramach zespołu dotyczy przede wszystkim techników. W przypadku konsolidacji techników w ramach zespołu nie należy traktować skonsolidowanej szkoły, jako szkoły nowo utworzonej (ponieważ kontynuuje ona pracę wszystkich szkół, które uległy konsolidacji). Z tego powodu traktujemy ją jako kontynuację tego poprzedzającego jej powstanie technikum, które miało najwięcej uczniów (niezależnie od nazw szkół).

Czasem ma miejsce *konsolidacja stopniowa*, proces rozłożony na parę lat. Na przykład w latach 2007–2009 w Opolu Lubelskim przy ul. Kolejowej 2 w zespole szkół funkcjonowały Technikum Hotelarskie i Technikum Gastronomiczne, prowadzone przez powiat opolski. W roku 2010 w tym samym zespole otwarto nową szkołę, Technikum, do której przeszło gros uczniów, poza uczniami ostatnich klas, którzy kontynuowali naukę w dwóch „starych” szkołach. Kiedy ci uczniowie skończyli naukę w roku 2011, pozostała już tylko jedno, skonsolidowane technikum. Bez wątplenia proces ten jest jakimś rodzajem konsolidacji w ramach zespołu, ale jest to trudne do precyzyjnego opisanie, więc uznajemy, że w roku 2010 została otwarta nowa szkoła, w ramach zespołu przejściowo funkcjonowały trzy technika, a rok później dwa i nich zamknięto.

Dodajmy, że tego typu sytuacje praktycznie nie zdarzają się w stosunku do zasadniczych szkół zawodowych ani liceów, gdzie jak wspomnieliśmy wyżej (por. rozdział 3.2) w ramach

jednego zespołu szkół na ogół funkcjonuje jedno liceum i jedna zasadnicza szkoła zawodowa.

Odwrotnym do konsolidacji w ramach zespołu zjawiskiem jest sytuacja, kiedy na miejscu jednego dużego technikum w ramach zespołu pojawia się szereg mniejszych techników, do których uczęszczają uczniowie jedyne poprzednio technikum w zespole. Na przykład funkcjonujące w roku 2007 Technikum w Dęblinie, prowadzone przez powiat rycki, zostało w roku 2008 podzielone na 4 oddzielne szkoły, a mianowicie Technikum Elektryczne, Technikum Informatyczne, Technikum Mechaniczne i Technikum Architektury Krajobrazu. Identycznie jak podczas konsolidacji w ramach zespołu, w pracy uczniów i nauczycieli nie zachodzi istotna zmiana, jest to więc statystycznie istotna, ale społecznie nieznacząca zmiana sieci. To nowo opisane zjawisko określamy mianem *prolifracji w ramach zespołu*⁴. Podobnie jak konsolidacja w ramach zespołu, proliferacja dotyczy przede wszystkim techników. Analogicznie do przypadku konsolidacji w ramach zespołu nie chcemy traktować szkoły, z której decyzją organu prowadzącego „wypączkowało” parę nowych szkół, jako szkoły zamkniętej (likwidowanej). Dlatego starą szkołę utożsamiamy z tą spośród nowych szkół, która miała najwięcej uczniów.

Zgodnie z powyższym, wyróżniamy trzy rodzaje tworzenia nowego technikum: otwieranie technikum samodzielnego, otwieranie nowego technikum w zespole i proliferacja techników w ramach zespołu. Otwieranie nowego technikum w zespole obejmuje dwie sytuacje: tworzenie nowego zespołu szkół i włączanie do niego nowego technikum oraz otwieranie technikum w zespole, w którym uprzednio nie było szkoły tego typu.

Trzecim typem zmian w sieci, obok zamykania i tworzenia szkół, jest zmiana organu prowadzącego, czyli przekazanie prowadzenia szkoły podmiotowi innego typu. W tym celu stosujemy typologię organów prowadzących obejmującą: gminy, powiaty grodzkie, powiaty ziemskie, województwa, ministrów, organy komercyjne, stowarzyszenia, oraz organizacje wyznaniowe (por. Załącznik B). Jeżeli następuje przekazanie prowadzenia szkoły pomiędzy podmiotami tego samego typu, na przykład między stowarzyszeniami albo między podmiotami komercyjnymi, nie traktujemy tego, jako zmiany sieci szkolnej. W przeciwieństwie do szkół podstawowych i gimnazjów, zmian organu prowadzącego szkół ponadgimnazjalnych jest bardzo niewiele. Najczęstszymi odnotowanymi przez nas zmianami są:

⁴ Zgodnie ze słownikiem Kopalińskiego (1994), proliferacja to „(rozmnażanie się przez) pączkowanie; bujny rozrost, krzewienie się, obradzanie”.

- Przekazanie przez powiaty ziemskie prowadzenia około 40 zespołów szkół rolniczych i leśnych Ministrowi Rolnictwa (lata 2008 i 2009).
- Przekazanie przez powiaty ziemskie prowadzenia liceów ogólnokształcących gminom.

Pierwszy typ zmian dokonywany jest na podstawie porozumienia pomiędzy właściwym ministrem i samorządem powiatowym zgodnie z art. 5 ust. 5e ustawy o systemie oświaty. Drugi typ zmian dokonywany jest na podstawie porozumienia pomiędzy dwiema jednostkami samorządu terytorialnego, zgodnie z art. 5 ust. 5c ustawy (a także zgodnie z art. 5 ust.2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym). W porozumieniu JST określają także warunki wypowiedzenia umowy, jednak do takiego wypowiedzenia dochodzi bardzo rzadko.

Innym możliwym typem przekazania szkoły (nieanalizowanym w niniejszym raporcie) jest przekazanie administracyjne, związane ze zmianą granic JST. Przykładem może być miasto Rzeszów, które w 2010 roku włączyło do swoich granic część terenów należących do gminy Głogów Małopolski i w związku z tym przejęło od powiatu rzeszowskiego prowadzenie znajdującego się tam liceum ogólnokształcącego.

Odmiernym możliwym typem przekazania jest przekazanie szkoły liczącej poniżej 70 uczniów na podstawie art. 5 ust. 5 g - 5r ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Przekazania szkół podstawowych na mocy tego artykułu są coraz powszechniejsze (Herczyński, Sobotka 2014), jednak w przypadku szkół ponadgimnazjalnych zjawisko to prawie nie występuje ze względu na ich liczbę uczniów oraz z uwagi na fakt, że szkoły te zazwyczaj funkcjonują w zespole.

Ciekawym przypadkiem szkoły, która doświadczyła wszystkich wymienionych typów zmiany organu prowadzącego jest Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja w gminie Rejowiec (województwo lubelskie). Szkoła ta od 1999 roku prowadzona była przez powiat krasnostawski, jednak w wyniku zmian granic powiatu krasnostawskiego i chełmskiego, gmina Rejowiec, w której znajduje się szkoła, z dniem 1 stycznia 2006 roku znalazła się w granicach powiatu chełmskiego. Oznaczało to dla szkoły zmianę organu prowadzącego z powiatu krasnostawskiego na powiat chełmski. Następnie władze gminy Rejowiec zaproponowały nowemu organowi prowadzącemu porozumienie, na mocy którego gmina

przejęła prowadzenie szkoły od 1 września 2006⁵. Malejąca liczba uczniów oraz rosnące wraz z nią koszty utrzymania szkoły, po kilku latach skłoniły władze gminy do zwrócenia liceum ogólnokształcącego powiatowi chełmskiemu. Powiat, zobowiązany do przejęcia szkoły na mocy podpisanego kilka lat wcześniej porozumienia, z dniem 1 września 2012 roku stał się ponownie organem prowadzącym szkołę⁶. Licząca zaledwie 49 uczniów szkoła, stanowiła duże obciążenie dla budżetu powiatu chełmskiego, dlatego rada powiatu z dniem 1 września 2013 roku, na podstawie art. 5 ust. 5 g - 5r ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, przekazała prowadzenie liceum osobie fizycznej⁷.

Również ostatni typ zmiany, mianowicie zmiana złożoności szkoły, jest w przypadku szkół ponadgimnazjalnych bardzo rzadki. Samodzielne szkoły ponadgimnazjalne mogą być włączone do zespoły szkół, zaś szkoły należące do zespołu mogą zostać „usamodzielnione”. Dzieje się tak jednak bardzo rzadko.

2.2. Zmiany wynikające z reformy szkolnictwa zawodowego

Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego uległa istotnej zmianie w wyniku przyjęcia w dniu 19 sierpnia 2011 r. ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty. Ustawa ta wprowadziła reformę szkolnictwa zawodowego, likwidując szereg typów szkół ponadgimnazjalnych. Od września 2012 szkoły należące do likwidowanego typu nie organizowały naboru do klas pierwszych i były wygaszane albo przekształcane w szkoły innego typu. Poniższe Tab. 2 oraz Tab. 3 pokazują typy szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży funkcjonujących przed i po reformie.

⁵ Uchwała Nr XXIII/182/06 z dnia 3 lutego 2006 r. w sprawie powierzenia prowadzenia powiatowego zadania publicznego.

⁶ Uchwała Nr XVI/131/2012 z dnia 30 sierpnia 2012 r. w sprawie przejęcia od Gminy Rejowiec zadania publicznego z zakresu właściwości Powiatu Chełmskiego.

⁷ Uchwała Nr XX/172/2013 Rady Powiatu w Chełmie z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie przekazania prowadzenia Liceum Ogólnokształcącego w Rejowcu osobie fizycznej

Tab. 2. Typy szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży przed 1 września 2012 r.

Lp.	Typ szkoły	Okres nauczania	Egzamin	Dyplom
1.	Licea ogólnokształcące	3 lata	Egzamin maturalny	Świadectwo dojrzałości
2.	Zasadnicza szkoła zawodowa	nie krótszy niż 2 lata i nie dłuższy niż 3 lata	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie	Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe
3.	Technikum	4 lata	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie, egzamin maturalny	Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, świadectwo dojrzałości
4.	Liceum profilowane kształcące w profilach kształcenia ogólnozawodowego	3 lata	Egzamin maturalny	Świadectwo dojrzałości
5.	Uzupełniające liceum ogólnokształcące	2-letnie	Egzamin maturalny	Świadectwo dojrzałości
6.	Uzupełniające technikum	3-letnie	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie, egzamin maturalny	Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, świadectwo dojrzałości
7.	Szkoły policealne	Nie dłuższy niż 2,5 roku	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie	Dyplomu potwierdzający kwalifikacje zawodowe
8.	Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	3 lata		Świadectwa potwierdzające przysposobienie do pracy

Źródło: opracowanie własne.

Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego po zmianie ustawy o systemie oświaty z dnia 19 sierpnia 2011 r.

Tab. 3. Typy szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży po 1 września 2012 r.

Lp.	Typ szkoły	Okres nauczania	Egzamin	Dyplom
1.	Licea ogólnokształcące	3 lata	Egzamin maturalny	Świadectwo dojrzałości
2.	Zasadnicza szkoła zawodowa	3 lata	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie	Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe
3.	Technikum	4 lata	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie, egzamin maturalny	Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, świadectwo dojrzałości
4.	Szkoły policealne	Nie dłuższy niż 2,5 roku	Egzamin potwierdzający kwalifikacje w danym zawodzie	Dyplomu potwierdzający kwalifikacje zawodowe
5.	Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	3 lata		Świadectwa potwierdzające przysposobienie do pracy

Źródło: opracowanie własne.

Reforma z roku 2012 likwidowała następujące typy szkół: trzyletnie liceum profilowane dla młodzieży, dwuletnie uzupełniające liceum ogólnokształcące dla młodzieży, trzyletnie technikum uzupełniające dla młodzieży, zasadnicza szkoła zawodowa dla dorosłych, technikum dla dorosłych, liceum profilowane dla dorosłych, uzupełniające liceum ogólnokształcące dla dorosłych. Ponieważ likwidacja, wygaszanie bądź przekształcanie tych szkół w szkoły innych typów miało charakter obligatoryjny, w niniejszym raporcie nie opisujemy tego procesu.

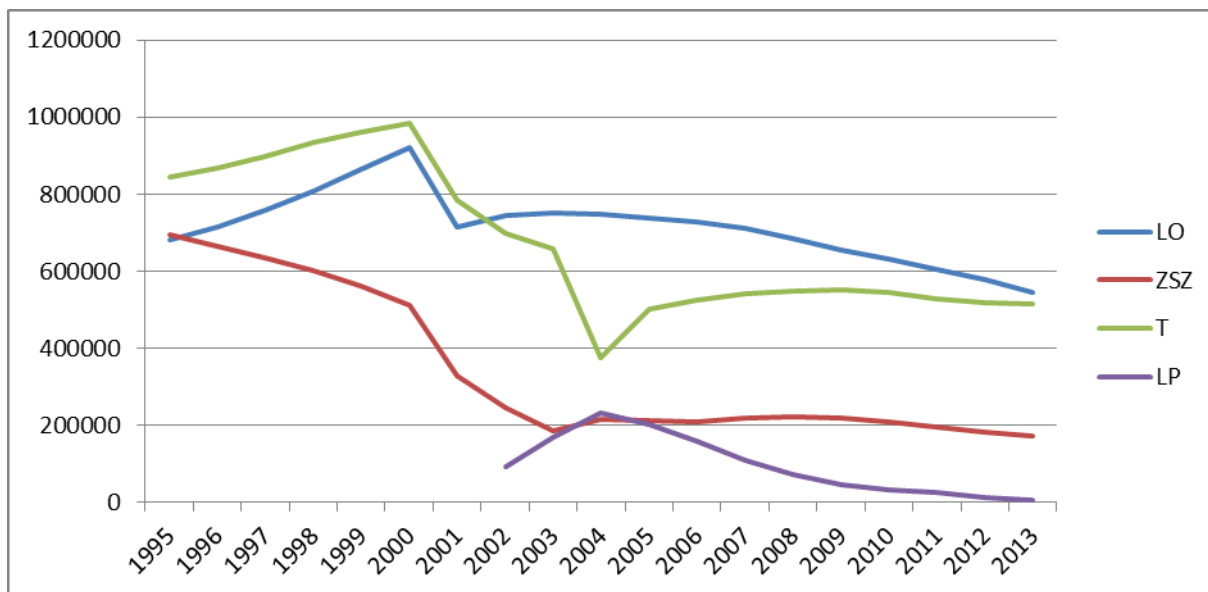
3. Struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego w Polsce

Celem niniejszego rozdziału jest omówienie ogólnych tendencji rozwojowych szkolnictwa średniego i zawodowego (do roku 1999 ponadpodstawowego, potem ponad gimnazjalnego) w Polsce od roku 1995 do 2013, analiza sieci liceów ogólnokształcących, techników oraz zasadniczych szkół zawodowych w latach szkolnych 2007/08 oraz 2013/14 oraz zmiany liczby uczniów poszczególnych typów szkół w latach 2007-2013.

3.1. Zmiany struktury szkolnictwa średniego i zawodowego po 1995 roku

Od połowy lat dziewięćdziesiątych struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego ulegała licznym przekształceniom, głównie pod wpływem dynamicznych zmian liczby uczniów, ukazanych na poniższym Rys. 1.

Rys. 1. Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach i zasadniczych szkołach zawodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W połowie lat dziewięćdziesiątych najwięcej uczniów szkół średnich uczęszczało do techników, około 830 tys. uczniów, podczas gdy liczby uczniów liceów ogólnokształcących i zasadniczych szkół zawodowych były bardzo zbliżone i wynosiły około 700 tys. Trzeba jednak pamiętać, że szkoły te różnią się długością kształcenia. Do roku 2002 technika

prowadziły pięć klas, licea cztery klasy, zaś szkoły zawodowe trzy klasy. Obecnie technika prowadzi cztery klasy, licea trzy klasy, zaś ZSZ trzy klasy.

Do roku 2000 liczba uczniów w technikach i liceach ogólnokształcących rosła, zaś liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych spadała, co było przede wszystkim efektem zmian preferencji absolwentów szkół podstawowych. W roku 2000 nastąpił nagły spadek liczby uczniów wszystkich trzech typów szkół, związany z wprowadzeniem gimnazjów z przesunięciem progu edukacyjnego z 15 do 16 roku życia. W tym roku nie było naboru do klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych, ponadto od tego roku liczba klas w liceach ogólnokształcących spadła z czterech do trzech, zaś w technikach – z pięciu do czterech (spowodowany reformą gimnazjalną spadek liczby uczniów nie jest objęty naszymi analizami szczegółowymi, które zamykają się w okresie 2007-2013).

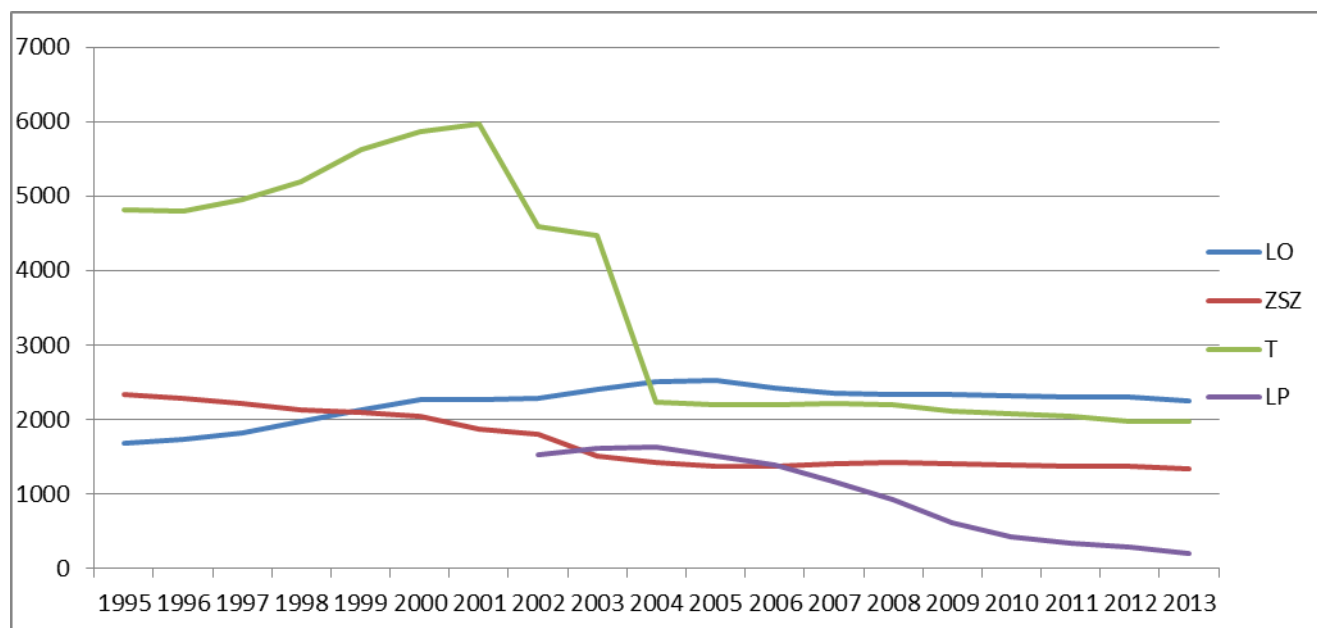
W roku 2002, kiedy pierwszy rocznik objęty reformą ukończył gimnazja, liczba uczniów w liceach ogólnokształcących zaczęła lekko wzrastać. Jednocześnie jednak wprowadzono licea profilowane, które zaczęły przejmować uczniów szkół zawodowych, więc w technikach oraz zasadniczych szkołach zawodowych obserwowano dalszy spadek liczby uczniów. Licea profilowane były typem szkoły rzadko wybieranym przez uczniów, w roku 2004, kiedy po raz pierwszy prowadziły wszystkie trzy klasy, uczęszczało do nich zaledwie 200 tys. uczniów. Z danych przedstawionych na Rys. 1 wynika, że licea profilowane odebrały uczniów przede wszystkim technikom, i kiedy po roku 2004, na skutek coraz gorszej reputacji tych szkół⁸, liczba ich uczniów zaczęła szybko spadać, liczba uczniów techników odpowiednio się zwiększyła.

Po 2005 roku wahania w liczbie uczniów uczęszczających do poszczególnych typów szkół ponadgimnazjalnych były mniejsze. Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych utrzymuje się na podobnym poziomie, natomiast powoli wzrasta liczba uczniów wybierających technika, podczas gdy liczba uczniów liceów ogólnokształcących powoli spada.

Zmiany w liczbie szkół ponadgimnazjalnych od połowy lat dziewięćdziesiątych są również dynamiczne, ale mają odmienny przebieg niż zmiany liczby uczniów, por. Rys. 2.

⁸ Wynikającej między innymi z niskiej zdawalności matury w tych szkołach.

Rys. 2. Liczba liceów ogólnokształcących, zasadniczych szkół zawodowych, techników i liceów profilowanych w latach 1995-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

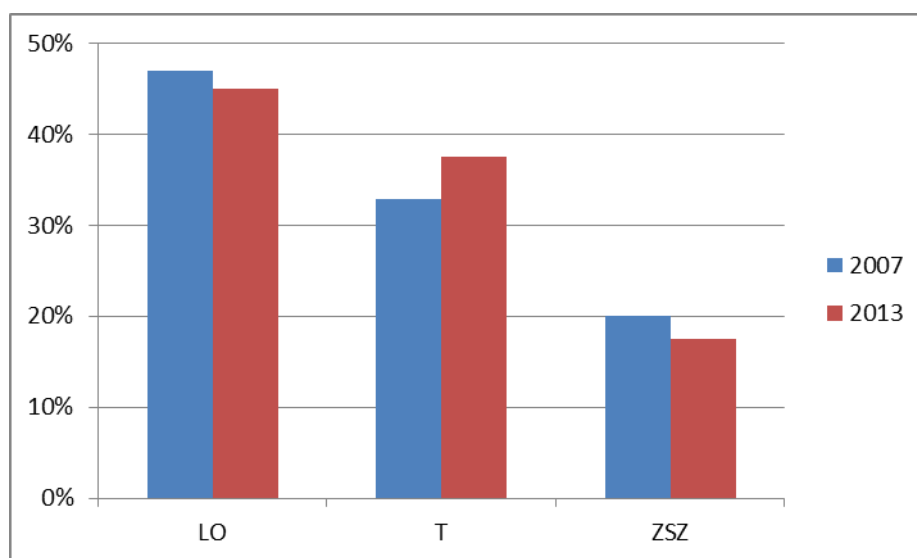
W 1995 roku w Polsce funkcjonowało 4813 techników, 2342 zasadnicze szkoły zawodowe oraz 1688 liceów ogólnokształcących. Początkowo liczba techników rosła mniej więcej proporcjonalnie do wzrostu liczby ich uczniów, jednak w roku 2002 nastąpił raptowny spadek liczby szkół tego typu (o około 1500), związany z przekształceniem wielu z nich w nowo powstałe licea profilowane (których powstało właśnie, jak wskazuje Rys. 2, około 1500). Kolejny nagły spadek liczby techników miał miejsce w r. 2004 – liczba tych szkół zmniejszyła się o ponad 2 tys., co może być efektem konsolidacji szkół w ramach zespołu (por. podrozdział 2.1).

Reasumując, do roku 2013 liczba techników spadła prawie o 60%, liczba szkół zawodowych o ponad 40%, a liczba liceów ogólnokształcących wzrosła w stosunku do roku 1995 o jedną trzecią. Tak duże zmiany w liczbie techników wynikają zarówno z wprowadzenia liceów profilowanych (często tworzonych na bazie likwidowanego technikum), jak i z konsolidacji szkół w ramach zespołów – w jednym zespole często funkcjonowało kilka osobnych techników wyróżnianych wg zawodu kształcenia, które po konsolidacji tworzyły jedną szkołę z różnymi kierunkami kształcenia w poszczególnych klasach.

Najczęściej wybieranym typem szkoły ponadgimnazjalnej w Polsce od roku 2002 (por. Rys. 1) jest liceum ogólnokształcące. W 2013 roku 44,3% uczniów uczęszczało do liceów ogólnokształcących, 41,8% do techników i 13,9% do zasadniczych szkół zawodowych.

W stosunku do roku 2007 odsetek absolwentów gimnazjów wybierających licea ogólnokształcące spadł o 2,0 p.p., wzrósł natomiast o 4,5 p.p. odsetek uczniów wybierających technika (por. udział uczniów klas pierwszych w szkołach ponadgimnazjalnych różnego typu, Rys. 3). W stosunku do okresu sprzed roku 2002 jest to odwrócenie tendencji: o ile przedtem udział licealistów wśród uczniów klas pierwszych wzrastał, a udział uczniów szkół zawodowych spadał, po roku 2007 mamy systematyczną, choć powolną zmianę w odwrotnym kierunku.

Rys. 3. Udział uczniów klas pierwszych według typów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce w 2007 i 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

W poprzednich wykresach porównywaliśmy albo pełne liczebności uczniów w różnych typach szkół (por. Rys. 1), albo liczebności uczniów klas pierwszych (Rys. 3). Ponieważ liczba klas w technikum jest większa niż w liceach i zasadniczych szkołach zawodowych, te porównania mają odmienny charakter: pierwsze charakteryzuje zakres zadań oświatowych realizowanych przez JST, a drugie wybory dokonywane przez absolwentów gimnazjów. Odmiennie, lecz również istotne porównanie dotyczy liczby absolwentów tych szkół, gdyż wypadanie uczniów z systemu szkolnego jest również zróżnicowane w zależności od typu szkoły: najniższe są w LO (7%), najwyższe w T i ZSZ (28%), por. Zaborek (2012).

Udział absolwentów kończących poszczególne typy szkół ponadgimnazjalnych jest zróżnicowany regionalnie. Przestrzenne zróżnicowanie odsetka absolwentów liceów ogólnokształcących (Mapa 1) oraz odsetka absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (Mapa 3) odzwierciedla historyczny podział Polski na dzielnice zaborowe. Co ciekawe, historyczne uwarunkowania nie mają wpływu na odsetek uczniów kończących technikum

(Mapa 2). Na ziemiach dawnego zaboru pruskiego odsetek absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest znacznie wyższy niż we wschodniej części Polski, gdzie z kolei więcej jest absolwentów liceów ogólnokształcących. Przykładowo w województwie lubelskim licea ogólnokształcące kończy prawie 60% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, natomiast w województwie kujawsko-pomorskim niecałe 40% uczniów.

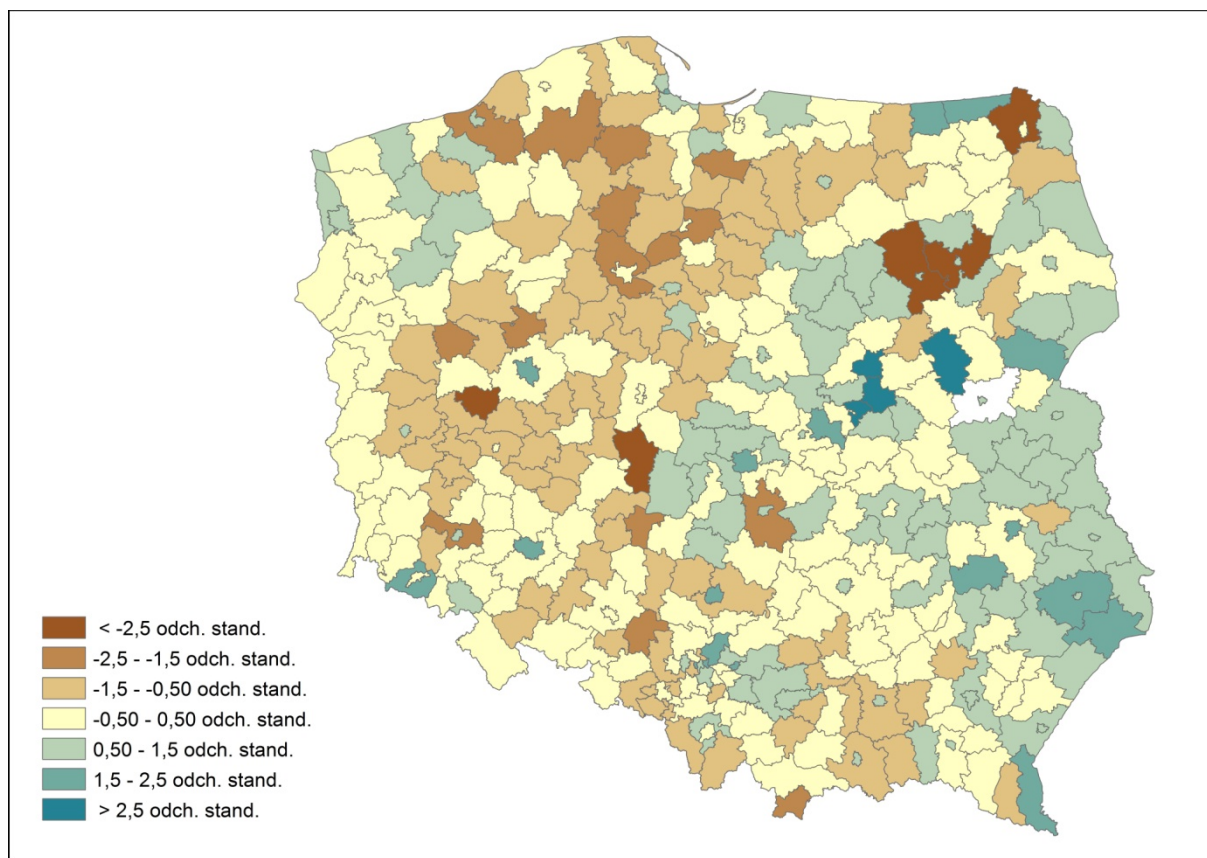
Do tworzenia przedziałów na poniższych mapach zastosowano metodę odchylenia standardowego, która stanowi obiektywną miarę pokazującą zróżnicowanie analizowanego zjawiska (Paślawski 2010). Aby ułatwić czytanie tych map, w Tab. 4 podano wartość średnią i odchylenie standardowe dla poszczególnych rozkładów.

Tab. 4. Wartość średnia i odchylenie standardowe udziału absolwentów szkół różnego typu w roku 2013 (procenty)

	Wartość średnia	Odchylenie standardowe
Liceum ogólnokształcące	47,8	10,9
Technikum	33,0	9,5
Zasadnicza szkoła zawodowa	20,0	8,7

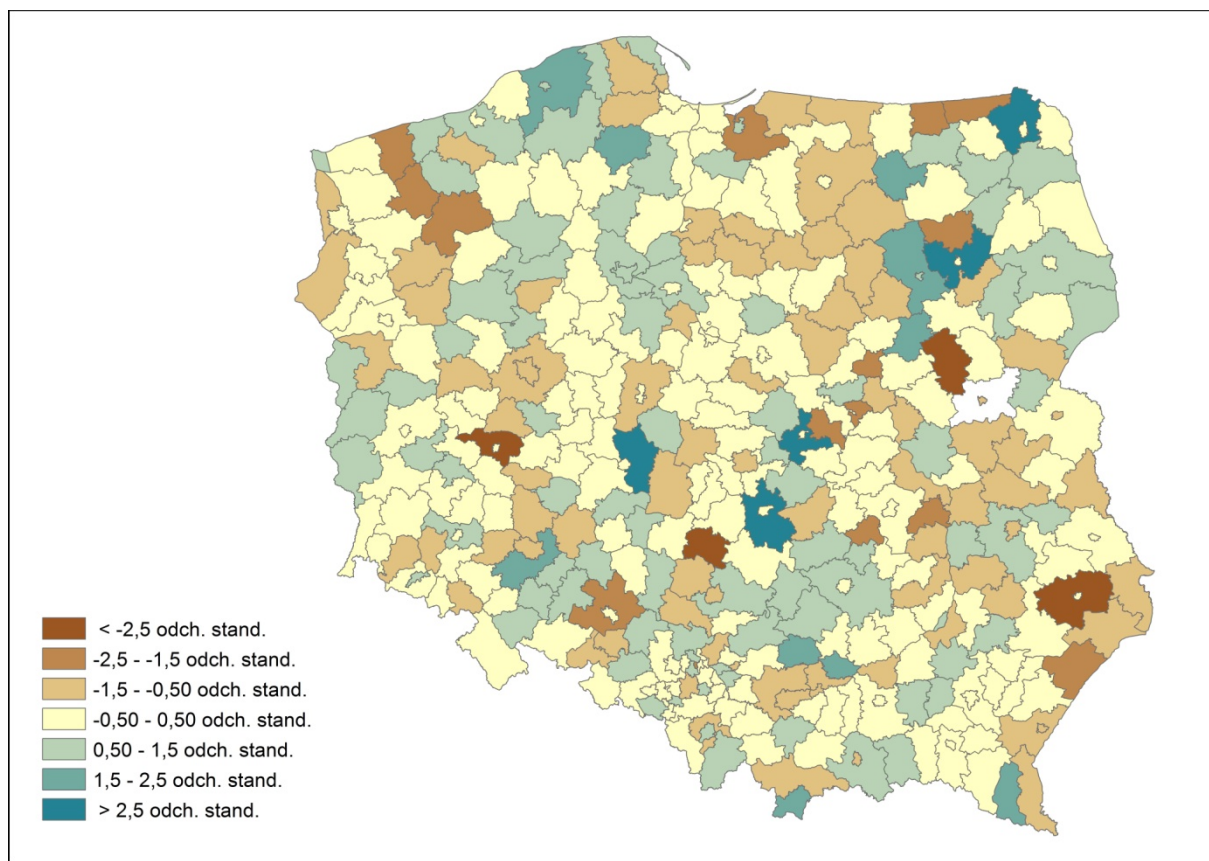
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Mapa 1 Odsetek absolwentów liceów ogólnokształcących w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 roku

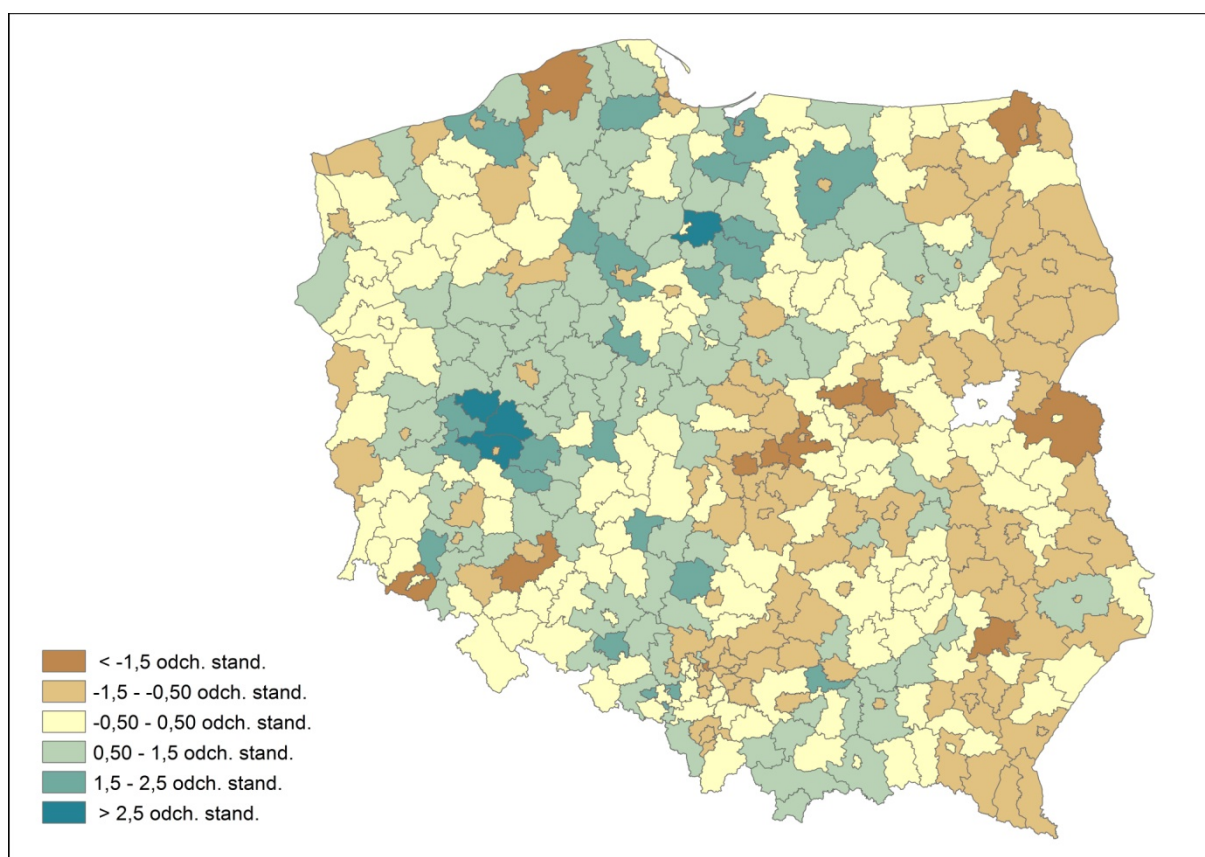
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Mapa 2 Odsetek absolwentów techników w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Mapa 3 Odsetek absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w stosunku do absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Odsetek absolwentów liceów ogólnokształcących w poszczególnych powiatach waha się od 0% (powiat suwalski) do 82,7% (powiat pruszkowski). Powiat suwalski należy do tych nielicznych powiatów, które w ogóle nie prowadzą liceów (por. rozdział 5.2). Odsetek absolwentów LO jest wyższy w miastach na prawach powiatu, np. w Warszawie (77%) czy Łodzi (73,4%). W roku 2013 najwyższy odsetek absolwentów techników był w powiecie suwalskim (100%), a najwięcej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych było w powiecie leszczyńskim (61%).

3.2. Charakterystyka sieci szkolnej w 2007 i 2013 roku

Charakterystyczną cechą szkół ponadgimnazjalnych jest ich funkcjonowanie w zespołach szkół. Zespoły szkół wykształciły się już w okresie PRL, jednak ich znaczenie istotnie wzrosło w ciągu ostatnich dwudziestu lat, na skutek dwóch niezależnych procesów:

- Obok dominujących wcześniej zespołów szkół specjalizujących się w określonych profilach zawodowych (zespoły szkół mechanicznych, rolniczych, kolejowych, poligraficznych etc.) pojawiły się zespoły szkół prowadzących nauczanie w niepowiązanych ze sobą kierunkach zawodowych,
- W zespołach szkół zaczęły się pojawiać nieobecne tam uprzednio szkoły ogólnokształcące, w tym przede wszystkim licea dla młodzieży i dorosłych.

Dzięki tym dwóm procesom zespoły szkół stały się jednostkami bardziej uniwersalnymi, z szerszą ofertą edukacyjną i z większymi możliwościami reakcji na zmieniające się oczekiwania społeczne. Wzrosło tym samym znaczenie pozycji ich dyrektorów. Elastyczność zespołów wiąże się z ułatwieniem procesu zamykania i otwierania szkół w ramach zespołu, jak również ze zmianą profili nauczania zawodowego (odchodzenie od profili, których uczniowie już nie wybierają, wprowadzanie nowych profili), jak i łatwiejsze dostosowanie poziomu zatrudnienia do zmieniającej się liczby uczniów (z względu na większą skalę instytucji). Warto zauważyć, że trend funkcjonowania szkół w zespole obejmuje w ostatnich latach także szkoły podstawowe i gimnazja, które coraz częściej funkcjonują w ramach zespołów szkół ogólnokształcących.

Licea ogólnokształcące

W 2013 roku przeważająca większość liceów ogólnokształcących w Polsce (77,9%) prowadzona była przez organy samorządu terytorialnego – powiaty ziemskie (41,1%), powiaty grodzkie (28,9%) oraz gminy (7,9%), por. Tab. 6. Licea ogólnokształcące prowadzone przez stowarzyszenia⁹ stanowiły prawie 10%, licea prowadzone przez organy komercyjne 8% i prawie tyle samo przez gminy. W latach 2007-2013 doszło do niewielkiej zmiany struktury udziału poszczególnych organów prowadzących licea ogólnokształcące. Spadła liczba szkół prowadzonych przez powiaty ziemskie oraz powiaty grodzkie (odpowiednio o 3,1 punktów procentowych i 1,1 punktów procentowych), a wzrosła liczba szkół prowadzonych przez pozostałe organy, przy czym najwyższy wzrost dotyczył organów komercyjnych (1,7 punktów procentowych).

Przeważająca większość uczniów (ponad 93%) uczęszczała w 2013 roku do liceów ogólnokształcących prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego. Zmiany struktury uczniów uczęszczających do szkół prowadzonych przez poszczególne organy prowadzące

⁹ Typologia analizowanych organów prowadzących znajduje się w Załączniku B.

były bardzo niewielkie. W stosunku do roku 2007, odnotowano nieznaczny spadek (o 1,5 punktów procentowych) liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez samorzady oraz nieznaczny wzrost liczby uczniów uczęszczających do szkół prowadzonych przez inne organy prowadzące. Dane o liczbie liceów ogólnokształcących i ich uczniów podaje Tab. 5, zaś ich rozkład procentowy – Tab. 6.

Tab. 5. Licea ogólnokształcące i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013

Typ organu	2007	2013	2007	2013
	Szkoły		Uczniowie	
Gmina	166	177	27 530	22 718
Powiat grodzki	708	650	326 888	250 151
Powiat ziemski	1043	922	322 656	236 767
Stowarzyszenie	196	222	12 983	12 421
Komercyjny	150	180	9 299	12 311
Wyznaniowe	91	88	10 936	9 343
Minister	1	1	138	154
Województwo	8	8	1212	1276
Razem	2363	2248	711 642	545 141

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Tab. 6. Rozkład liceów ogólnokształcących i ich uczniów wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013

Typ organu	2007	2013	2007	2013
	Szkoły		Uczniowie	
Gmina	7,0%	7,9%	3,9%	4,2%
Powiat grodzki	30,0%	28,9%	45,9%	45,9%
Powiat ziemski	44,1%	41,0%	45,3%	43,4%
Stowarzyszenie	8,3%	9,9%	1,8%	2,3%
Komercyjny	6,3%	8,0%	1,3%	2,3%
Wyznaniowe	3,9%	3,9%	1,5%	1,7%
Inne*	0,4%	0,4%	0,2%	0,3%
Razem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

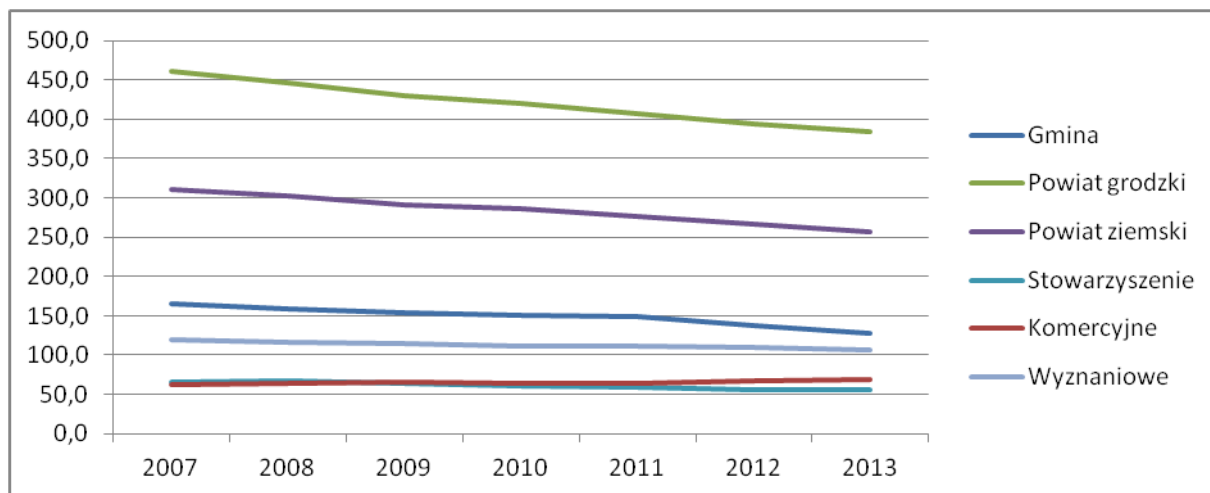
*minister i samorząd województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Średnia liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym w latach 2007-2013 spadła prawie o 20%. Spadek wielkości liceum odnotowano w szkołach prowadzonych przez wszystkie organy prowadzące, poza liceami prowadzonymi przez organy komercyjne, w których nastąpił wzrost liczby uczniów o nieco ponad 10%. Różnice w średniej liczbie uczniów w liceum ogólnokształcącym w zależności od organu prowadzącego przez cały analizowany okres pozostały na podobnym poziomie (Rys. 4). W 2013 roku największe były licea ogólnokształcące prowadzone przez powiaty grodzkie (385,2) oraz powiaty ziemskie (256,7),

a najmniejsze prowadzone przez stowarzyszenia i organy komercyjne (odpowiednio 56,0 i 68,4).

Rys. 4. Średnia liczba uczniów liceum ogólnokształcącego wg organu prowadzącego

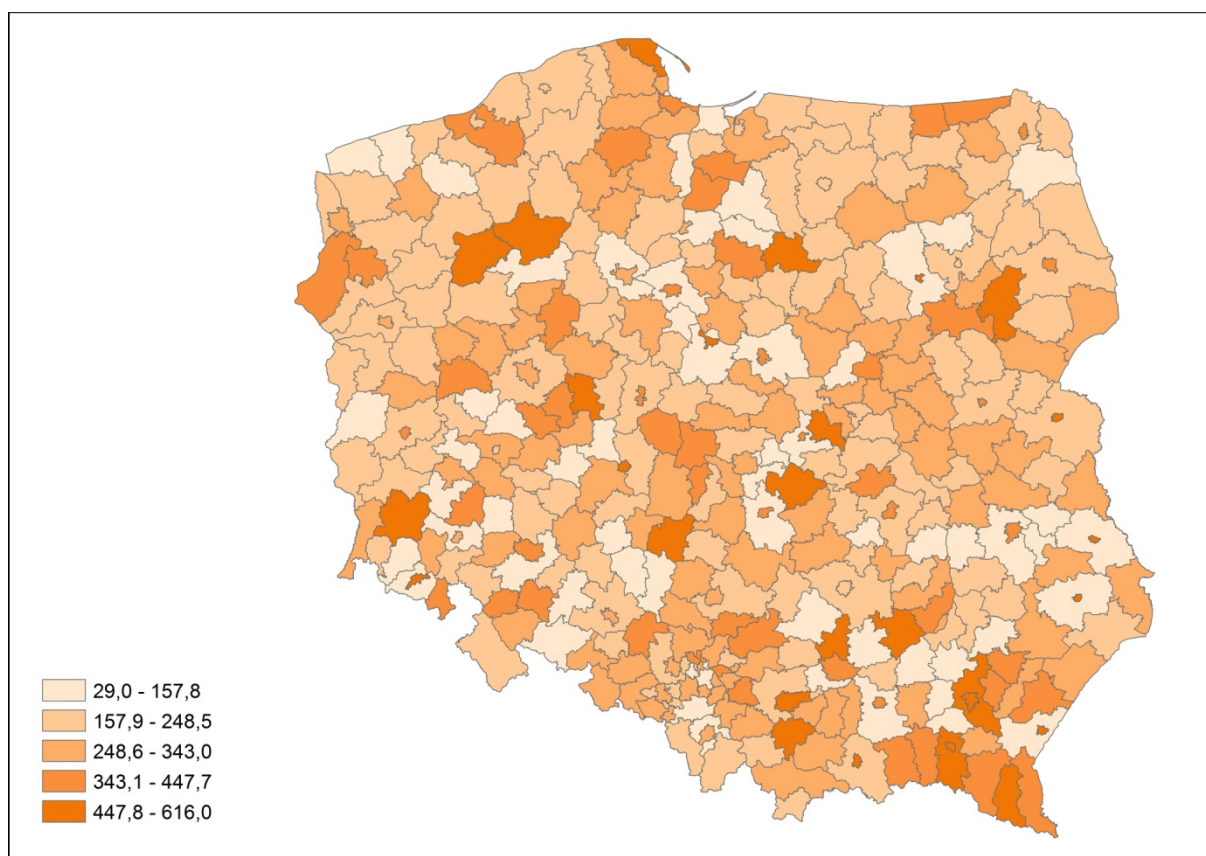

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

W 2013 roku największe licea ogólnokształcące były w województwie podkarpackim (średnio 285,7 uczniów w szkole), a najmniejsze w województwie opolskim (średnio 206,1 uczniów w szkole). W analizowanym okresie średnia wielkość liceum ogólnokształcącego prowadzonego przez organy samorządowe najbardziej spadła w województwie opolskim – prawie o 1/3, najmniej zaś w województwie podkarpackim (spadek o 14,4%). Mimo opisanych powyżej różnic w średniej wielkości liceum ogólnokształcącego między województwami, na Mapie 5 nie widać wyraźnych różnic pomiędzy poszczególnymi regionami. Prawie w każdym województwie są powiaty, w których funkcjonują małe i duże licea ogólnokształcące, co świadczy o tym, że na sieć liceów ogólnokształcących nie wpływają (czy też wpływają w niewielkim stopniu) dawne podziały historyczne. Sieć liceów ogólnokształcących w znacznym stopniu powstała dopiero po II wojnie światowej. Wcześniej do liceów ogólnokształcących uczęszczał jedynie niewielki odsetek młodzieży, przez co sieć tych szkół była bardzo rzadka – licea znajdowały się głównie w większych miastach. W okresie PRL sieć liceów ogólnokształcących była intensywnie rozbudowywana, wiele liceów powstało także w latach dziewięćdziesiątych w wyniku boomu edukacyjnego związanego z upowszechnieniem kształcenia ogólnego, co tłumaczy brak wyraźnych różnic między regionami. Główny wymiar przestrzennego zróżnicowania średniej wielkości liceum ogólnokształcącego widoczny jest między miastami na prawach powiatu a powiatami ziemskimi je otaczającymi, gdzie licea ogólnokształcące są znacznie mniejsze, np. powiat plocki i miasto Płock, powiat tarnowski i miasto Tarnów. Różnica ta wynika przede wszystkim ze sposobu funkcjonowania tzw. powiatów obwarzankowych z położonym

centralnie miastem – powiaty te często funkcjonują jak jeden organizm, zwłaszcza w oczach mieszkańców, którzy codziennie nieświadomie przekraczają granice administracyjne między jednostkami. Sieć dróg i częstotliwość kursowania autobusów pozwala zazwyczaj na lepszy dojazd do centralnie położonego miasta niż przemieszczanie się z jednej części powiatu ziemskiego do drugiej. Sytuacja ta może jednak w przyszłości prowadzić do likwidacji małych liceów ogólnokształcących leżących w pobliżu miast.

Mapa 4 Średnia liczba uczniów w samorządowym liceum ogólnokształcącym w 2013 roku

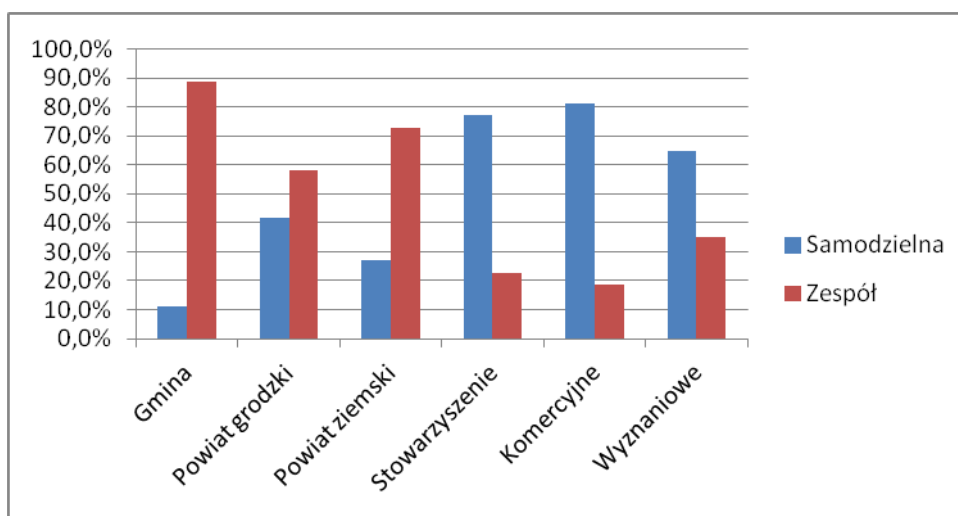

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Charakterystyczną cechą szkół ponadgimnazjalnych jest funkcjonowanie w zespołach z innymi szkołami. Taka forma organizacji pozwala na utrzymanie w powiatowej ofercie nawet bardzo niewielkich szkół, które funkcjonując samodzielnie generowałyby bardzo wysokie koszty jednostkowe. Zespoły szkół pozwalają na dużą elastyczność organizacyjną i zarządczą (więcej w podrozdziale 5.1). Prawie 60% liceów ogólnokształcących w Polsce wchodzi w skład jakiegoś zespołu szkół, choć przyjęty sposób organizacji szkoły zależy głównie od jej organu prowadzącego (Rys. 5). Przykładowo licea ogólnokształcące prowadzone przez gminy prawie zawsze funkcjonują w zespołach (89%). Prawdopodobnie

przyczyną przyjętej w tym przypadku formy organizacji szkoły jest wykorzystanie posiadanych już zasobów (budynek, kadra), a także zakładanie gminnych liceów przy gimnazjach. Organy komercyjne i stowarzyszenia prowadzą głównie licea samodzielne. Organy te nie są zobowiązane, tak jak powiaty, do zapewnienia pełnej oferty szkolnictwa ponadgimnazjalnego, więc mogą specjalizować się w wybranym typie szkół – istnieją organizacje komercyjne prowadzące tylko licea ogólnokształcące i takie prowadzące tylko szkoły zawodowe.

Rys. 5. Złożoność liceów ogólnokształcących wg organu prowadzącego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Sieć liceów ogólnokształcących jest znacznie rzadsza niż sieć gimnazjów czy szkół podstawowych. Poszczególne powiaty są bardzo zróżnicowane pod względem liczby prowadzonych liceów ogólnokształcących. Powiaty grodzkie prowadzą średnio 9,9 liceów ogólnokształcących, a powiaty ziemskie 2,9. Jedynie 7,4% powiatów prowadzi tylko jedno liceum ogólnokształcące, niecałe 20% prowadzi 2 licea i ponad 22% trzy licea (Tab. 7).

Tab. 7. Odsetek powiatów wg liczby prowadzonych liceów ogólnokształcących

Liczba LO	Odsetek
1	7,4%
2	19,3%
3	22,2%
Więcej niż 3	51,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Technika

W roku szkolnym 2007/08 w Polsce w 2216 technikach uczyło się ponad 541 tys. uczniów. W okresie sześciu lat, do roku szkolnego 2013/14, liczba uczniów zmniejszyła się o 5%, zaś liczba szkół – aż o 11%. Aby lepiej zrozumieć te zmiany, warto zacząć od rozkładu techników i ich uczniów według typu organu prowadzącego. Dane o liczbach szkół i uczniów w latach szkolnych 2007/08 i 2013/14 przedstawia Tab. 8, zaś ich rozkłady Tab. 9.

Tab. 8. Technika i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013

Typ organu	2007	2013	2007	2013
	Szkoly		Uczniowie	
Gmina	34	48	3 853	5 856
Powiat grodzki	592	551	196 019	203 879
Powiat ziemski	1 434	1 120	326 288	278 627
Stowarzyszenie	52	72	5 477	6 322
Komercyjny	66	98	5 218	7 599
Wyznaniowe	10	10	843	609
Minister	17	56	2 540	10 314
Województwo	11	9	1 540	1 181
Razem	2 216	1 964	541 778	514 387

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Około 60 techników prowadzone przez Zakłady Doskonalenia zawodowego zostały ujęte razem z technikami prowadzonymi przez stowarzyszenia (por. Załącznik B).

Technika są przede wszystkim szkołami samorządowymi (88% wszystkich szkół, 95% uczniów w roku 2013), prowadzonymi przede wszystkim przez powiaty ziemskie i miasta na prawach powiatu. Gminy i województwa prowadzą bardzo niewiele tych szkół.

Tab. 9. Rozkład techników i ich uczniów wg organów prowadzących w roku 2007 i 2013

Typ organu	2007	2013	2007	2013
	Szkoly		Uczniowie	
Gmina	1,5%	2,4%	0,7%	1,1%
Powiat grodzki	26,7%	28,1%	36,2%	39,6%
Powiat ziemski	64,7%	57,0%	60,2%	54,2%
Stowarzyszenie	2,3%	3,7%	1,0%	1,2%
Komercyjny	3,0%	5,0%	1,0%	1,5%
Wyznaniowe	0,5%	0,5%	0,2%	0,1%
Minister	0,8%	2,9%	0,5%	2,0%
Województwo	0,5%	0,5%	0,3%	0,2%
Razem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Tab. 9 pokazuje interesujące różnice w udziale poszczególnych typów organów prowadzących technika w stosunku do liceów ogólnokształcących (Tab. 6). Po pierwsze, widoczne jest większe znaczenie powiatów jako organów prowadzących technika (w roku 2013 70% liceów i 85% techników). Technika znacznie rzadziej niż licea ogólnokształcące są prowadzone przez gminy i przez organy niepubliczne. Wynika to przypuszczalnie z kosztów otwarcia nowego technikum (potrzeba specjalistycznego wyposażenia oraz zatrudnienia odpowiednio wykwalifikowanej kadry), a także z większego prestiżu liceów, zwłaszcza w mniejszych miastach.

Poniższa Tab. 10 przedstawia procentową zmianę liczby techników i ich uczniów w okresie 2007-2013 w podziale na typ organu prowadzącego.

Tab. 10. Procentowa zmiana liczby techników i ich uczniów wg organu prowadzącego w latach 2007- 2013

Typ organu	Technika	Uczniowie
Gmina	41,2%	52,0%
Powiat grodzki	-6,9%	4,0%
Powiat ziemski	-21,9%	-14,6%
Stowarzyszenie	38,5%	15,4%
Komercyjny	48,5%	45,6%
Wyznaniowe	0,0%	-27,8%
Minister	229,4%	306,1%
Województwo	-18,2%	-23,3%
Razem	-11,4%	-5,1%

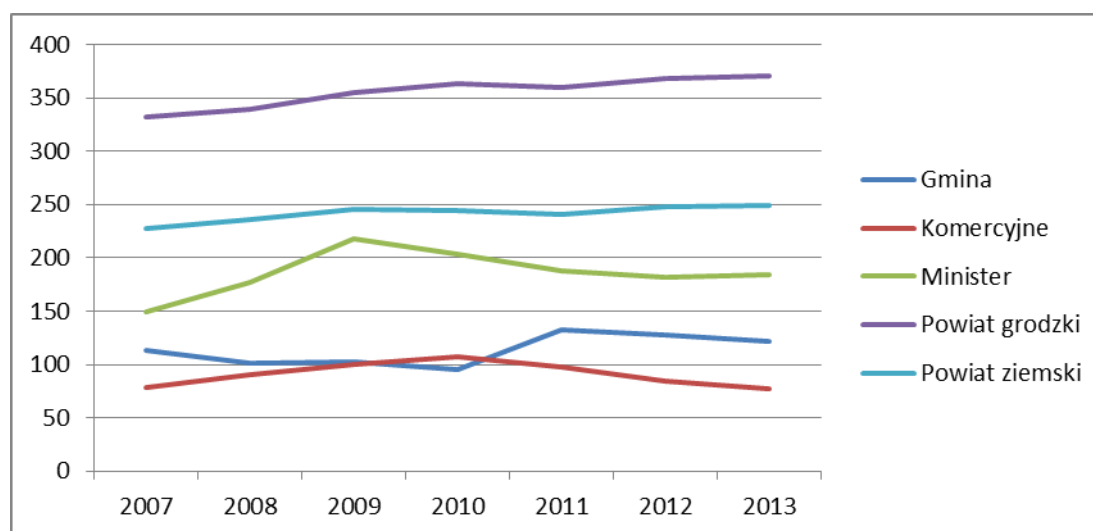
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Wobec danych Tab. 9, wskazujących na liczebną dominację techników prowadzonych przez miasta na prawach powiatu i przez powiaty ziemskie, najważniejsze są zmiany liczby szkół i uczniów prowadzonych przez te dwa typy organów. Zgodnie z Tab. 10, liczba uczniów techników prowadzonych przez powiaty grodzkie wzrosła o 4%, ale liczba szkół spadła o 6%. Miasta na prawach powiatu zamykały technika mimo rosnącej liczby uczniów wybierających ten typ szkoły ponadgimnazjalnej. Sytuacja jest nieco odmienna w przypadku szkół prowadzonych przez powiaty ziemskie, gdzie spadek liczby szkół jest o wiele silniejszy niż spadek liczby uczniów. W latach 2007-2013 spadek liczby techników prowadzonych przez powiaty ziemskie wyniósł 22%, a spadek liczby uczniów 14%. Dla obu typów powiatów średnia liczba uczniów w technikach rosła (por. Rys. 6). Zmiany liczby szkół omówione zostały bardziej szczegółowo w rozdziale 4.2 poświęconym zamykaniu szkół. Radykalny wzrost liczby techników prowadzonych przez ministra i ich uczniów, a wraz z tym rosnący ich

udział wynika z przekazania Ministrowi Rolnictwa w latach 2008-2009 około 40 zespołów szkół rolniczych.

W roku szkolnym 2013/14 średnia wielkość technikum wyniosła 262 uczniów i była o 7% wyższa niż 6 lat wcześniej. Jak wskazuje Tab. 10, szczególnie wzrosła wielkość szkół prowadzonych przez powiaty grodzkie i ziemskie. Jednak wielkość technikum jest silnie zróżnicowana w zależności od organu prowadzącego (por. Rys. 6, spośród wszystkich typów organów prowadzących w Tab. 9 uwzględniamy jedynie organy prowadzące ponad 2% techników).

Rys. 6. Średnia liczba uczniów w technikum wg organu prowadzącego

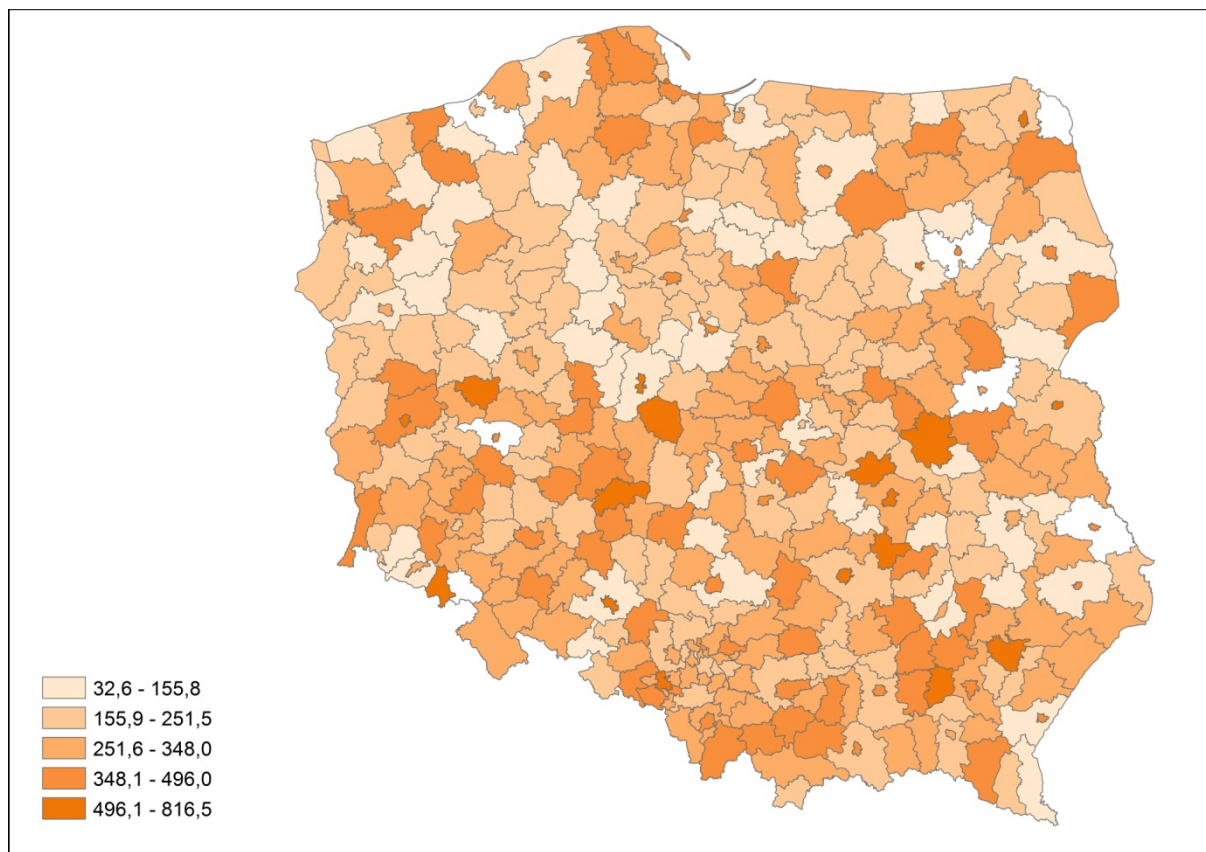

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Największe technika, podobnie jak największe licea ogólnokształcące (por. Rys. 4), prowadzą powiaty grodzkie i ziemskie. Jednak w przeciwieństwie do liceów następuje stały, chociaż nie bardzo szybki wzrost wielkości techników. Jak już wspomnieliśmy, jest to związane z charakterystyczną dla techników konsolidacją szkół w ramach zespołu.

Rys. 6 pokazuje, że technika prowadzone przez powiaty grodzkie są największe (średnio ponad 350 uczniów), następne pod względem liczby uczniów są technika prowadzone przez powiaty ziemskie (średnio 250 uczniów). To zjawisko widoczne też jest na poniższej mapie, przedstawiającej średnią liczbę uczniów w technikum samorządowym, Mapa 5.

Mapa 5 Średnia liczba uczniów w samorządowym technikum w 2013 roku

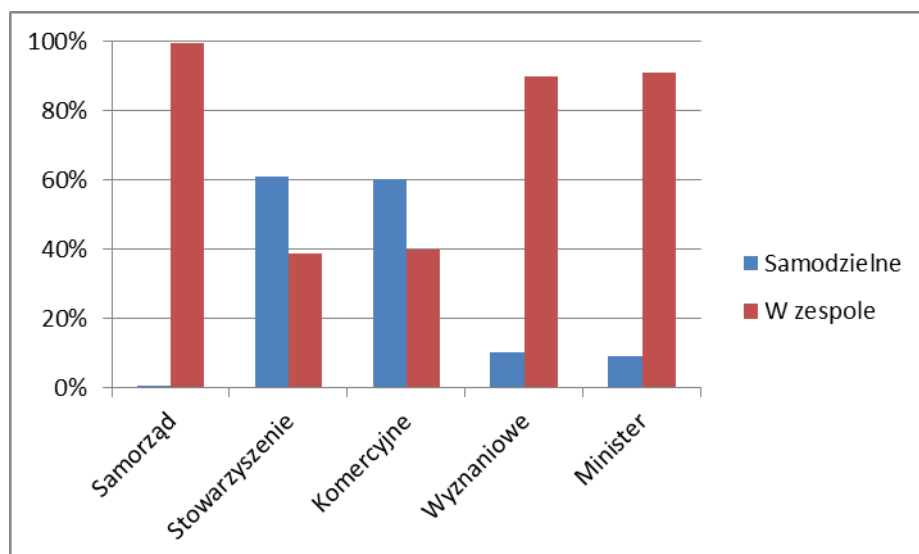

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak pokazuje Mapa 5, miasta na prawach powiatu (niewielkie ciemne punkty położone zazwyczaj wewnątrz jednoimiennych powiatów ziemskich) prowadzą większe technika. Na przykład w województwie kujawsko-pomorskim widzimy spadek średniej wielkości technikum w miarę oddalania się od Bydgoszczy.

Pod względem złożoności szkół technika są całkiem odmienne od liceów ogólnokształcących. Podczas gdy 60% liceów funkcjonuje w zespołach szkół, analogiczny odsetek dla techników wynosi aż 94%. Podobnie jak w przypadku liceów, złożoność technikum istotnie zależy od organu prowadzącego, co pokazuje Rys. 7 (por. Rys. 5 dla liceów).

Rys. 7. Złożoność techników wg organu prowadzącego w 2013 roku

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Praktycznie wszystkie technika samorządowe są prowadzone w ramach zespołu szkół (ponad 99%, przy czym nie zależy to od typu samorządu). Podobna sytuacja dotyczy techników prowadzonych przez ministra i przez organizacje wyznaniowe. Szkoły samodzielne to połowa techników prowadzonych przez stowarzyszenia oraz większość techników prowadzonych przez organy komercyjne.

W przeciwieństwie do liceów, dość częstym zjawiskiem jest prowadzenie w ramach jednego zespołu szkół więcej niż jednego technikum, niezgodnie z zapisami ustawy o systemie oświaty (por. rozdział 5.4, Tab. 52).

Warto dodać, że technika samodzielne są znacznie mniejsze i mają średnio po 104 uczniów, podczas gdy do techników w zespołach średnio uczęszcza 272 uczniów. Wynika to z faktu, że technika samorządowe są dużo większe niż pozostałe (por. Rys. 6), ale praktycznie nie ma wśród nich szkół samodzielnych.

Średnia liczba techników prowadzonych przez powiat grodzki wynosiła 9,2 w 2007 roku i spadła do 8,5 w roku 2013. Dla powiatów ziemskich średnia liczba prowadzonych techników spadła, odpowiednio, z 4,6 do 3,6. Jednocześnie rośnie liczba powiatów prowadzących bardzo mało techników lub nieprowadzących ich wcale, jak pokazuje Tab. 11 (wszystkie powiaty, które nie prowadzą żadnego technikum to powiaty ziemskie).

Tab. 11. Liczba powiatów prowadzących niewiele techników w 2007 i 2013 roku

Liczba prowadzonych techników	Liczba powiatów w 2007 r.	Liczba powiatów w 2013 r.
Brak prowadzonego technikum	2	5
1 prowadzone technikum	25	40
2 prowadzone technika	55	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Tab. 12 przedstawia procentowy rozkład powiatów według liczby prowadzonych przez nie techników, w podziale na powiaty ziemskie, grodzkie i powiaty ogółem. Wśród powiatów ziemskich najwięcej jest tych, które prowadzą 2, 3 lub 4 technika. Wśród powiatów grodzkich jest grupa 23 dużych miast, które prowadzą ponad 8 techników każde.

Tab. 12. Rozkład powiatów wg liczby prowadzonych techników w 2013 r.

	Powiaty grodzkie	Powiaty ziemskie	Razem
Bez technikum	0,0%	1,6%	1,3%
1 technikum	4,6%	11,8%	10,8%
2 technika	4,6%	21,0%	18,6%
3 technika	4,6%	24,8%	21,8%
4 technika	6,2%	14,6%	13,5%
5 techników	13,8%	10,5%	11,3%
6 techników	13,8%	5,1%	6,7%
7 techników	9,2%	4,1%	5,1%
8 techników	7,7%	2,2%	3,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Głównym organem prowadzącym zasadnicze szkoły zawodowe w Polsce są powiaty ziemskie. W 2013 roku powiaty ziemskie prowadziły 57% zasadniczych szkół zawodowych, do których uczęszczało prawie 62% uczniów (Tab. 14). W stosunku do roku 2007, odsetek zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez powiaty ziemskie spadł o ponad 5%, a odsetek uczniów kształcących się w tych szkołach o 3%. Drugim organem pod względem liczby prowadzonych zasadniczych szkół zawodowych są powiaty grodzkie, które w 2013 roku prowadziły co czwartą szkołę (24,7%) tego typu. W stosunku do roku 2007 spadł odsetek ZSZ prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego (o 5,7 punktów procentowych), wzrósł natomiast odsetek zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez organy komercyjne (wzrost o 2,1 punktów procentowych), stowarzyszenia (wzrost o 1,8 punktów procentowych) oraz gminy (wzrost o 1,1 punktów procentowych).

Tab. 13. Zasadnicze szkoły zawodowe i ich uczniowie wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013

Typ organu	2007	2013	2007	2013
	szkoły		uczniowie	
Gmina	49	68	4 476	4 776
Powiat grodzki	366	322	59 780	45 031
Powiat ziemski	860	732	140 924	105 821
Stowarzyszeniowe	54	81	6 191	6 636
Komercyjne	46	78	5 981	7 692
Wyznaniowe	4	4	316	264
Minister	5	30	192	1247
Województwo	0	1	0	71
Razem	1384	1313	217 860	171 538

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Tab. 14. Rozkład zasadniczych szkół zawodowych i ich uczniów wg organu prowadzącego w roku 2007 i 2013

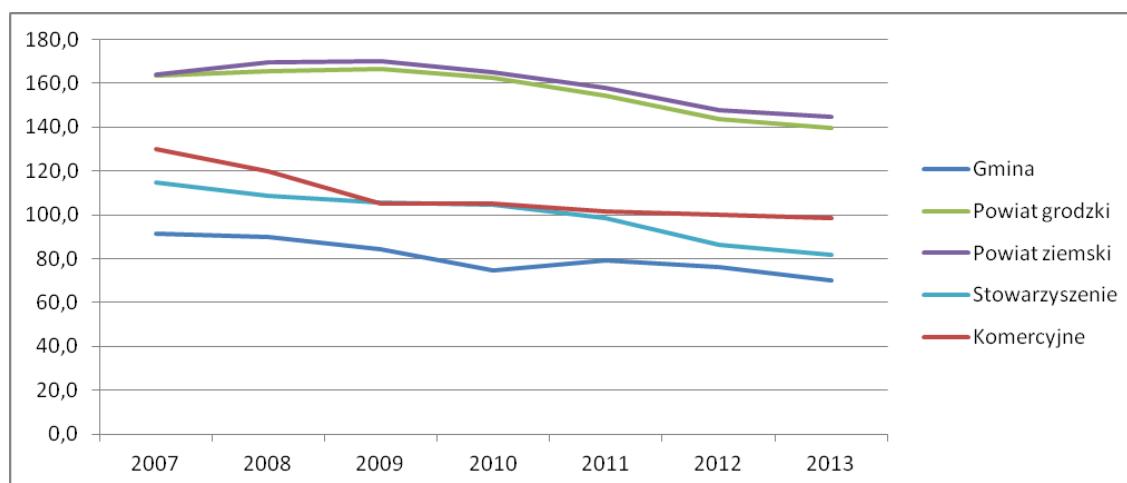
Typ organu	2007	2013	2007	2013
	szkoły		uczniowie	
Gmina	3,5%	4,6%	2,1%	2,8%
Powiat grodzki	26,4%	24,7%	27,4%	26,3%
Powiat ziemski	62,1%	57,0%	64,7%	61,7%
Stowarzyszeniowe	3,9%	5,7%	2,8%	3,9%
Komercyjne	3,3%	5,4%	2,7%	4,5%
Inne*	0,7%	2,6%	0,2%	0,9%
Razem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*minister, województwo, wyznaniowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Średnia liczba uczniów w ZSZ spadła z 157,4 w roku 2007 do 130,6 w roku 2013 (spadek o 17%). Średnia wielkość zasadniczej szkoły zawodowej jest zróżnicowana w zależności od organu prowadzącego (Rys. 8). Największe zasadnicze szkoły zawodowe prowadziły w 2013 roku powiaty ziemskie – średnia liczba uczniów w szkole wynosiła 144,6. Niewiele mniejsze były szkoły prowadzone przez powiaty grodzkie, w których uczyło się średnio prawie 140 uczniów. Znacznie mniejsze zasadnicze szkoły zawodowe prowadziły organy komercyjne (98,6), stowarzyszenia (81,9) i gminy (70,2).

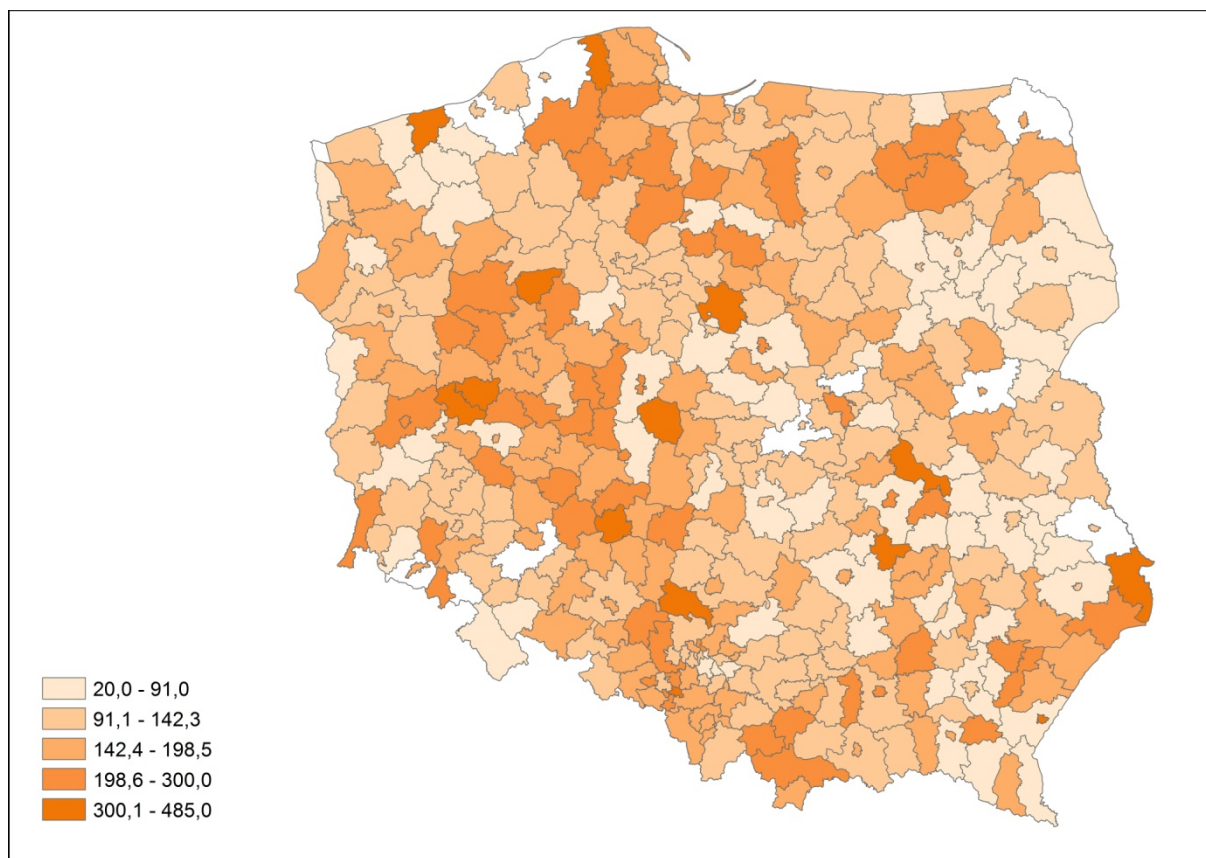
Rys. 8. Średnia wielkość zasadniczej szkoły zawodowej wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Największe zasadnicze szkoły zawodowe są w województwie wielkopolskim (186,4), opolskim (158,5) oraz małopolskim (155,2), najmniejsze w województwie podlaskim (103,6) oraz w województwie lubelskim (106,6). Mapa 6 przedstawia przestrzenne zróżnicowanie średniej wielkości zasadniczej szkoły zawodowej. Szkoły na wschodzie kraju są znacznie mniejsze niż szkoły w innych częściach Polski, co sugeruje wpływ dawnych granic historycznych. Na obszarach dawnego zaboru rosyjskiego szkoły były znacznie mniejsze niż w pozostałych zaborach, co widoczne jest do dnia dzisiejszego, także w przypadku sieci szkół podstawowych (Herczyński, Sobotka 2014). Regionalne zróżnicowanie wielkości szkoły może być także efektem wyborów dokonywanych przez uczniów – na mapie przedstawiającej odsetek absolwentów ZSZ w stosunku do liczby absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (Mapa 3) widoczne jest, że na zachodzie Polski większe jest zainteresowanie uczniów szkołami zawodowymi, w związku z tym łatwiej jest tworzyć duże szkoły. Drugim widocznym wymiarem zróżnicowania, podobnie jak w przypadku liceów ogólnokształcących, jest różnica w wielkości szkoły między powiatami ziemskimi a powiatami grodzkimi.

Mapa 6 Średnia liczba uczniów w samorządowej zasadniczej szkole zawodowej w 2013 roku

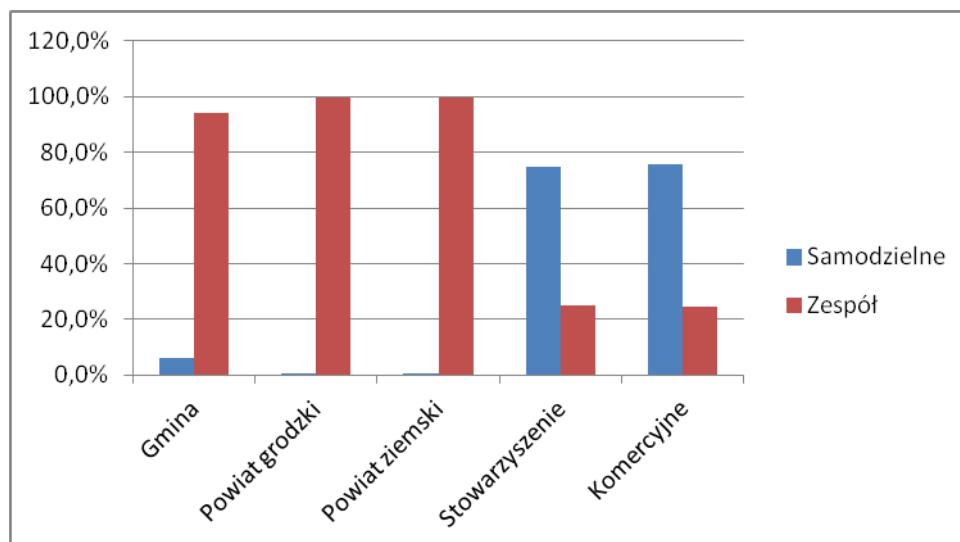
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Sieć zasadniczych szkół zawodowych jest dosyć skoncentrowana. W prawie 40% powiatów w Polsce znajduje się tylko jedna lub dwie zasadnicze szkoły zawodowe prowadzone przez organy samorządu terytorialnego. Jedynie w miastach na prawach powiatu zasadniczych szkół zawodowych jest nieco więcej. Kilka powiatów ziemskich nie prowadzi żadnej zasadniczej szkoły zawodowej (więcej o samorządach bez szkół w podrozdziale 5.5.)

Charakterystyczną cechą zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego jest funkcjonowanie tych szkół w zespołach z innymi szkołami i placówkami. Pod tym względem szkoły zawodowe są znacznie bardziej podobne do techników niż do liceów. W 2013 roku niemal wszystkie (99,7%) szkoły prowadzone przez powiaty ziemskie i grodzkie funkcjonowały jako szkoły będące częścią zespołu (Rys. 9). Także większość (94,1%) gminnych zasadniczych szkół zawodowych funkcjonuje jako zespół. Samodzielne zasadnicze szkoły zawodowe, podobnie jak licea ogólnokształcące, prowadzone były przede wszystkim przez stowarzyszenia oraz organy komercyjne.

Funkcjonowanie szkoły w zespole pozwala na dużą elastyczność organizacyjną i zarządczą, co zostało szerzej omówione w rozdziale 5.1.

Rys. 9. Złożoność zasadniczych szkół zawodowych wg organu prowadzącego w 2013 roku

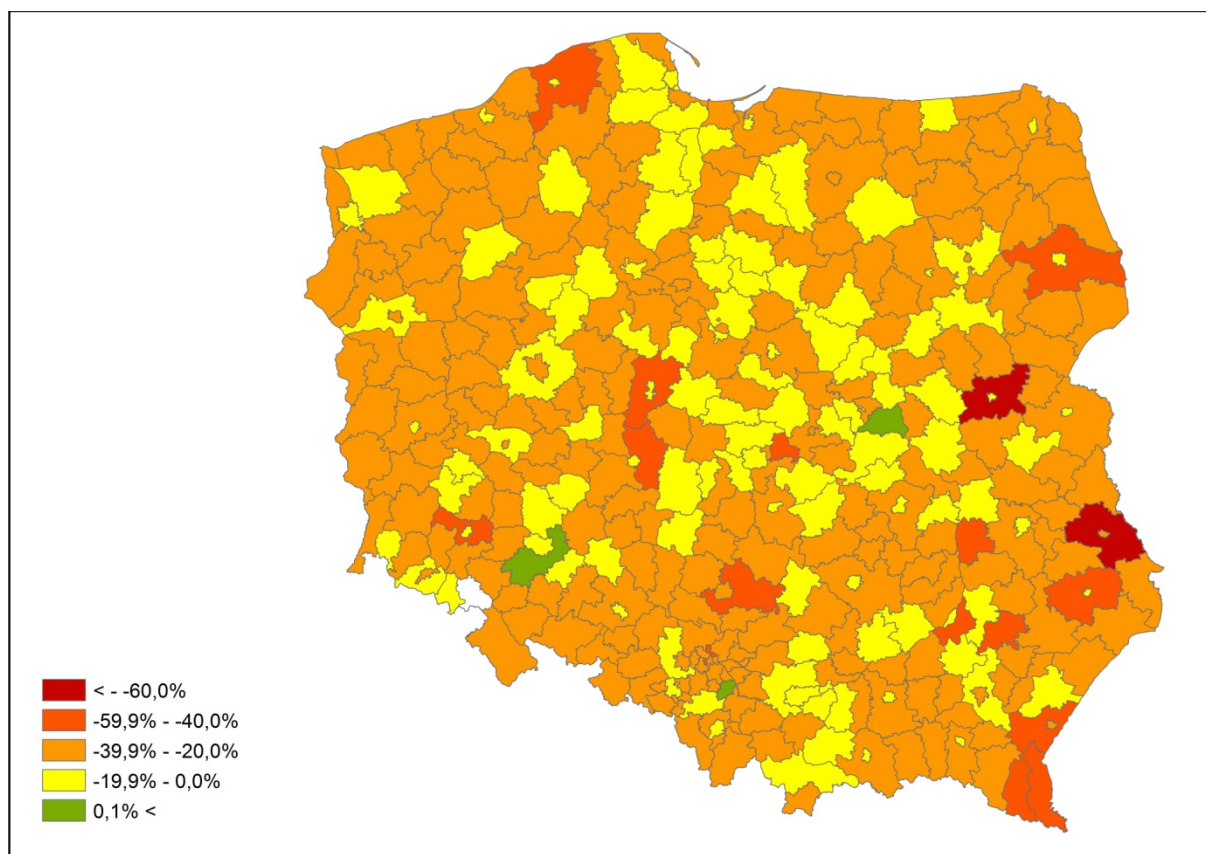
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

3.3. Zmiana liczby uczniów szkół w latach 2007-2013

W latach 2007-2013 liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych¹⁰ spadła o 21,7%. Niż demograficzny dotknął prawie wszystkie powiaty w Polsce – jedynie w trzech powiatach – wrocławskim, piaseczyńskim i bieruńsko-lędzkim, liczba uczniów nieznacznie wzrosła (ok.1-3%). Intensywność spadku liczby uczniów była podobna w całym kraju, widoczne jest jednak zróżnicowanie między powiatami ziemskimi a miastami na prawach powiatu – w tych drugich liczba uczniów spadła w mniejszym stopniu. Największy spadek liczby uczniów był w województwie opolskim (-26,3%), a najmniejszy w województwie mazowieckim (-16,1%). Powiaty, w których liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych najbardziej spadła to powiat siedlecki (-75,5%) i powiat chełmski (-68,7%).

¹⁰ Liczba uczniów liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników z zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży.

Mapa 7 Zmiana liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013

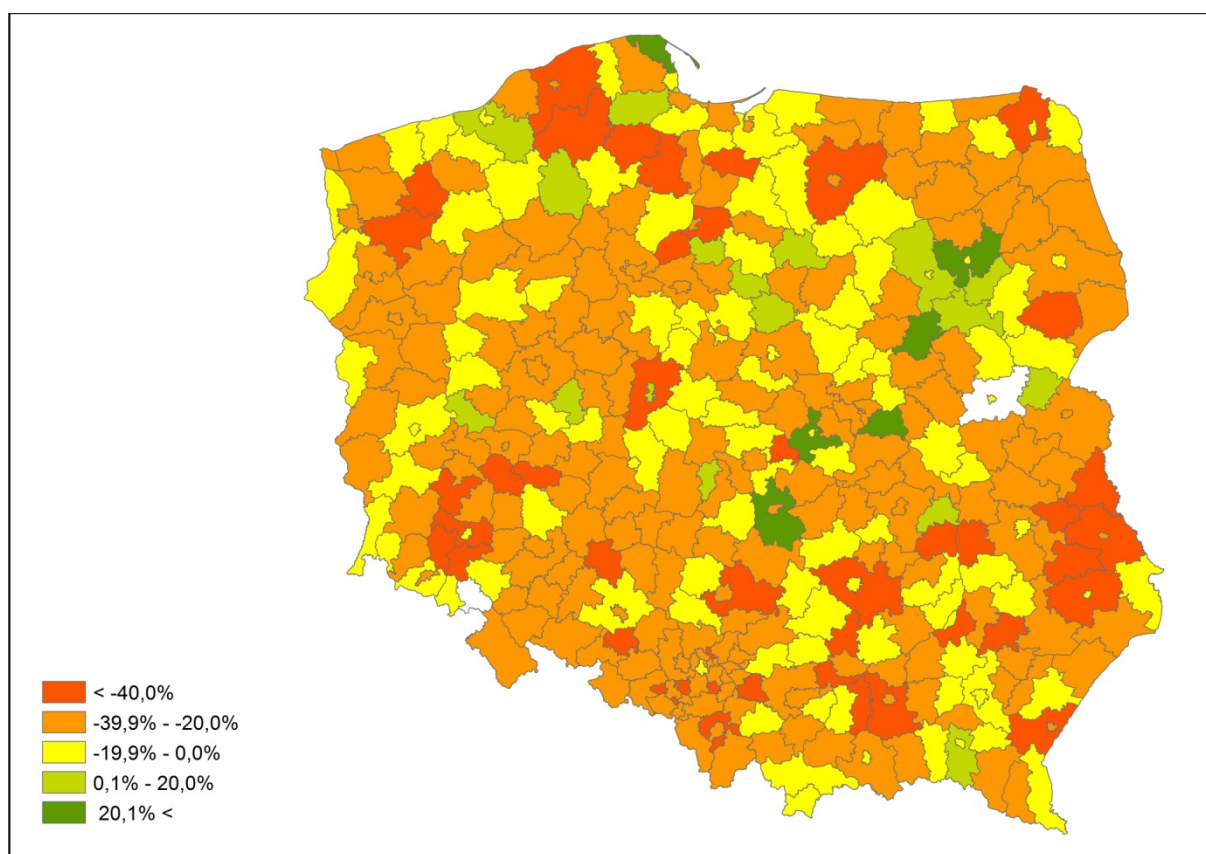
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Licea ogólnokształcące

Liczba uczniów liceów ogólnokształcących spadała w stosunku do roku 2007/08 o 23,3%. Zmiana liczby uczniów liceów związana jest z niżem demograficznym odczuwanym na etapie edukacji ponadgimnazjalnej, zmianą wyborów edukacyjnych młodzieży oraz migracjami młodzieży między powiatami (zwłaszcza w przypadku powiatów ziemskich okalających miasta na prawach powiatu). Liczba uczniów liceów ogólnokształcących spadła w większości powiatów w Polsce. Tempo spadku liczby uczniów zazwyczaj było różne w miastach na prawach powiatu i powiatach okalających te miasta, jednak występowały dwa wzory, które mogą być następstwem przyjętej przez samorząd polityki tworzenia miejsc w poszczególnych typach szkół. W niektórych powiatach ziemskich liczba uczniów LO spadała znacznie szybciej niż w centralnie położonym mieście (np. w powiecie zamojskim spadła o 68%, a w mieście Zamość tylko o 7%), co może świadczyć np. o tym, że uczniowie mieszkający w powiecie ziemskim chętniej wybierają licea położone w mieście. Są jednak także przykłady świadczące o odwrotnym zróżnicowaniu spadku (np. powiat piotrkowski

i Piotrków Trybunalski, powiat ostrołęcki i Ostrołęka), gdzie liczba uczniów liceów wzrosła w powiecie ziemskim (np. z powodu poszerzenia oferty), a spadła w mieście (np. z powodu zmiany wyborów edukacyjnych młodzieży). Najwyższy spadek liczby uczniów odnotowano w województwie opolskim (-31,3%), dolnośląskim (-29,3%) oraz śląskim (-28,2%), najmniejszy w województwie mazowieckim (-17,4%).

Mapa 8 Zmiana liczby uczniów liceów ogólnokształcących w latach 2007-2013

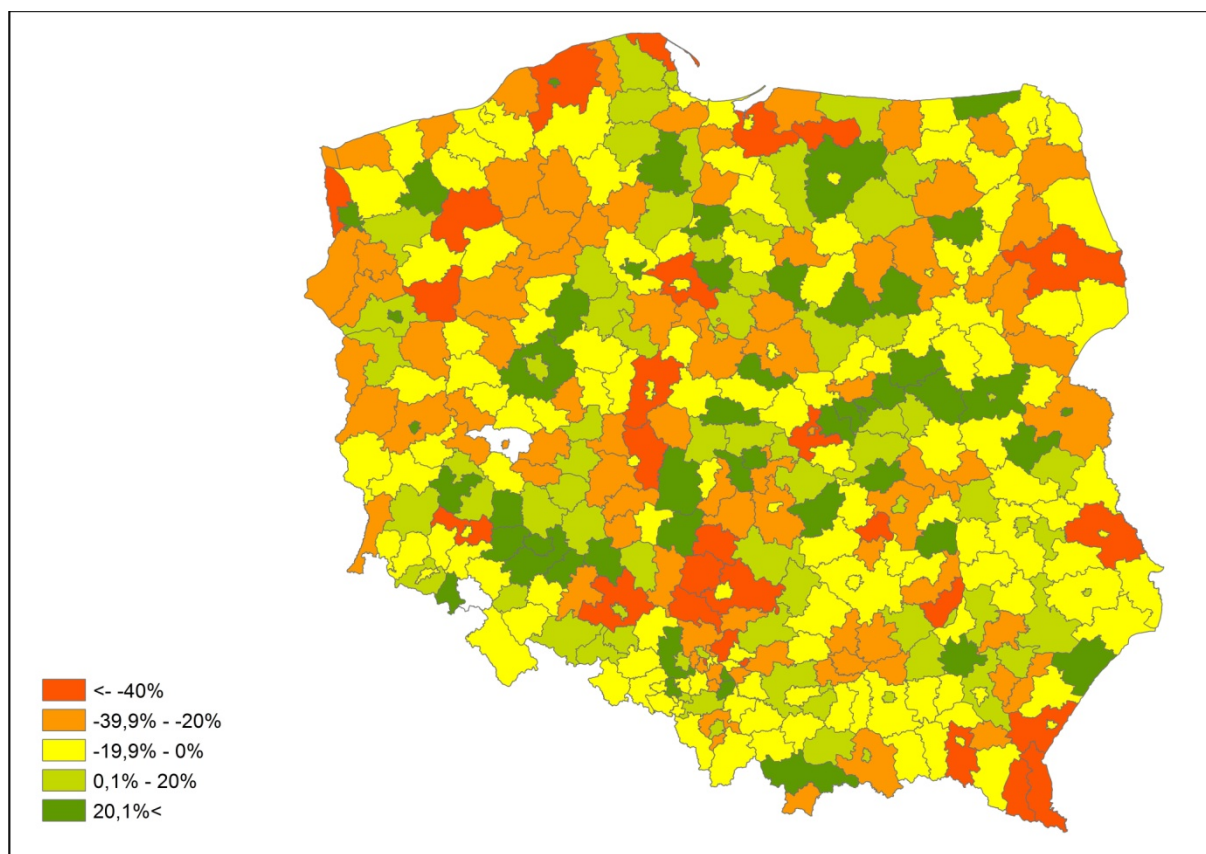

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

Liczba uczniów techników w analizowanym okresie spadła tylko o 5% - był to najniższy spadek spośród trzech analizowanych typów szkół. Liczba uczniów techników spadła przede wszystkim w północno-zachodniej Polsce, natomiast w centrum kraju w wielu powiatach uczniów przybyło. Wzrost liczby uczniów zanotowały w szczególności aglomeracje – warszawska, wrocławska, łódzka i poznańska. Największy wzrost liczby uczniów techników był w województwie dolnośląskim (16,9%), natomiast największy spadek w województwie wielkopolskim (-14,7%) oraz świętokrzyskim (-14,6%).

Mapa 9 Zmiana liczby uczniów techników w latach 2007-2013

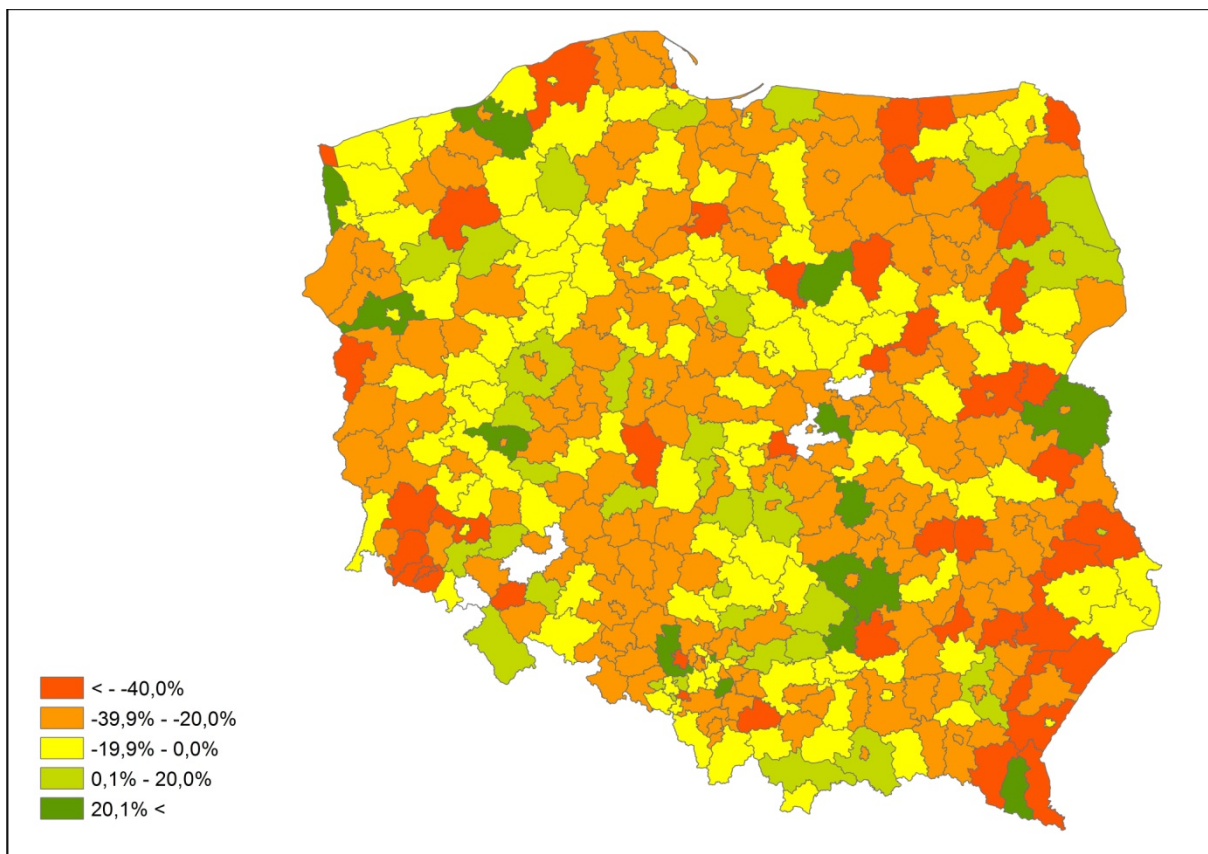

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych, podobnie jak liceów ogólnokształcących, spadła o ponad 1/5 (-21,3%). Spadek liczby uczniów dotknął wielu powiatów w całej Polsce, choć najwyższy był w województwie podkarpackim i podlaskim (prawie -30%). Mimo niżu demograficznego i niechęci wielu uczniów do zasadniczych szkół zawodowych, w niektórych powiatach, zwłaszcza powiatach ziemskich, położonych wokół miasta na prawach powiatu, liczba uczniów zwiększyła się od roku 2007/08.

Mapa 10 Zmiana liczby uczniów zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

4. Analiza zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych

Niniejszy rozdział przedstawia opis zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013. Opisujemy zmiany wynikające z decyzji organów prowadzących, koncentrując się przede wszystkim na zmianach dokonywanych przez samorządy terytorialne. Zgodnie z analizą przedstawioną w rozdziale 2.1, w kolejnych podrozdziałach omawiamy zamykanie, otwieranie, przekazywanie i zmianę złożoności szkół. Dla każdego typu zmian oddzielnie omawiamy zmiany w sieci liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych. Rozdział zaczyna podsumowanie wszystkich typów zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych.

4.1. Podsumowanie zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych

W okresie od 2007 do 2013 roku odnotowano 1793 zmiany w sieci niemal sześciu tysięcy szkół ponadgimnazjalnych, obejmujących licea ogólnokształcące, technika i zasadnicze szkoły zawodowe (patrz Tab. 15). Najczęstszą zmianą w sieci szkół ponadgimnazjalnych była likwidacja szkoły (44% zmian), zaś drugą najczęstszą otwarcie szkoły (32% zmian). Zmiany złożoności szkoły były znaczącą ilościowo zmianą tylko w odniesieniu do liceów. Były to na ogół włączenia samodzielnego liceum ogólnokształcącego do zespołu szkół. Przekazanie szkół dotyczyło najczęściej techników. Było to zazwyczaj przekazanie przez powiat ziemski całego zespołu szkół rolniczych (w tym techników) ministerstwu ds. rolnictwa. Dla techników i zasadniczych szkół zawodowych przekazanie szkoły było parokrotnie częstsze niż zmiana złożoności (choć zmiany obu typów było w sumie niewiele).

Poniższa Tab. 15 podaje zbiorcze dane o liczbie zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych wszystkich trzech typów w analizowanym okresie. W odniesieniu do techników, podawane są liczby szkół faktycznie zlikwidowanych lub nowo utworzonych, bez uwzględnienia procesu konsolidacji i proliferacji w ramach zespołu. Z tego powodu łączna liczba zmian w sieci jest niższa niż podana w tabelach Tab. 18, Tab. 19, i Tab. 20.

Tab. 15. Podsumowanie zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013

Typ zmiany sieci	LO	T	ZSZ	Razem
Zamykanie szkół	366	184	236	786
Tworzenie szkół	251	156	165	572
Zmiana organu prowadzącego	65	82	48	195
Zmiana złożoności szkoły	188	33	19	240
Razem	870	455	468	1 793

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Najwięcej zmian (48% wszystkich zmian) dotyczyło liceów ogólnokształcących; zmian w sieci techników i ZSZ było mniej więcej tyle samo (około 26%). Ponad połowa zmian w sieci ZSZ to była likwidacja szkoły (najwyższy taki wskaźnik wśród analizowanych typów szkół).

Jak jednak wspomnieliśmy, Tab. 15 nie obejmuje zmian o charakterze formalnym (konsolidacji i proliferacji techników w ramach zespołu); takich zmian w sieci techników było w omawianym okresie ponad 470.

Aby powyższe informacje umiejscowić we właściwym kontekście, w poniższej tabeli te same dane przedstawiono w formie intensywności, to znaczy jako odsetek zmian względem liczby szkół danego typu, funkcjonujących w roku 2007.

Tab. 16. Intensywność zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych w latach 2007-2013

Typ zmiany sieci	LO	T	ZSZ	Razem
Zamykanie szkół	15,5%	8,3%	17,1%	13,2%
Tworzenie szkół	10,6%	7,0%	11,9%	9,6%
Zmiana organu prowadzącego	2,8%	3,7%	3,5%	3,3%
Zmiana złożoności szkoły	8,0%	1,5%	1,4%	4,0%
Razem	36,8%	20,5%	33,8%	30,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak widzimy, intensywność zmian w sieci różnych szkół ponadgimnazjalnych jest bardzo zróżnicowana. Dla liceów ogólnokształcących wynosi ona 37%, zaś dla techników tylko 21%. Również rozkład intensywności zmian w sieci różnego typu jest odmienny dla różnych szkół. Sieć zasadniczych szkół zawodowych była zmieniana i podobną intensywnością, co sieć liceów ogólnokształcących, z wyjątkiem zmiany złożoności, praktycznie niewystępującej w przypadku ZSZ. Zmiany w sieci techników charakteryzowały się, w stosunku do zmian sieci ZSZ, dwukrotnie niższą intensywnością likwidacji szkół.

Zmiany w sieci dotyczą większości samorządów w Polsce – sieć liceów ogólnokształcących zmieniła połowa powiatów, a sieć zasadniczych szkół zawodowych prawie 60% powiatów. Najrzadziej dochodziło do zmian w sieci techników – 2/3 powiatów nie modyfikowała swojej sieci w analizowanym okresie¹¹. Poniższa Tab. 17 pokazuje, jaki odsetek powiatów nie zmieniał sieci prowadzonych przez siebie szkół ponadgimnazjalnych, jaki tylko likwidował szkoły danego typu, jaki tylko otwierał, i wreszcie jaki odsetek powiatów zarówno zamykał, jak i tworzył nowe szkoły.

¹¹ Proliferacji z konsolidacji techników w ramach zespołu, nie uznajemy za zmianę w sieci. Więcej o tych zagadnieniach w podrozdziałach 4.2 z 4.3.

Tab. 17. Udział powiatów zmieniających sieć szkół ponadgimnazjalnych 2008-2013 (%)

Dokonywane zmiany w sieci szkół	Wszystkie powiaty			Powiaty grodzkie			Powiaty ziemskie		
	LO	T	ZSZ	LO	T	ZSZ	LO	T	ZSZ
Brak zmian w sieci	49	65,6	41,4	52,4	63,1	24,2	33,3	66,1	45,0
Likwidacja szkół	29	23,3	44,6	25,6	21,5	57,6	43,9	23,6	41,9
Tworzenie szkół	12	7,4	4,5	11,8	6,2	3,0	10,6	7,7	4,8
Likwidacja i tworzenie szkół	11	3,7	9,5	10,2	9,2	15,2	12,1	2,6	8,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Spośród powiatów podejmujących decyzje o zmianie sieci, najczęściej były to albo tylko decyzje o likwidacji szkoły, albo tylko o utworzeniu nowej. Od tej ogólnej zasady widzimy dwa wyjątki. Po pierwsze, powiaty grodzkie, ze względu na rozmiar swojej sieci szkolnej, istotnie częściej musiały podejmować decyzje obu typów. Jest to zrozumiałe, gdyż w dużych miastach częściej musi dochodzić do zmiany lokalizacji szkół. Po drugie jednak, wyjątkiem są licea ogólnokształcące, które w istotnie większym stopniu były jednocześnie tworzone i likwidowane przez ten sam organ prowadzący. Wynika to zapewne z innej struktury sieci tych szkół.

Licea ogólnokształcące

Najczęstszą zmianą w sieci liceów ogólnokształcących w latach 2007-2013 była likwidacja szkoły, która stanowi 42% wszystkich zmian, por. Tab. 18. Prawie 30% analizowanych zmian stanowią otwarcia szkół, a 1/5 zmiany złożoności. Zmiana organu prowadzącego była najrzadziej występującą zmianą w sieci liceów (7,5%).

Tab. 18 Podsumowanie zmian sieci liceów ogólnokształcących w latach 2007-2013

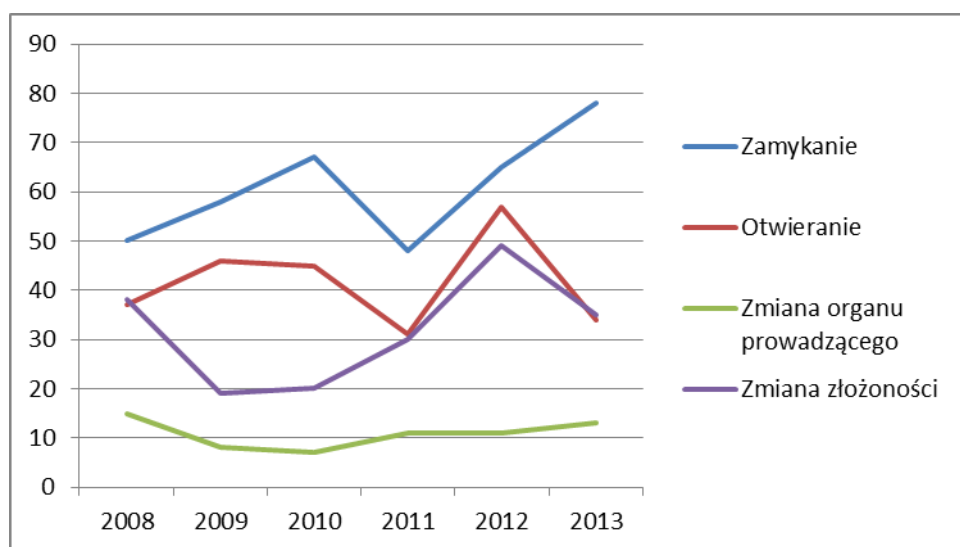
Typ zmiany sieci	Liczba zmian	Rozkład zmian
Zamykanie szkół	366	42,1%
Tworzenie szkół	250	28,9%
Zmiana organu prowadzącego	65	7,5%
Zmiana złożoności szkoły	188	21,6%
Razem	870	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Dynamikę zmian w sieci liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013 przedstawia Rys. 10. Liczba zamykanych liceów ogólnokształcących rosła w latach 2008-2010, następnie spadła w roku 2011, i od roku 2012 znowu rosła. Hipoteza wyjaśniająca spadek liczby likwidowanych szkół w 2011 roku została omówiona w rozdziale 5.2. Otwieranie liceów

ulegało jeszcze większym wahaniom niż zamykanie – liczba otwieranych szkół utrzymywała się na podobnym poziomie w latach 2008-2010, następnie spadła w 2011, wzrosła w 2012 i znów spadła w 2013. Zmiany złożoności spadały pomiędzy rokiem 2008 a 2009, następnie utrzymywały się na podobnym poziomie, po czym ich liczba rosła aż do roku 2012, i podobnie jak w przypadku otwieranych szkół, zmniejszyła się w roku 2013. Najmniejszym rocznym wahaniom ulegała liczba zmian organu prowadzącego, która w każdym roku dotyczyła jedynie ok. 10 liceów.

Rys. 10 Dynamika zmian w sieci liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

Ponad 37% wszystkich zmian w sieci techników to była konsolidacja w ramach zespołu, a więc zmiana nie mająca większego wpływu na funkcjonowanie szkoły. Łącznie zmiany czysto organizacyjne, a więc konsolidacja w ramach zespołu oraz proliferacja w ramach zespołu, objęły ponad połowę wszystkich zmian w sieci techników. Co piąta zmiana to była likwidacja szkoły, a co szósta – otwarcie nowego technikum. W sumie bilans likwidowania istniejących techników i otwierania nowych szkół wyniósł minus 30 szkół, a więc był praktycznie niezauważalny w skali Polski. Podsumowanie zmian w liczbie techników przedstawia Tab. 19.

Tab. 19. Podsumowanie zmian sieci techników w latach 2007-2013

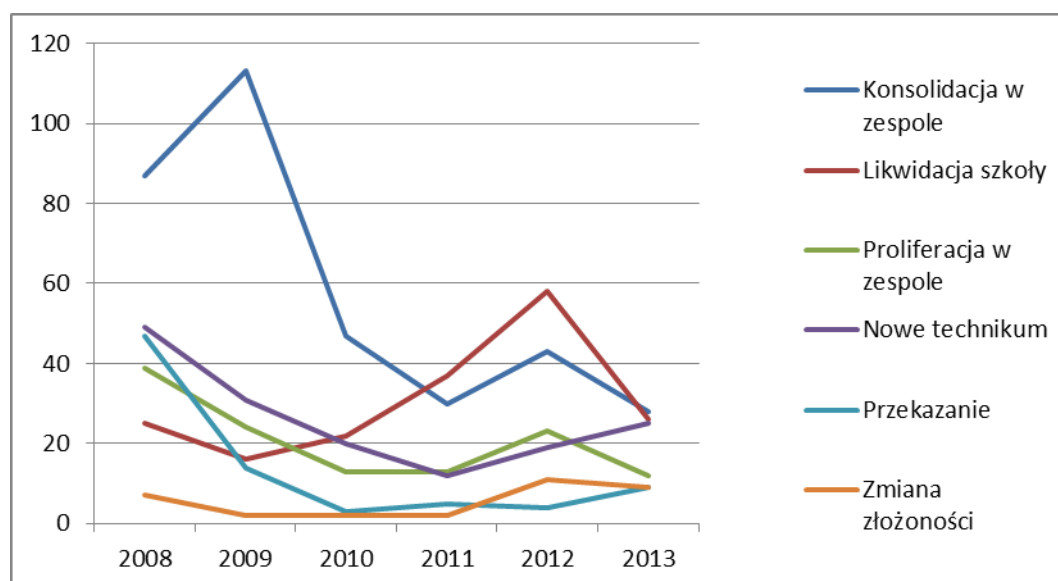
Typ zmiany sieci		Liczba zmian	Rozkład zmian
Zamykanie szkół	Likwidacja	184	19,8%
	Konsolidacja w ramach zespołu	348	37,5%
Tworzenie szkół	Otwarcie nowej szkoły	156	16,8%
	Proliferacja w ramach zespołu	124	13,4%
Zmiana organu prowadzącego		87	8,8%
Zmiana złożoności szkoły		33	3,6%
Razem		927	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Aż 51% wszystkich zmian w sieci techników to były konsolidacja i proliferacja w ramach zespołu, a więc zmiany o charakterze formalnym, nie mające wpływu na dostęp do kształcenia.

Dynamikę zmian w sieci techników w okresie 2008-2013 prezentuje poniższy Rys. 11.

Rys. 11. Dynamika zmian w sieci techników w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

W odniesieniu do najczęstszych zmian w sieci techników, mianowicie konsolidacji w ramach zespołu i likwidacji szkoły, zauważamy ciekawe zjawisko: procesy konsolidacji dominują w latach 2008 – 2010 a później ich liczba maleje, natomiast wzrasta liczba techników likwidowanych. Zarówno proliferacja techników w ramach zespołu, jak i przekazywanie szkół

innym organom prowadzącym było znacznie bardziej intensywne na początku analizowanego okresu niż pod jego koniec.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Połowę zmian (49,9%) w sieci zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013 stanowiła likwidacja szkoły, a co trzecia zmiana w sieci polegała na utworzeniu nowej szkoły zawodowej. Zmiany organu, podobnie jak w przypadku liceów ogólnokształcących i techników były znacznie rzadsze niż otwarcia i zamknięcia (11,2% zmian), sporadyczną zmianą była zmiana złożoności szkoły.

Podsumowanie zmian w sieci zasadniczych szkół zawodowych przedstawia Tab. 20.

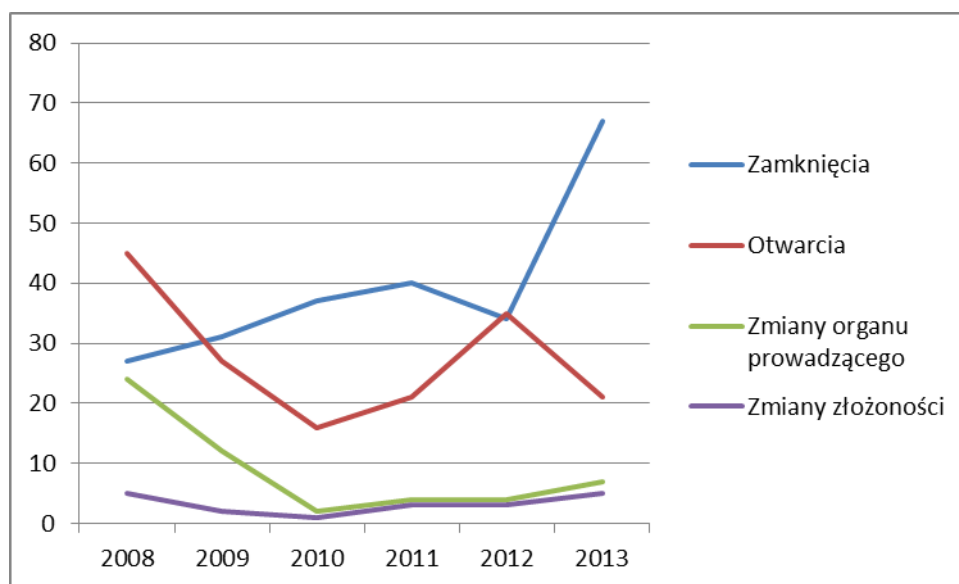
Tab. 20. Podsumowanie zmian sieci zasadniczych szkół zawodowych w latach 2007-2013

Typ zmiany sieci	Liczba zmian	Rozkład zmian
Zamykanie szkół	236	50,4%
Tworzenie szkół	165	35,3%
Zmiana organu prowadzącego	48	10,3%
Zmiana złożoności szkoły	19	4,1%
Razem	468	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Dynamikę zmian w sieci zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013 przedstawia Rys. 12.

Rys. 12. Dynamika zmian w sieci zasadniczych szkół zawodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Liczba zamykanych ZSZ w analizowanym okresie stopniowo rosła i największa była w 2013 roku. Liczba otwieranych ZSZ spadała do roku 2010, następnie zaczęła rosnąć do roku 2012 i ponownie spadła w roku 2013 osiągając taki poziom jak w 2012 roku. Zmian złożoności i zmian organu prowadzącego było bardzo niewiele – za wyjątkiem roku 2008 i 2009, dotyczyły one mniej niż 10 szkół rocznie.

4.2. Zamykanie szkół

Licea ogólnokształcące

W latach 2008-2013 zlikwidowano 366 liceów ogólnokształcących (Tab. 21), czyli ponad 15% szkół funkcjonujących w roku szkolnym 2007/08. Najwięcej likwidacji dokonano w 2013 roku (78), najmniej w 2011 (48).

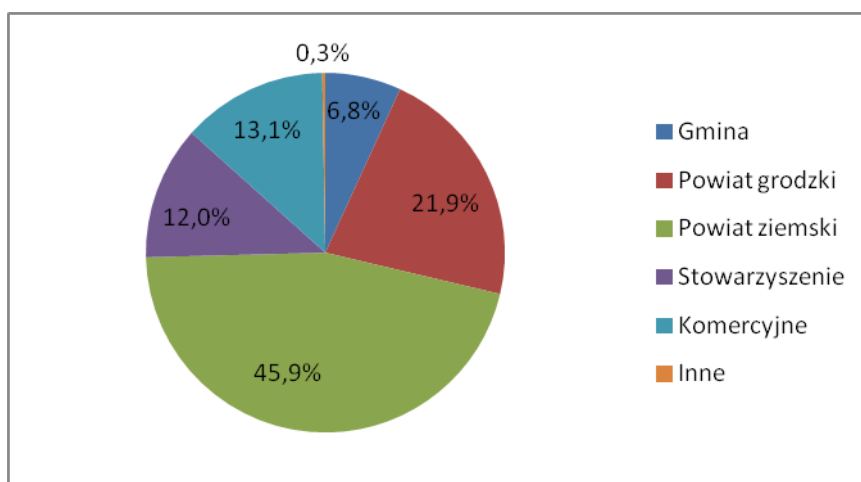
Tab. 21. Liczba zlikwidowanych liceów ogólnokształcących

Organ prowadzący	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	2	4	5	2	6	6	25
Powiat grodzki	10	12	16	13	12	17	80
Powiat ziemski	26	28	31	16	27	40	168
Stowarzyszeniowe	4	4	8	4	4	4	28
Komercyjne	6	7	7	8	13	7	48
Wyznaniowe	2	3	0	5	3	3	16
Województwo	0	0	0	0	0	1	1
Razem	50	58	67	48	65	78	366

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Prawie połowa zamkniętych w latach 2008-2013 liceów ogólnokształcących była prowadzona przez powiaty ziemskie, a ponad 20% przez powiaty grodzkie (Rys. 13). Szkoły zamknięte przez organy komercyjne stanowiły 13%, a szkoły zamknięte przez stowarzyszenia 12%.

Rys. 13. Zlikwidowane licea ogólnokształcące – struktura wg organów prowadzących

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Przewaga liczebna liceów likwidowanych przez powiaty ziemskie i grodzkie, widoczna na Rys. 13, wynika przede wszystkim z tego, ile szkół prowadzi każdy z organów prowadzących. Warto więc przeanalizować, ile szkół zamknęły poszczególne organy w stosunku do liczby szkół prowadzonych w 2007 roku. Jak widzimy w Tab. 22, najczęściej licea ogólnokształcące zamykały organy komercyjne – prawie 1/3 liceów ogólnokształcących działających w 2007 roku nie istniała w 2013 roku. W przypadku innych typów organów odsetek zamykanych szkół był znacznie niższy – gminy, powiaty ziemskie i stowarzyszenie zamknęły ok. 15% swoich szkół, a powiaty grodzkie nieco ponad 11%.

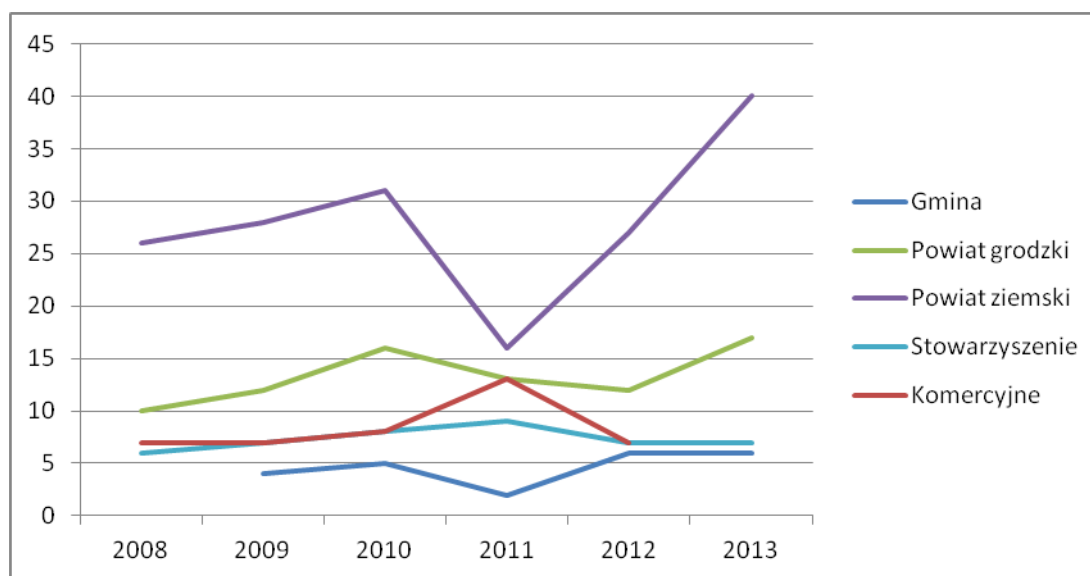
Tab. 22. Odsetek liceów zlikwidowanych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	Odsetek liceów zlikwidowanych do roku 2013 spośród szkół istniejących w roku szkolnym 2007/08
Gmina	15,1%
Powiat grodzki	11,3%
Powiat ziemski	16,1%
Stowarzyszeniowe	14,3%
Komercyjne	32,0%
Razem	15,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Dynamikę liczby zamykanych liceów ogólnokształcących przedstawia Rys. 14. Liczba zamykanych szkół przez organy niebędące powiatami była stosunkowo niewielka i nie pozwala na analizę trendów. Najwięcej szkół zamknęły powiaty ziemskie i grodzkie. Na wykresie widoczne są duże wahania liczby zamkniętych liceów ogólnokształcących przez powiaty ziemskie. Między rokiem 2010 a 2011 liczba zamkniętych szkół spadła, a następnie szybko wzrosła między rokiem 2011 a 2012. Intryguje nagły spadek liczby zamykanych szkół w roku 2011 (rok po wyborach samorządowych), pewne hipotezy wyjaśniające to zjawisko sformułowane są w podrozdziale 5.2.

Rys. 14. Dynamika zamykania liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013 wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Likwidując szkołę organ prowadzący decyduje o trybie likwidacji. Możliwe są dwa tryby – natychmiastowy i wygaszenie szkoły. Szkoła zamykana w trybie natychmiastowym zamykana jest w tym samym roku, w którym podjęto uchwałę o likwidacji szkoły, a uczniowie kontynuują naukę w innej szkole. Wygaszanie szkoły oznacza zaprzestanie naboru do klas pierwszych i stopniowe ograniczanie pracy dydaktycznej szkoły w miarę odchodzenia kolejnych roczników absolwentów, co zapewnia uczniom możliwość ukończenia cyklu nauki bez zmiany szkoły. Przy wygaszaniu zamknięcie szkoły następuje po kilku latach od podjęcia decyzji przez organ prowadzący i wymaga utrzymywania szkoły przy malejącej liczbie uczniów.

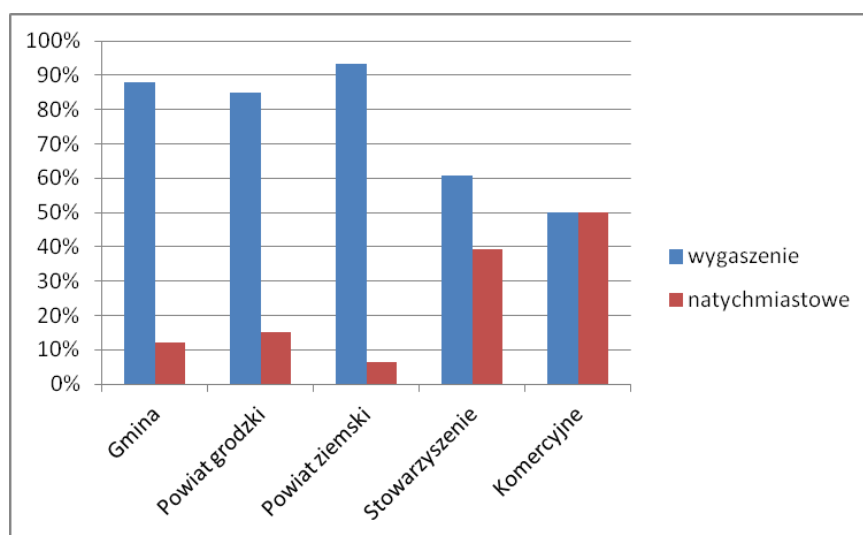
Niezależnie od trybu likwidacji szkoły, niezbędne są rozstrzygnięcia dotyczące dalszego zatrudnienia kadry szkoły oraz wykorzystania szkolnych pomieszczeń. Jeśli wygaszana szkoła funkcjonuje w zespole, może się to odbyć bez większych kosztów dla organu prowadzącego, jednak w przypadku samodzielnych szkół jest to rozwiązanie kosztowne i trudne organizacyjnie. Z tego powodu szkoły samodzielne są zazwyczaj likwidowane w trybie natychmiastowym, zaś szkoły w zespołach wygaszane. Na przykład małe samodzielne gminne szkoły podstawowe były likwidowane niemal wyłącznie w trybie natychmiastowym (por. Herczyński, Sobotka 2013).

W bazie SIO nie ma informacji o trybie likwidacji szkoły. Można to jedynie identyfikować na podstawie liczby uczniów wg klas w ostatnich latach pracy szkoły. Odpowiednie

oszacowania przedstawiono na Rys. 15. Ze względu na znaczące różnice w ilościach szkół zamykanych przez różne organy prowadzące, przedstawiamy rozkład procentowy trybu likwidacji.

W odniesieniu do liceów ogólnokształcących prowadzonych przez gminy i powiaty, które w większości przypadków funkcjonują w zespołach szkół, podstawowym trybem likwidacji jest wygaszanie. Jest to łatwiejsze pod względem społecznym, gdyż uczniowie i ich rodzice nie mają powodu do protestowania. Ponadto takie decyzje samorządów nie zakłócają przygotowania uczniów do egzaminu maturalnego. Stowarzyszenia i organy komercyjne, przeciwnie, mniej więcej tak samo często zamykają licea ogólnokształcące w trybie natychmiastowym i przez wygaszanie.

Rys. 15. Tryb zamknięcia liceum ogólnokształcącego wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Charakterystyka likwidowanych liceów ogólnokształcących prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego podana została w Tab. 23.

Tab. 23. Charakterystyka likwidowanych liceów ogólnokształcących prowadzonych przez organy samorządowe w ostatnim roku funkcjonowania

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba uczniów w likwidowanych LO						
średnia	39,1	26,1	30,5	22,1	36,9	24,4
mediana	23,5	19	25	22	21	21
Liczba oddziałów w likwidowanych LO						
średnia	1,8	1,3	1,4	1,1	1,8	1,1
mediana	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Liczba uczniów w oddziale w likwidowanych LO						
średnia	21,8	21,3	23,9	22,8	21,8	23,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Likwidowane przez samorzady licea ogólnokształcące były niewielkimi szkołami. W ostatnim roku funkcjonowania w szkołach tych uczyło się średnio od 22,1 uczniów (2010) do 36,9 (2012). Mediana liczby uczniów w zamykanych liceach ogólnokształcących była w każdym roku niższa niż średnia i wynosiła od 19 uczniów (w 2009 roku) do 23,5 uczniów (w 2008 roku). Mediana liczby oddziałów w zamykanych liceach ogólnokształcących pokazuje, że w połowie zamkniętych szkół w ostatnim roku funkcjonowania działał tylko jeden oddział¹². Średnia liczba oddziałów w likwidowanych szkołach była nieco wyższa - od 1,1 (2013) do 1,8 (2008 i 2012), co pokazuje, że niektóre zamykane licea miały uczniów w kilku oddziałach.

Prawie wszystkie (97%) likwidowane przez samorzady licea ogólnokształcące były szkołami wchodzącymi w skład zespołu szkół (Tab. 24). Likwidacja samodzielnych liceów ogólnokształcących była bardzo rzadka.

Tab. 24. Zamknięte samorządowe licea ogólnokształcące w podziale na złożoność szkoły

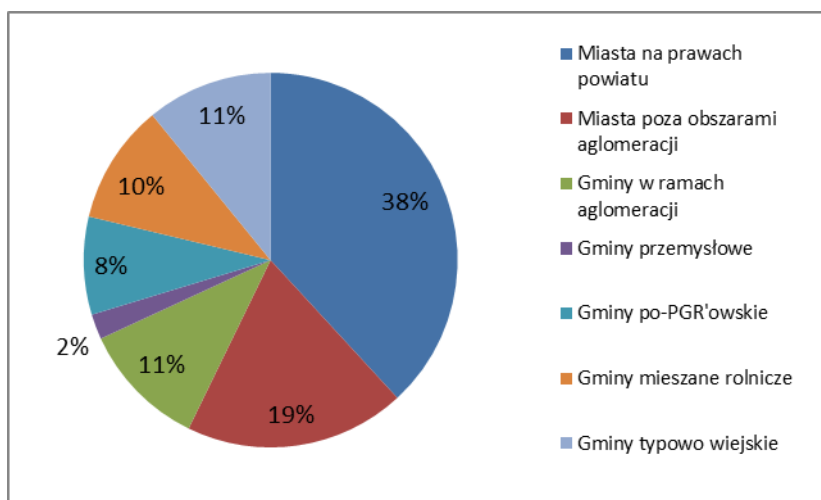
Złożoność szkoły	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Samodzielna	2	2	1	1	3	0
Zespół	37	43	51	30	42	64
Razem	39	45	52	31	45	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Likwidowane licea znajdowały się głównie w miastach na prawach powiatu (38%) oraz w miastach poza obszarami aglomeracji (19%), czyli tam, gdzie oferta liceów ogólnokształcących jest najbardziej rozwinięta (Rys. 16).

¹² Mediana, czyli wartość środkowa wskazuje, że połowa likwidowanych liceów ogólnokształcących miała nie więcej niż jeden oddział, a połowa więcej niż jeden oddział. W liceach ogólnokształcących bardzo rzadko zdarzają się oddziały łączone, zapisywane w SIO jako ułamki, co oznacza, że w połowie likwidowanych szkół był tylko jeden oddział klasowy.

Rys. 16. Zlikwidowane licea ogólnokształcące wg typu funkcjonalnego gminy, w której znajdowała się szkoła

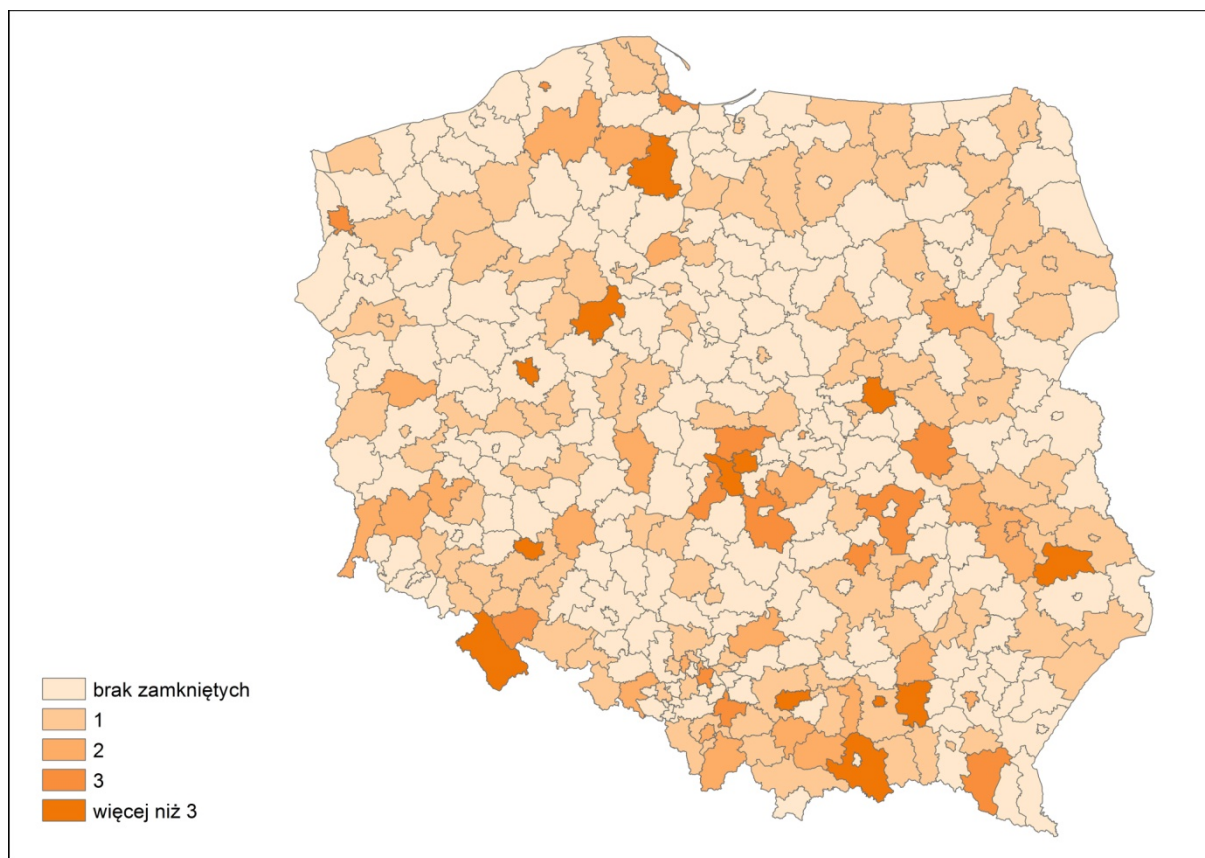

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Najwięcej liceów ogólnokształcących zlikwidowały samorzady w województwie dolnośląskim, łódzkim i małopolskim – co piąte liceum ogólnokształcące istniejące w 2007 roku nie istniało w roku 2013. Najrzadziej likwidowano licea ogólnokształcące w województwie opolskim (6%). Mapa 11 przedstawia przestrzenne zróżnicowanie liczby likwidowanych liceów ogólnokształcących¹³. Większość samorządów nie zamknęła żadnego liceum, a spośród tych, które zamknęły, większość zlikwidowała tylko jedną szkołę. Więcej niż 3 licea zamknęły jedynie duże miasta takie jak Warszawa, Poznań czy Wrocław, w których sieć liceów jest bardzo rozbudowana. Część zlikwidowanych liceów ogólnokształcących znajdowała się w powiatach okalających miasto na prawach powiatu, np. w powiecie radomskim, piotrkowskim, nowosądeckim. Takie rozmieszczenie likwidowanych szkół nasuwa hipotezę, że atrakcyjna oferta liceów ogólnokształcących w dużych miastach przyciąga uczniów mieszkających w powiatach obwarunkowych, co doprowadza do spadku liczby uczniów w tych powiatach z konieczności likwidacji szkoły przez powiaty ziemskie.

¹³ Ze względu na to, że sieć liceów w powiecie jest niewielka, na mapie przedstawiona jest liczba a nie procent zlikwidowanych szkół. Takie przedstawienie danych lepiej pokazuje skalę analizowanego zjawiska.

Mapa 11 Liczba zamkniętych samorządowych liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013¹⁴

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

W okresie 2007-2013 zamknięto 532 technika. Dane o liczbie zamykanych szkół w podziale na typ organu prowadzącego zawiera Tab. 25.

Tab. 25. Liczba zamkniętych techników

Organ prowadzący	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	1	2	0	5	4	2	14
Powiat grodzki	10	19	11	7	17	6	70
Powiat ziemski	93	88	51	46	71	40	389
Stowarzyszenie	3	2	0	3	3	3	14

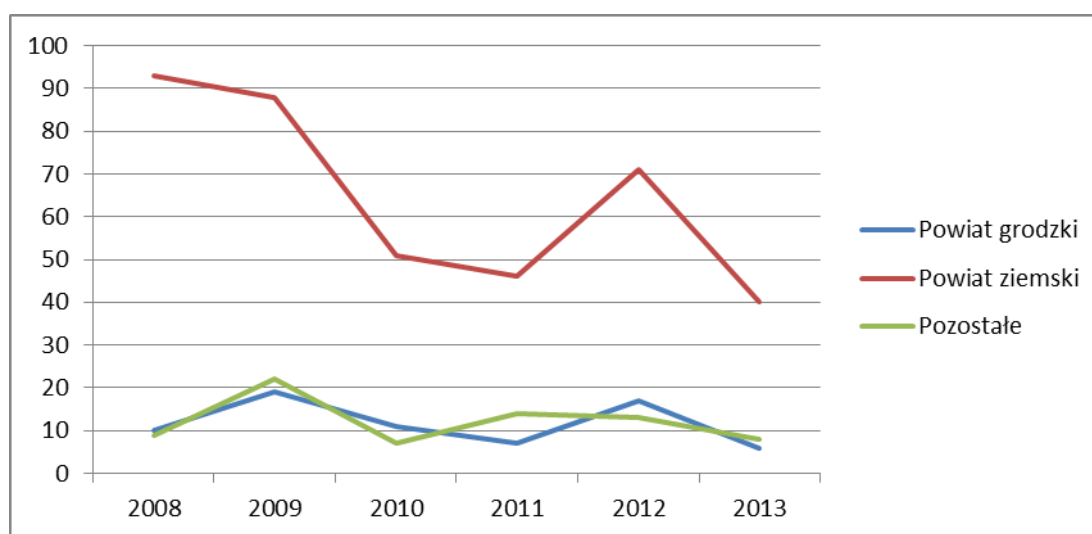
¹⁴ Tradycyjnie metody kartogramu używa się do przedstawiania wartości względnych, jednak w przypadku map obrazujących zjawisko zamykania i otwierania szkół zdecydowaliśmy się przedstawić wartości bezwzględne z uwagi na specyfikę szkolnictwa ponadgimnazjalnego. W większości powiatów w 2007 roku było od 1-3 szkół tego samego typu, co oznacza, że każda zmiana w sieci w wartościach względnych jest bardzo duża - w przypadku powiatu prowadzącego w roku 2007 tylko dwa licea ogólnokształcące zamknięcie jednego liceum oznacza likwidację aż 50% liceów. Przedstawienie tak rzadkiego zjawiska w wartościach względnych mogłoby prowadzić do zniekształcenia odbioru zmian zachodzących w sieci szkolnej.

Komercyjne	5	2	5	5	5	3	25
Wyznaniowe	0	0	1	0	1	0	2
Minister	0	15	0	0	0	0	15
Województwo	0	1	1	1	0	0	3
Razem	112	129	69	67	101	54	532

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Ponieważ niemal 90% zamkniętych techników było prowadzonych przez powiaty obu typów, w poniższym Rys. 17 przedstawiającym dynamikę zamykania szkół oddzielnie uwzględniono tylko te dwa typy organów prowadzących, a wszystkie inne włączono do pozostałych.

Rys. 17. Dynamika zamykania techników powiatowych

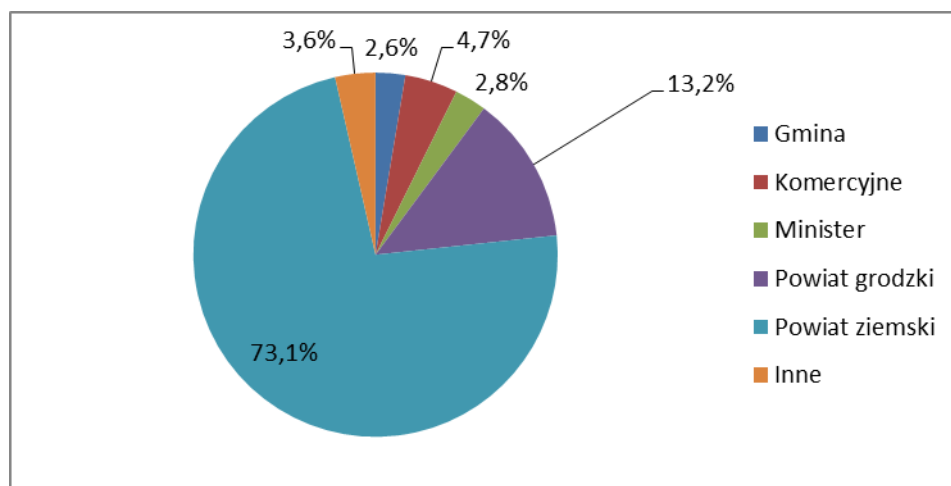

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Widoczny jest spadek zamykanych techników prowadzonych przez powiaty w latach 2010 i 2011, i istotny wzrost w roku 2012. Jak zobaczymy poniżej, jest to związane ze wzrostem liczby techników konsolidowanych w ramach zespołu (por. Tab. 27).

Ponad 73% wszystkich zamkniętych techników były prowadzone przez powiaty ziemskie, zaś niemal 14% – przez powiaty grodzkie, por. Rys. 18.

Rys. 18. Zamknięte technika – struktura wg organów prowadzących

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Pamiętamy jednak, że powiaty obu typów prowadzą najwięcej techników (por. Tab. 9). Aby więc powyższe dane o liczbie zamykanych szkół umieścić we właściwej perspektywie, poniższa Tab. 26 podaje, jaki odsetek prowadzonych przez siebie w roku 2007 techników zamknęły organy prowadzące danego typu. W Tab. 26 nie uwzględniamy techników prowadzonych przez ministra, ponieważ w roku 2007 było ich bardzo mało (por. Tab. 9).

Tab. 26. Odsetek techników zamkniętych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	Odsetek techników zlikwidowanych do roku 2013 spośród szkół istniejących w roku szkolnym 2007/08
Gmina	41,2%
Powiat grodzki	11,8%
Powiat ziemski	27,1%
Stowarzyszenie	26,9%
Komercyjne	37,9%
Wyznaniowe	20,0%
Minister	88,2%
Województwo	24,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Co czwarte technikum istniejące w roku 2007 zostało zamknięte, w tym zwłaszcza jeszcze wyższy odsetek techników prowadzonych przez powiaty ziemskie, których jak wiemy jest najwięcej, ponad połowa wszystkich szkół (Tab. 9). Jest to istotnie więcej niż odsetek zlikwidowanych liceów ogólnokształcących (15%, por. Tab. 22) i niż odsetek zlikwidowanych zasadniczych szkół zawodowych (10%, por. poniżej Tab. 26). Ta zasadnicza różnica wynika z opisanego w rozdziale 2.1 procesu konsolidacji szkół w ramach zespołu, który obecnie przedstawimy ilościowo.

Przypomnijmy, że konsolidacja w ramach zespołu polega na zamknięciu paru oddzielnych techników, funkcjonujących w jednym zespole szkół, i zastąpieniu ich przez jedną szkołę, w tym samym zespole. Aby nie traktować skonsolidowanego technikum jako nowej szkoły, utożsamiamy ją z tym spośród uprzednio istniejących techników, który w ostatnim roku miał najwięcej uczniów. Zasadniczo efektem konsolidacji techników w ramach zespołu jest powstanie tam jednego tylko technikum, jednak w niewielu przypadkach pozostaje więcej niż jedna szkoła danego typu. Natomiast likwidacja w zespole szkół oznacza zamknięcie wszystkich techników funkcjonujących w danym zespole. Obejmuje to sytuacje, kiedy w danym zespole technika przestają działać, jak również likwidację całego zespołu szkół¹⁵.

Poniższa tabela podaje liczbę zamykanych techników w podziale na rodzaje zamknięcia (por. rozdział 2.1).

Tab. 27. Liczba techników zamkniętych w latach 2008-2013 wg rodzaju zamknięcia

Tryb zamknięcia	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Likwidacja samodzielne	8	3	5	5	4	3	28
Likwidacja w zespole	17	13	17	32	54	23	156
Konsolidacja w zespole	87	113	47	30	43	28	348
Razem	112	129	69	67	101	54	532

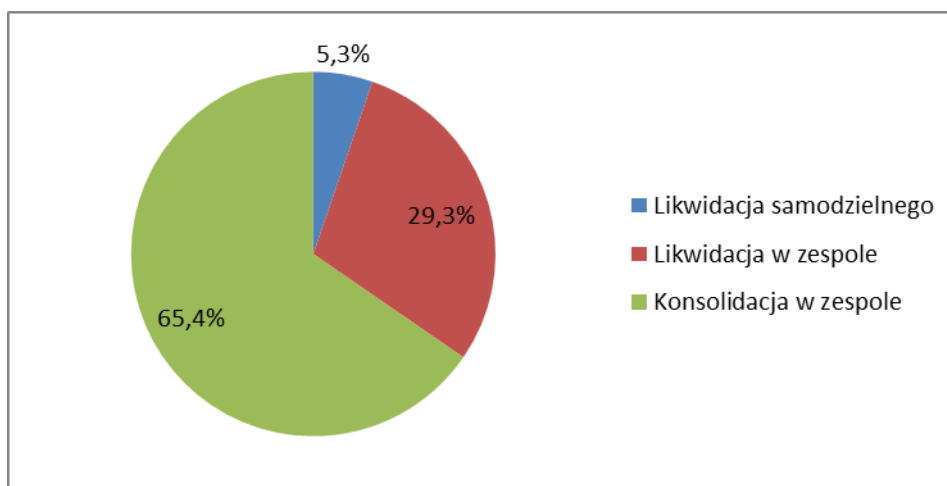
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Dwie kwestie zwracają szczególną uwagę w Tab. 27. Po pierwsze, znakomita większość zamykanych techników (dwie trzecie) to szkoły konsolidowane w ramach zespołu, por. Rys. 19.

Interesujący jest wyjątkowy rok 2012, kiedy szczególnie dużo zlikwidowano techników w ramach zespołu (jest to jedyny rok, kiedy tych zmian w sieci było więcej niż konsolidacji w zespole). Trudno jednak ocenić, czy to zdarzenie przypadkowe, czy też wynika z pewnych systemowych przyczyn. W każdym razie bardzo wiele z tych przypadków to przeniesienie wszystkich uczniów danego technikum do szkoły w innym zespole szkół prowadzonym przez dany powiat.

¹⁵ Dodajmy, że podstawową formą likwidacji zespołu szkół zawodowych prowadzonego przez samorząd jest włączenie wszystkich jego szkół – z przeniesieniem wszystkich uczniów – do innego zespołu prowadzonego przez ten sam samorząd. Tak rozumiana konsolidacja zespołów szkół jest jednak trudna do uchwycenia na podstawie danych bazy SIO.

Rys. 19. Zamknięte technika – struktura wg rodzaju zamykania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rys. 19 pokazuje, że wynikające z Tab. 25 stwierdzenie, iż zamknięto jedną czwartą istniejących w roku 2007 techników jest mylące. Faktycznie zlikwidowano jedynie 8,3% techników, pozostałe zostały skonsolidowane w ramach zespołu.

Skalę konsolidacji można ocenić, patrząc na odsetek zamykanych techników w zależności od ich złożoności, w podziale na liczbę techników w zespole. Dane te podaje Tab. 28, w której nie uwzględniamy techników istniejących w roku 2007, należących do zespołów o więcej niż 4 technikach.

Tab. 28. Odsetek techników zamkniętych do roku 2013 spośród istniejących w r. 2007 wg złożoności

Złożoność	Odsetek techników zlikwidowanych do roku 2013 spośród szkół istniejących w roku szkolnym 2007/08
Samodzielne	38,4%
1 technikum w zespole	10,0%
2 technika w zespole	41,0%
3 technika w zespole	51,2%
4 technika w zespole	55,2%
Razem	24,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Wysoki odsetek zamykanych techników samodzielnych wynika z faktu, że są to technika prowadzone przede wszystkim przez organy nie będące samorządami (por. Tab. 26). Jak pokazuje Tab. 28, proces konsolidacji techników w ramach zespołu szkół prowadził do tego, że im więcej techników funkcjonowało w zespole, tym wyższych ich odsetek był zamykany (konsolidowany).

Drugie zjawisko widoczne w Tab. 27 to pewna koncentracja procesów konsolidacji szkół w czasie. Jedna czwarta konsolidacji techników w ramach zespołu odbyła się w roku 2009, ponad 45% – w latach 2008 i 2009. Konsolidacji techników w kolejnych latach było już zdecydowanie mniej.

Poniższa Tab. 29 podaje liczby zamykanych techników w podziale na złożoność.

Tab. 29. Liczba techników zamkniętych w latach 2008-2013 wg złożoności

Złożoność zamykanego technikum	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Samodzielne	8	3	5	5	4	3	28
W zespole	104	126	64	62	97	51	504
Razem	112	129	69	67	101	54	532

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak pokazuje Tab. 29, samodzielne technika stanowiły zaledwie 5% wszystkich zamykanych techników. Jednak pamiętamy, że w roku 2007 samodzielnych techników było bardzo mało (78). W efekcie odsetek istniejących w roku 2007 samodzielnych techników, które zostały zamknięte, wynosi aż 38%. Duża liczba zamykanych techników w zespołach jest efektem konsolidacji szkół w ramach zespołów.

Przejdziemy teraz do charakterystyki zamykanych techników samorządowych. Są to w zasadzie wyłącznie technika w zespołach szkół. Ponieważ konsolidacja techników w ramach zespołu jest czysto organizacyjną zmianą sieci szkół, zaś ich uczniowie z reguły kontynuują naukę w innej szkole danego zespołu, analiza charakterystyk techników konsolidowanych nie jest istotna. Natomiast ciekawe jest przyjrzenie się charakterystyce samorządowych techników likwidowanych w ramach zespołu, patrz Tab. 30.

Tab. 30. Charakterystyka samorządowych techników likwidowanych w ramach zespołu w latach 2008-2013

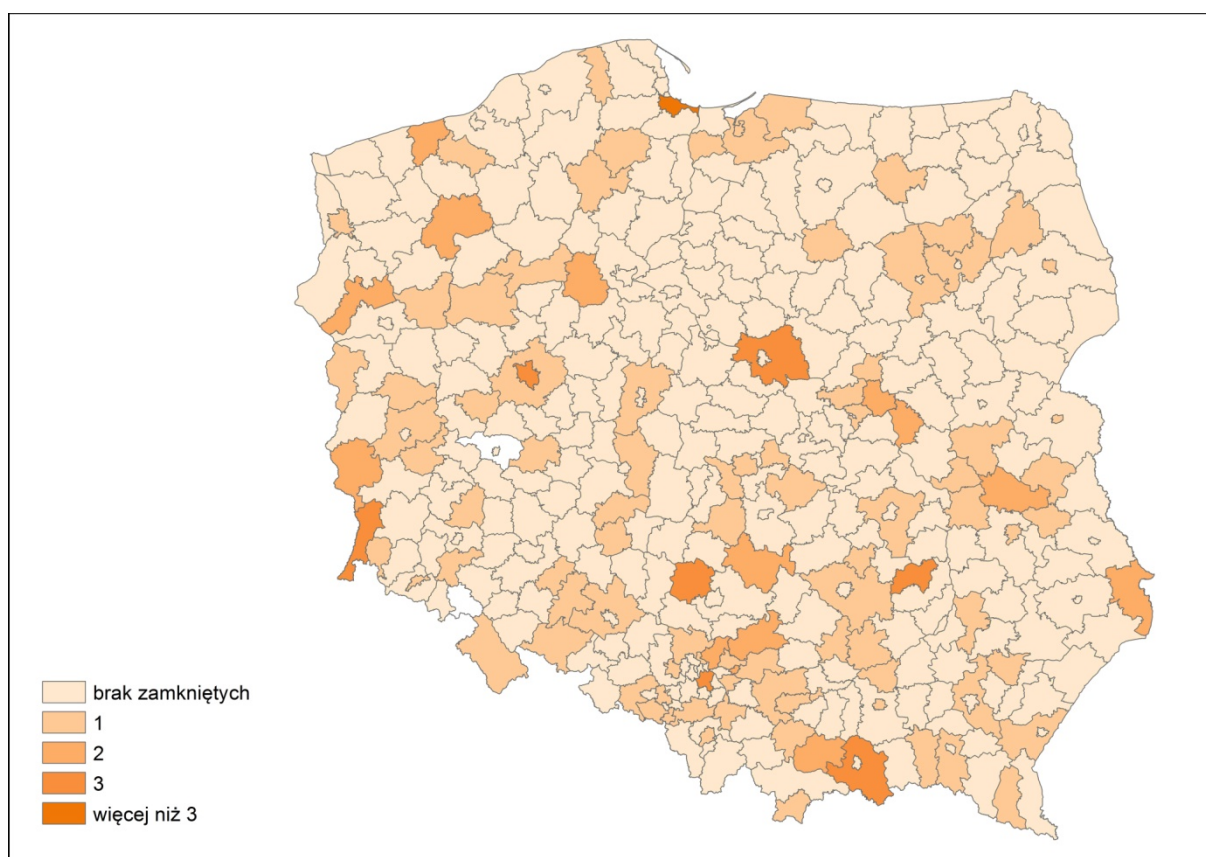
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba uczniów w likwidowanych technikach						
średnia	59,4	77,9	46,0	57,6	104,6	41,0
mediana	29	26	20	21	80	21
Liczba oddziałów w likwidowanych technikach						
średnia	2,8	3,2	2,3	2,8	4,5	2,1
mediana	1	1	1	1	4	1
Liczba uczniów w oddziale w likwidowanych technikach						
średnia	21,5	24,1	19,9	20,8	23,2	19,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Widzimy, że poza szczególnym rokiem 2012 samorządowe technika likwidowane w ramach zespołu są stosunkowo małe i mają średnio między 40 a 60 uczniów (przypomnijmy, że technika prowadzone przez powiaty grodzkie mają średnio ponad 350 uczniów, zaś przez powiaty ziemskie – ponad 240 uczniów, por. Rys. 6). Zazwyczaj szkoły te mają tylko jeden lub dwa oddziały, jednak oddziały w tych szkołach nie są szczególnie małe. To, że rok 2012 jest dość wyjątkowy, jeśli chodzi o likwidowanie techników w zespołach, zauważyliśmy już powyżej przy omawianiu Tab. 27. W roku tym likwidowane technika samorządowe były nie tylko szczególnie liczne, ale też i szczególnie duże (choć nadal istotnie mniejsze niż średnia wielkość techników samorządowych).

Mapa 12 przedstawia przestrzenny rozkład zlikwidowanych techników samorządowych w latach 2008-2013. Większość powiatów w Polsce nie zamknęła żadnego technikum, a te, które decydowały się na likwidację, zamykały tylko jedną szkołę. Technika likwidowane były często w powiatach okalających miasto na prawach powiatu, np. powiat plocki, radomski, kielecki.

Mapa 12 Liczba zamkniętych samorządowych techników w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Dane o likwidowanych szkołach zawodowych w podziale na typ organu prowadzącego zawarte są w Tab. 31.

Tab. 31. Liczba zamykanych zasadniczych szkół zawodowych

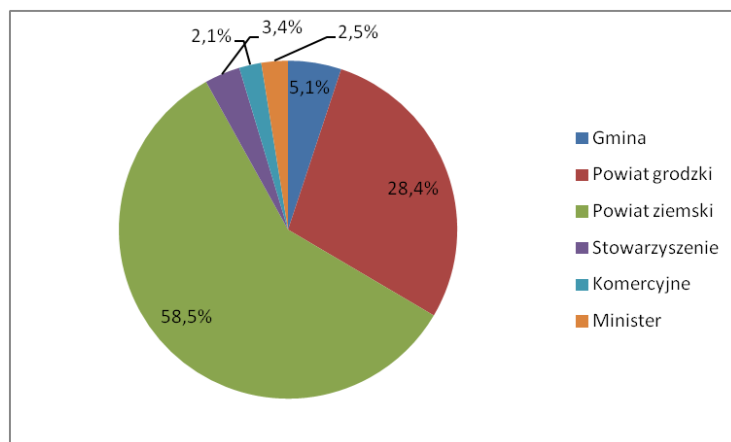
Organ prowadzący	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	3	0	1	3	3	2	12
Powiat grodzki	8	9	11	9	10	20	67
Powiat ziemski	16	19	23	24	18	38	138
Stowarzyszenie	0	1	2	1	1	3	8
Komercyjne	0	1	0	2	1	1	5
Minister	0	1	0	1	1	3	6
Razem	27	31	37	40	34	67	236

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

W latach 2007-2013 zlikwidowano 236 zasadniczych szkół zawodowych. Liczba zamykanych szkół zawodowych zwiększyła od 2007 do 2011 roku, następnie spadła w roku 2012 i ponownie wzrosła w roku 2013.

W latach 2007-2013 zlikwidowano prawie 10% zasadniczych szkół zawodowych istniejących w roku szkolnym 2007/08. Prawie 60% zlikwidowanych zasadniczych szkół zawodowych stanowiły szkoły zlikwidowane przez powiaty ziemskie, a prawie 30% szkoły zlikwidowane przez powiaty grodzkie (Rys. 20). W stosunku do liczby prowadzonych zasadniczych szkół zawodowych w 2007 roku, najwięcej szkół w analizowanym okresie zlikwidowały gminy.

Rys. 20. Zlikwidowane zasadnicze szkoły zawodowe wg organów prowadzących

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Biorąc pod uwagę liczbę prowadzonych w 2007 roku zasadniczych szkół zawodowych, organem najczęściej zamykającym szkoły zawodowe były gminy, które zamknęły ¼ szkół (Tab. 32). Do powyższego wyniku należy podchodzić jednak ostrożnie, z uwagi na ogólnie niewielką liczbę zasadniczych szkół zawodowych prowadzonych przez gminy. Może to jednak sugerować, że w wyniku niżu demograficznego gminy nie chcą prowadzić szkół, które nie są ich zadaniem własnym.

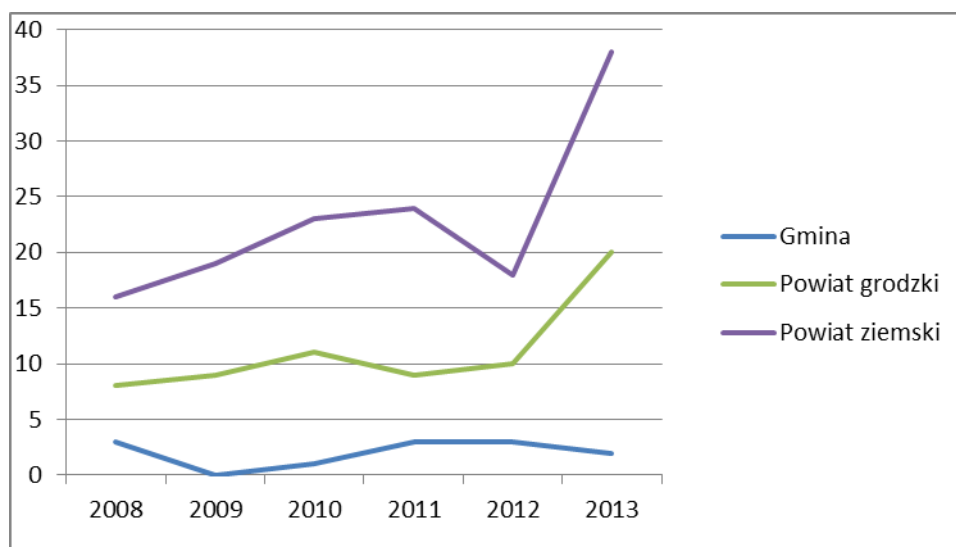
Tab. 32. Odsetek ZSZ zlikwidowanych do 2013 r. spośród istniejących w r. 2007 wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	Odsetek ZSZ zlikwidowanych do roku 2013 spośród szkół istniejących w roku szkolnym 2007/08
Gmina	24,5%
Powiat grodzki	18,3%
Powiat ziemski	16,0%
Komercyjne	10,9%
Razem	17,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rys. 21 przedstawia dynamikę zmian liczby zamykanych szkół zawodowych w latach 2008-2013 w podziale na poszczególne typy samorządu terytorialnego. Liczba szkół zamykanych przez powiaty ziemskie rosła od roku 2008 do roku 2011, następnie spadła między rokiem 2011 a 2012, by ponownie wzrosnąć po roku 2012. Podobny trend widać w przypadku powiatów grodzkich, z tym, że spadek liczby zamykanych szkół zawodowych przypada na rok 2011. W przypadku gmin zbyt mała liczba zamkniętych zasadniczych szkół zawodowych nie pozwala na analizę dynamiki.

Rys. 21. Dynamika zamykania szkół zawodowych w latach 2008-2013 wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zamykane przez samorzady zasadnicze szkoły zawodowe były bardzo niewielkie (Tab. 33). Mediana liczby uczniów w ostatnim roku funkcjonowania tych szkół wahała się od 19 do 25 uczniów, natomiast mediana liczby oddziałów wynosiła 1 we wszystkich latach oprócz roku 2008. Średnia liczba uczniów w oddziale w zamykanych zasadniczych szkołach zawodowych była niższa niż 20 uczniów.

Tab. 33. Charakterystyka zamykanych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba uczniów w likwidowanych ZSZ						
średnia	44,6	47,1	28,1	37,6	30,3	31,8
mediana	22,0	25,0	19,0	20,0	19,0	20,0
Liczba oddziałów w likwidowanych ZSZ						
średnia	3,7	2,2	2,1	1,8	1,5	1,6
mediana	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Liczba uczniów w oddziale w likwidowanych ZSZ						
średnia	17,4	19,7	17,9	19,4	19,5	19,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Prawie wszystkie samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe zlikwidowane w latach 2008-2013 były szkołami funkcjonującymi w zespołach szkół (Tab. 34). Zlikwidowano tylko jedną samodzielną szkołę zawodową.

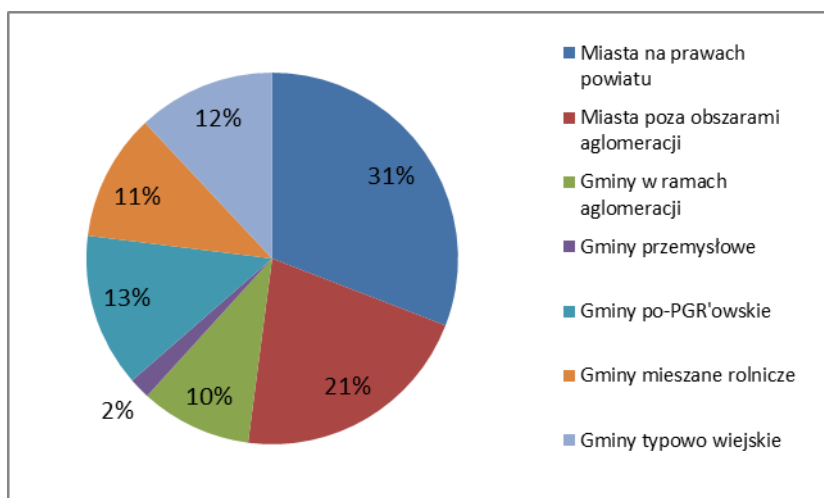
Tab. 34. Zamknięte samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe wg na złożoność szkoły

Złożoność szkoły	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Samodzielną	1	0	0	0	0	0
Zespół	26	28	35	36	31	60
Razem	27	28	35	36	31	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Co trzecia zlikwidowana zasadnicza szkoła zawodowa funkcjonowała w mieście na prawach powiatu, a co piąta w mieście poza obszarem aglomeracji (Rys. 22). 13% szkół zostało zlikwidowanych w gminach po-PGR-owskich, 12% w gminach typowo wiejskich i 11% w gminach mieszanych rolniczych.

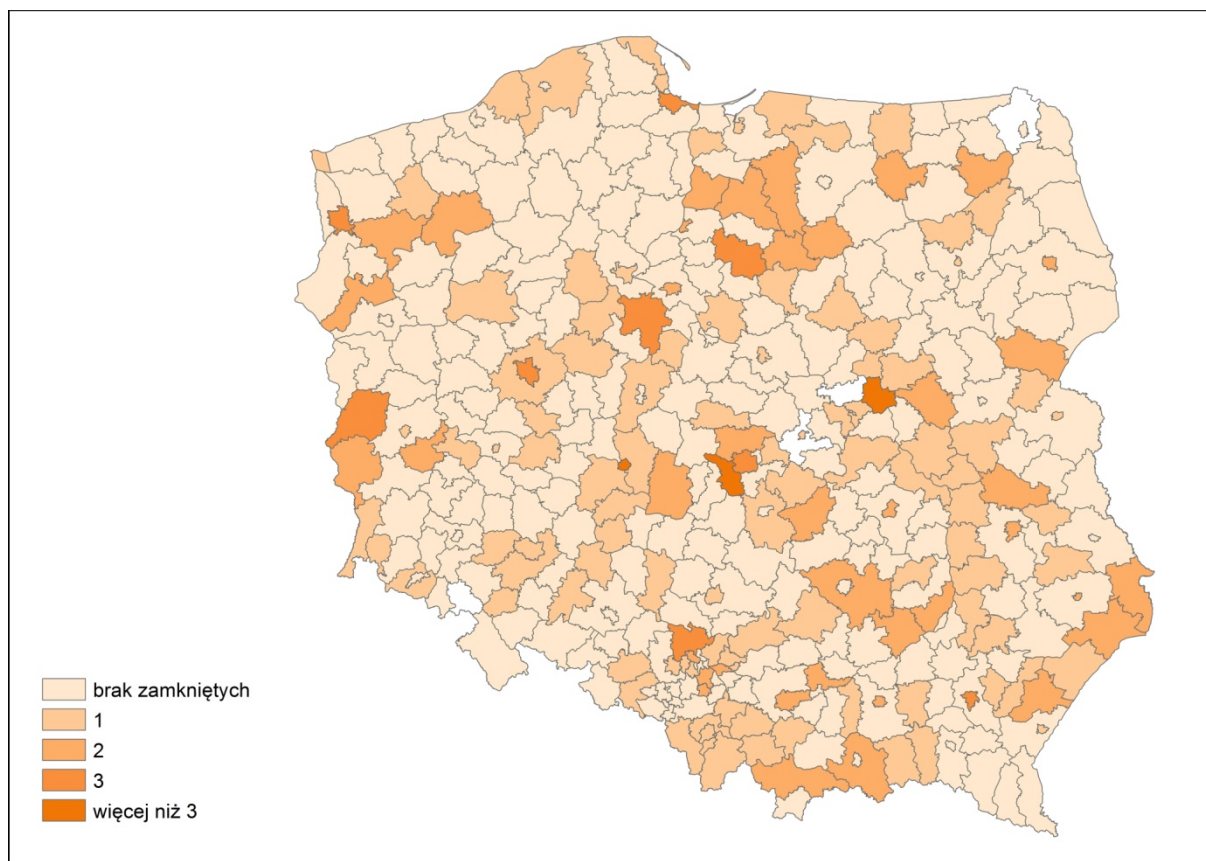
Rys. 22. Zlikwidowane zasadnicze szkoły zawodowe wg typu funkcjonalnego gminy, w której znajdowała się szkoła

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Mapa 13 przedstawia liczbę zamkniętych przez samorządy zasadniczych szkół zawodowych. Podobnie jak w przypadku mapy liceów i techników, widać, że większość powiatów nie zamknęła żadnej szkoły, a te, które zdecydowały się na ten krok zamknęły tylko jedną. Jedynie miasta na prawach powiatu, których sieć szkół jest bardziej rozbudowana, zamknęły w analizowanym okresie kilka ZSZ.

Mapa 13 Liczba zamkniętych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

4.3. Otwieranie szkół

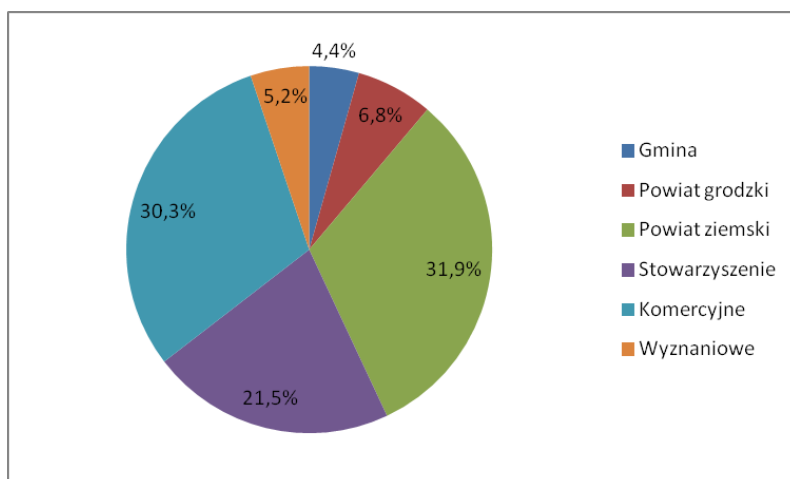
Licea ogólnokształcące

Mimo silnego niżu demograficznego w szkolnictwie ponadgimnazjalnym, w latach 2007-2013 otwarto 251 liceów ogólnokształcących (Tab. 35). Prawie co trzecie liceum ogólnokształcące powstałe w analizowanym okresie zostało otwarte przez powiat ziemski (Rys. 23). Organy komercyjne utworzyły 30% szkół, a stowarzyszenia nieco ponad 20%. Powiaty grodzkie rzadko tworzyły nowe licea ogólnokształcące – w analizowanym okresie stworzyły jedynie niecałe 7% szkół.

Tab. 35. Liczba otwartych liceów ogólnokształcących wg organu prowadzącego

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	0	2	3	1	4	1	11
Powiat grodzki	5	3	4	0	4	1	17
Powiat ziemski	11	21	16	8	17	7	80
Stowarzyszenie	9	5	11	9	12	8	54
Komercyjne	11	12	10	12	18	13	76
Wyznaniowe	2	3	1	1	2	4	13
Razem	38	46	45	31	57	34	251

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rys. 23. Otwarte licea ogólnokształcące – struktura wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Licea ogólnokształcące utworzone przez samorzady w latach 2007-2013 były szkołami niewielkich rozmiarów (Tab. 36). W nowopowstałych szkołach w pierwszym roku funkcjonowania uczyło się średnio nieco ponad 30 uczniów. Mediana liczby uczniów w otwartych szkołach była jeszcze niższa niż średnia – w połowie powstałych szkół liczba uczniów była niższa niż 20,7. Średnia liczba oddziałów w nowych liceach ogólnokształcących wynosiła 1,3, mediana była nieco niższa i wynosiła 1.

Tab. 36. Charakterystyka otwieranych samorządowych liceów ogólnokształcących

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
Liczba uczniów w otwartych LO							
Średnia	39,1	26,1	30,5	22,1	36,9	24,4	30,8
Mediana	23,5	19	25	22	21	21	20,7
Liczba oddziałów w otwartych LO							
Średnia	1,3	1,4	1,2	1,3	1,2	1,2	1,3
Mediana	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Liczba uczniów w oddziale							
Średnia	22,7	25,3	24,5	22,8	23,1	25,2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Podobnie jak w przypadku likwidowanych szkół, prawie wszystkie (96,5%) nowo utworzone licea ogólnokształcące znajdowały się w zespołach szkół (Tab. 37).

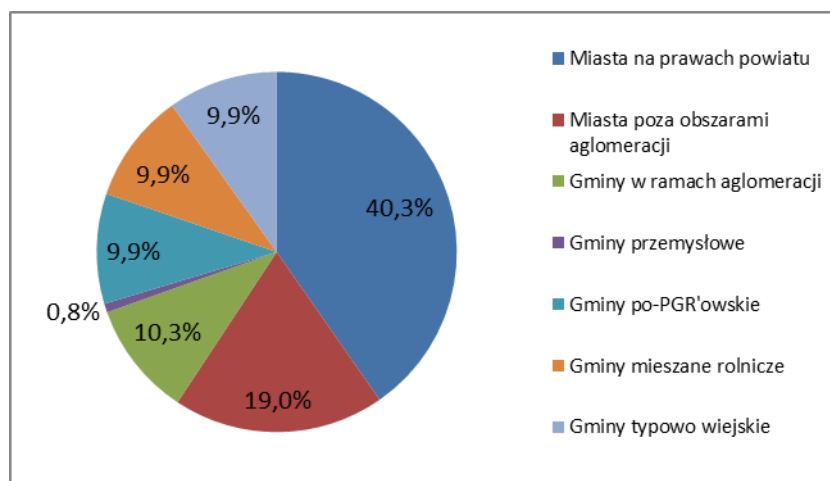
Tab. 37. Otwarte samorządowe licea ogólnokształcące wg złożoności

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Samodzielna	0	0	4	0	0	0
Zespół	18	26	21	10	25	10
Razem	18	26	25	10	25	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Licea ogólnokształcące otwierane były przede wszystkim w miastach na prawach powiatu (40,3%) oraz w gminach poza obszarami aglomeracji (19%), por. Rys. 24.

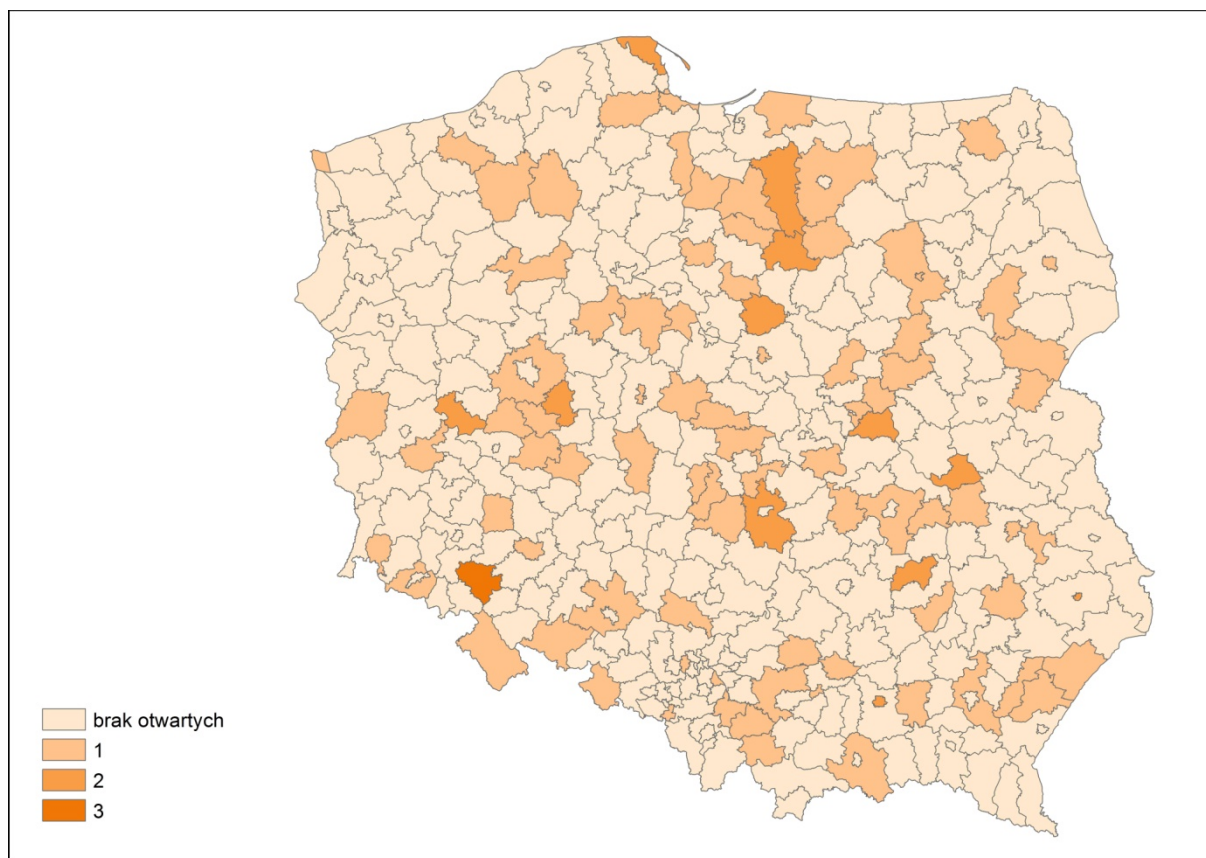
Rys. 24. Otwarte licea ogólnokształcące wg typu gminy, w której zlokalizowana jest szkoła

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

W latach 2008-2013 w stosunku do roku 2007, najwięcej liceów ogólnokształcących utworzono w województwie warmińsko-mazurskim (13,7%), a najmniej w województwie śląskim. Mapa 14 przedstawia samorządowe licea ogólnokształcące otwarte w latach 2008-2013. Większość powiatów nie otworzyła żadnego liceum ogólnokształcącego w analizowanym okresie, a te, które utworzyły liceum, to zaledwie jedno. W nielicznych powiatach powstały dwa licea i tylko w jednym trzy. Zwarte obszary powiatów, w których otwarto licea ogólnokształcące znajdują się w zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego (powiaty iławski, ostródzki, olsztyński, nowomiejski, działdowski i nidzicki) oraz na południe od Poznania (powiaty poznański, kościański, średzki, śremski, gostyński, krotoszyński).

Mapa 14 Liczba otwartych samorządowych liceów ogólnokształcących w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

W latach 2008-2013 otworzono 280 nowych techników (włączając w to proliferację techników w ramach zespołu). Poniższa Tab. 38 podaje liczby otwieranych techników w podziale na typ organu prowadzącego.

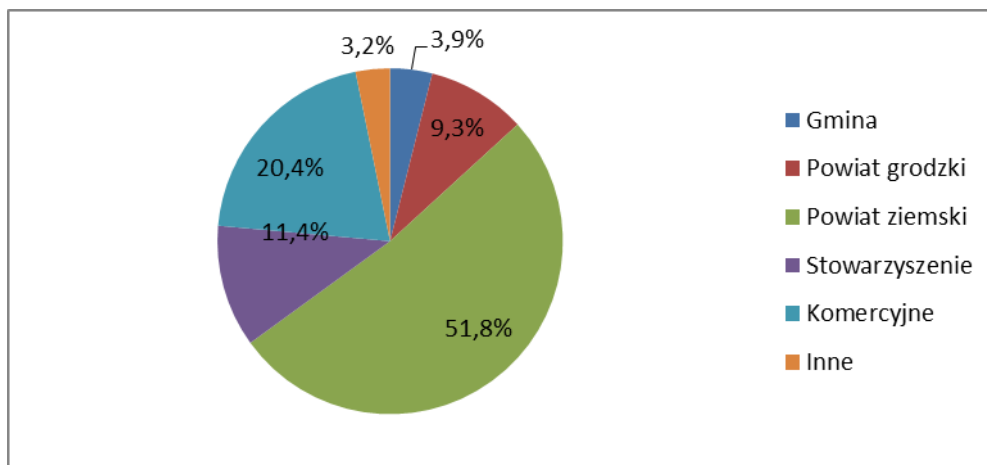
Tab. 38. Liczba otwartych techników wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	4	2	2	1	2	0	11
Powiat grodzki	11	7	3	3	1	1	26
Powiat ziemski	51	30	22	12	15	15	145
Stowarzyszenie	9	10	2	1	7	3	32
Komercyjne	10	5	4	6	15	17	57
Wyznaniowe	0	0	0	1	1	0	2
Minister	3	1	0	0	0	0	4
Województwo	0	0	0	1	1	1	3
Razem	88	55	33	25	42	37	280

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak pokazuje Rys. 25, 52% otwartych szkół było prowadzone przez powiaty ziemskie, 20% -- przez organy komercyjne, 9% - przez powiaty grodzkie. Szczególnie interesująca jest aktywność organów komercyjnych, które jak wiemy prowadzą niewielką, ale szybko rosnącą liczbę techników (por. Tab. 9).

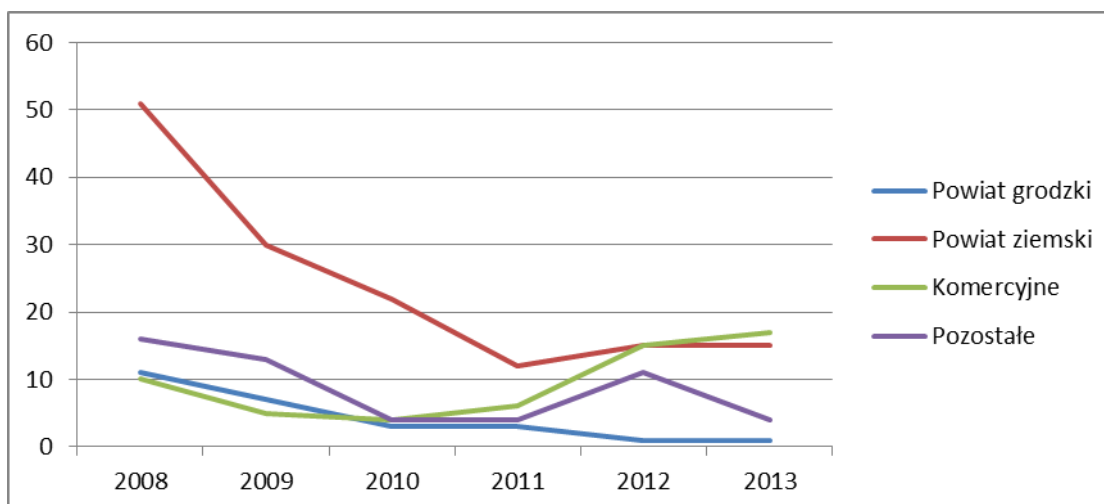
Rys. 25. Otwarte technika – struktura wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Dynamikę tworzenia techników przedstawia poniższy Rys. 26, w którym wszystkie technika otwierane przez organy prowadzące inne niż powiaty lub organy komercyjne włączono do pozostałych.

Rys. 26. Dynamika otwierania techników wg organu prowadzącego w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak widzimy, intensywność tworzenia nowych techników przez powiaty silnie malała w kolejnych latach, w przeciwieństwie do aktywności organów komercyjnych. W roku 2013,

na skutek obu tych procesów, organy komercyjne po raz pierwszy otworzyły więcej szkół niż powiaty ziemskie i grodzkie razem wzięte (liczba tych otwartych techników była jednak bardzo mała).

Jak pamiętamy, organy prowadzące mogą otworzyć technika na trzy sposoby: nowe technikum samodzielne, nowe technikum w zespole (albo utworzenie nowego zespołu szkół, albo utworzenie technikum w zespole, w którym do tej pory technikum nie funkcjonowało), i proliferacja technikum w zespole (por. rozdział 2.1), czyli utworzenie nowego technikum w zespole na bazie już tam istniejących szkół tego samego typu. Ponieważ proliferacja w ramach zespołu, podobnie jak konsolidacja w ramach zespołu, jest zmianą sieci czysto organizacyjną, niemającą istotnego wpływu na pracę nauczycieli ani na naukę uczniów, warto przyjrzeć się różnym rodzajom otwierania techników. Dane te przedstawia Tab. 39.

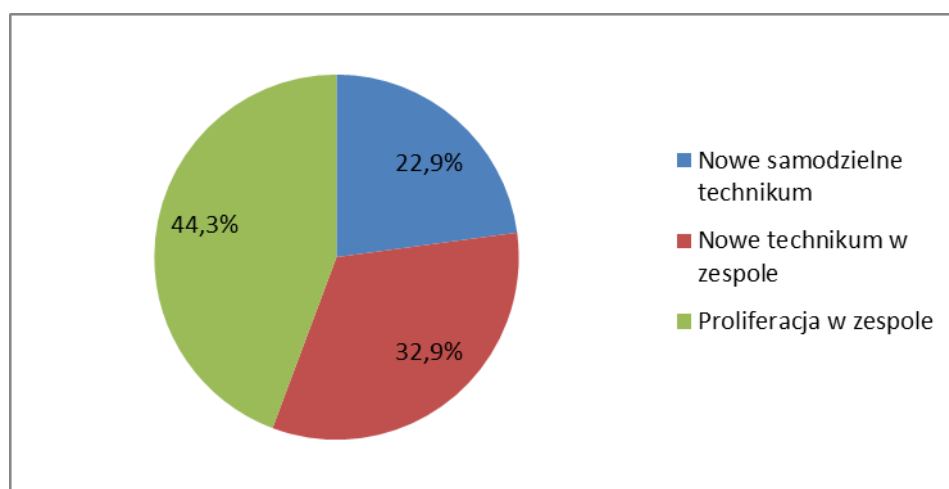
Tab. 39. Liczba otwartych techników wg rodzaju otwierania

Rodzaj otwierania technikum	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Nowe samodzielne technikum	13	12	6	5	12	16	64
Nowe technikum w zespole	36	19	14	7	7	9	92
Proliferacja w zespole	39	24	13	13	23	12	124
Razem	88	55	33	25	42	37	280

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Okazuje się, że niemal połowa nowo otwartych techników to rezultat proliferacji szkół w ramach zespołu, patrz Rys. 27.

Rys. 27. Otwarte technika – struktura wg rodzaju otwierania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Nowe technika w zespole to 33% wszystkich otwieranych techników, zaś nowe technika samodzielnie – 23%. Widzimy więc sytuację analogiczną do zamykania istniejących techników, por. Rys. 19 – duży udział mają czysto organizacyjne zmiany sieci szkół (66% dla zamykania, 44% dla otwierania). Jednocześnie Rys. 27 pokazuje, że niemal 80% nowych techników to szkoły funkcjonujące w zespole szkół.

Warto jeszcze omówić rodzaj otwierania techników w zależności od typu organu prowadzącego. Odpowiednie dane dla gmin, powiatów, organów komercyjnych i stowarzyszeń przedstawia poniższa Tab. 40.

Tab. 40. Rozkład otwieranych techników wg rodzaju otwierania dla wybranych organów prowadzących

Organ prowadzący	Nowe samodzielne technikum	Nowe technikum w zespole	Proliferacja w zespole
Gmina		100,0%	
Powiat grodzki	3,8%	69,2%	26,9%
Powiat ziemski	0,7%	33,8%	65,5%
Komercyjne	73,7%	10,5%	15,8%
Stowarzyszenie	62,5%	12,5%	25,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak pokazuje Tab. 40, wszystkie otwierane technika gminne i 69% otwieranych techników prowadzonych przez powiaty grodzkie to nowe szkoły w zespołach, natomiast 65% techników otwieranych przez powiaty ziemskie to rezultat proliferacji. Trudno ocenić, skąd się bierze ta różnica. Trzeba jednak pamiętać, że znakomita większość otwieranych techników samorządowych to technika prowadzone przez powiaty ziemskie (por. Tab. 39). Pozostałe samorządy otwierają bardzo mało techników i przypuszczalnie jedynie uzupełniają swoją sieć szkół, otwierając technika w zespołach, w których szkół tego typu dotychczas nie było. Samorządy niemal nie otwierają techników samodzielnych. Organy komercyjne i stowarzyszenia, odwrotnie, otwierają przede wszystkim technika samodzielne. Jest to bez wątplenia związane z faktem, że wśród prowadzonych przez nie techników samodzielne szkoły dominują (por. Rys. 7).

Dane o liczbie zamykanych i otwieranych techników są nieco zaburzone przez fakt istnienia szkół krótko działających, to znaczy otwieranych i zamykanych po paru latach (pojawiających się w bazie SIO tylko parę razy w badanym okresie). Takich szkół w okresie 2007-2013 było 64. Innymi słowy, w latach 2009-2-13 zlikwidowano 26% techników otwartych w latach 2008-

2012 (por. Tab. 39, oczywiście nie uwzględniamy szkół, które powstały w roku 2013, bo o ich dalszych losach nie wiemy). Jak widać, nowo powstałe szkoły są likwidowane z taką samą częstotliwością jak szkoły, które istniały w roku 2007 (por. Tab. 26). Poniższa Tab. 41 podaje bardziej szczegółowe dane o tych krótko działających technikach.

Tab. 41. Odsetek techników otwartych w latach 2008-2012 i później zamkniętych

Złożoność otwieranego technikum	Odsetek zamkniętych techników, które były otworzone w roku:					
	2008	2009	2010	2011	2012	Razem
Samodzielne	38,5%	16,7%	16,7%			16,7%
Nowe w zespole	76,9%	8,3%	50,0%			16,9%
Proliferacja w zespole	56,4%	41,7%	38,5%	15,4%	13,0%	37,5%
Razem	42,0%	23,6%	27,3%	8,0%	7,1%	26,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Szczególnie wysoki jest odsetek szkół, które powstały na skutek proliferacji w ramach zespołu i potem zostały zamknięte, niemal wszystkie w procesie ponownej konsolidacji w zespole. Innymi słowy, proces proliferacji nie prowadził do trwałego powstawania nowych szkół, w większości przypadków (ponad 90%) szkoły te były ponownie włączane do jednego technikum w ramach zespołu. Wskazuje to na pewną chaotyczność decyzji JST, albo na spóźnioną reakcję kuratoriów (por. rozdział 5.4).

Na zakończenie omówimy charakterystykę otwieranych techników samorządowych. Dane te podaje Tab. 42.

Tab. 42. Charakterystyka otwieranych techników samorządowych

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba uczniów w otwartych technikach						
średnia	33,1	37,7	56,1	22,7	24,4	29,9
mediana	28	27	30	21	24	29
Liczba oddziałów w otwartych technikach						
średnia	1,4	1,7	2,3	1,0	0,9	1,3
mediana	1	1	1	1	1	1
Liczba uczniów w oddziale technikum						
średnia	23,5	22,4	24,4	23,4	26,6	23,4

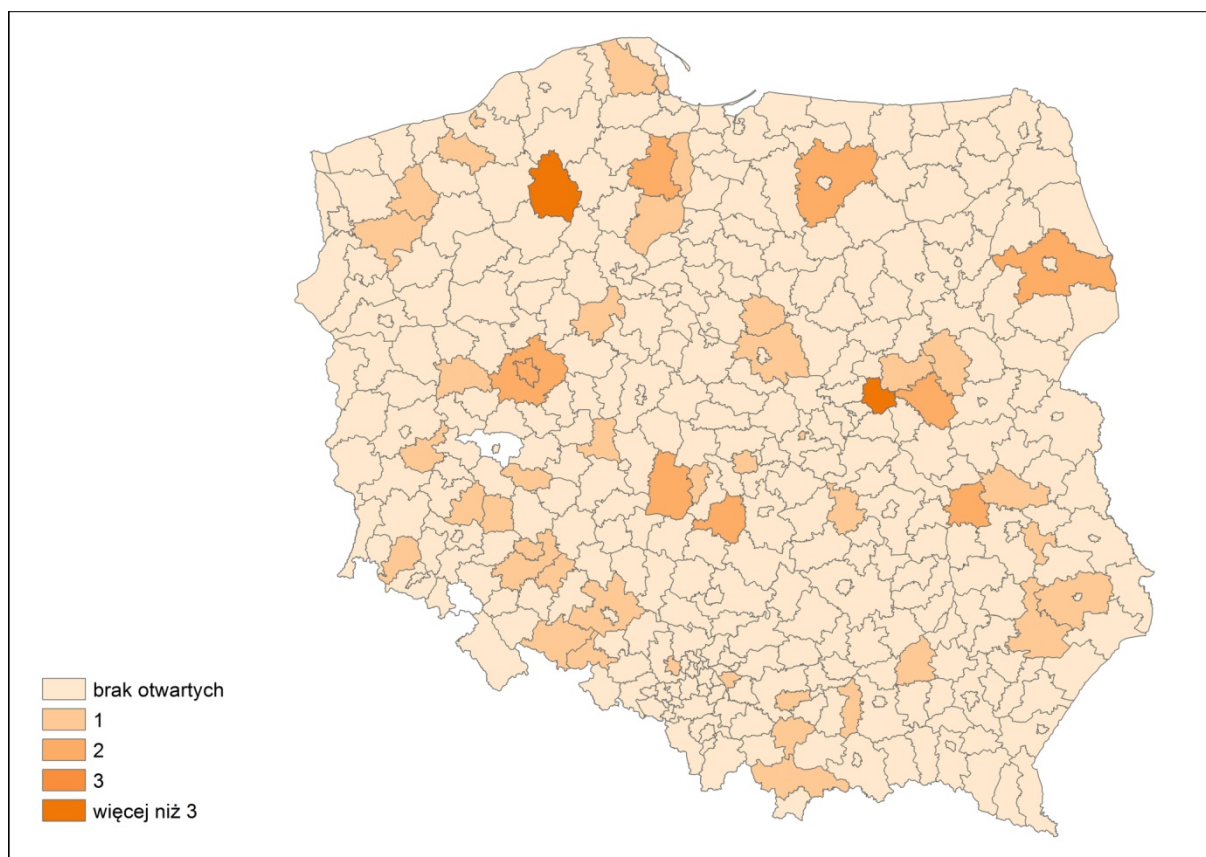
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Otwierane technika samorządowe są z zasady bardzo małe i zazwyczaj mają jeden oddział klasowy. Oznacza to, że otwarcie technikum samorządowego ma zwykle następujący przebieg: powiat formalnie tworzy nowe technikum, zespół szkół oferuje naukę w danym profilu zawodowym, być może przez parę lat, ale nauka się zaczyna dopiero, gdy odbędzie się udany nabór do pierwszej klasy. Zgodnie z definicją szkoły przyjętą w niniejszym

raporcie, dopiero wtedy tworzona jest nowa szkoła (patrz rozdział 2.1). Wyjątkiem jest rok 2010, kiedy nowo funkcjonujące technika miały zazwyczaj dwie klasy, jednak trudno jest ustalić, jaka była przyczyna tego zjawiska.

Mapa 15 przedstawia liczbę otwartych techników w poszczególnych powiatach. Jak widzimy większość powiatów nie otworzyła żadnego technikum, a z tych, które tworzyły jakieś szkoły, większość otworzyła tylko jedną. Cechą szczególną widoczną jest fakt otwierania nowych techników zwłaszcza w powiatach ziemskich otaczających powiaty grodzkie.

Mapa 15 Liczba otwartych samorządowych techników w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zasadnicze szkoły zawodowe

W latach 2007-2013 otwarto 165 zasadniczych szkół zawodowych (Tab. 43). Prawie 30% otwartych szkół stanowiły szkoły utworzone przez powiaty ziemskie (Rys. 28). Prawie co

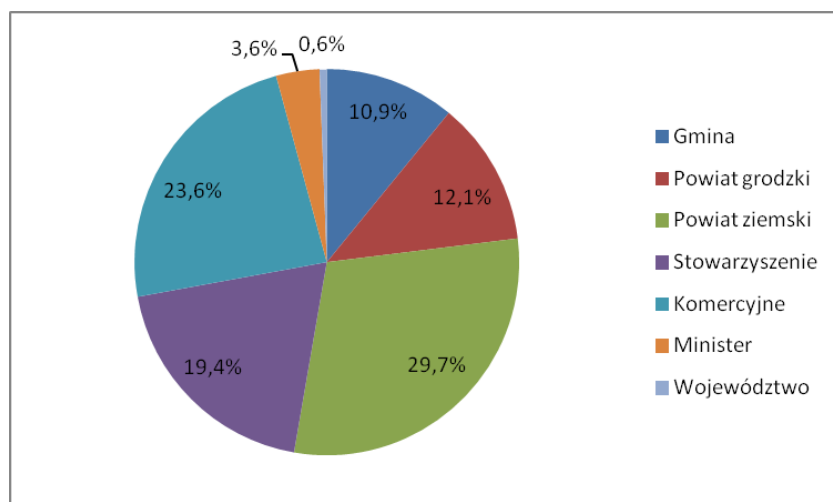
czwarta otwarta szkoła była szkołą prowadzoną przez organ komercyjny, a co piąta przez stowarzyszenie.

Tab. 43. Otwierane szkoły zawodowe wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Gmina	5	2	4	1	2	4	18
Powiat grodzki	6	3	1	2	6	2	20
Powiat ziemski	17	10	5	4	11	2	49
Stowarzyszenie	5	6	1	5	8	7	32
Komercyjne	7	6	4	8	8	6	39
Minister	5	0	0	1	0	0	6
Województwo	0	0	1	0	0	0	1
Razem	45	27	16	21	35	21	165

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rys. 28. Otwarte zasadnicze szkoły zawodowe – struktura wg organu prowadzącego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Otwierane zasadnicze szkoły zawodowe były bardzo małe (Tab. 44). Średnia liczba uczniów w otwartej zasadniczej szkole zawodowej wahała się od 23,1 ucznia w roku 2010 do 37,1 ucznia w roku 2012. Mediana liczby uczniów w otwartych szkołach wykazała się większą stabilnością, choć widoczny jest trend malejący – otwierane szkoły są coraz mniejsze. Średnia liczba uczniów w zasadniczej szkole zawodowej otwartej w 2013 roku wynosiła 28,6 ucznia. W połowie otwartych w tym roku szkół było mniej niż 10 uczniów. W większości utworzonych szkół funkcjonował tylko jeden oddział klasowy.

Tab. 44. Charakterystyka otwieranych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ogółem
Liczba uczniów w otwartych ZSZ							
Średnia	28,3	24,6	23,1	28,3	37,1	28,6	28,3
mediana	14,0	13,0	13,0	12,0	11,3	10,0	14,0
Liczba oddziałów w otwartych ZSZ							
Średnia	2,0	1,3	1,1	1,1	2,1	1,0	2,0
Mediana	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Liczba uczniów w oddziale							
Średnia	23,0	20,2	20,9	22,6	23,4	28,6	23,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Prawie wszystkie otwarte przez organy samorządu terytorialnego zasadnicze szkoły zawodowe powstały w zespołach (Tab. 45).

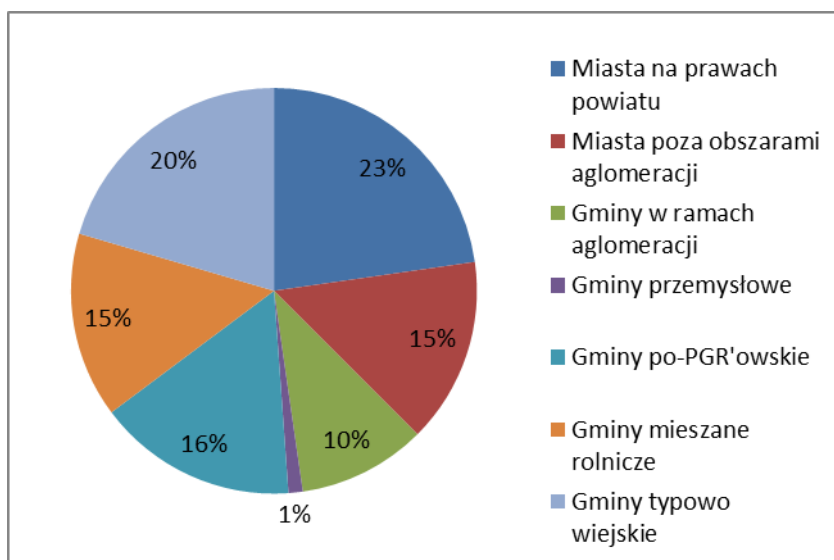
Tab. 45. Otwarte samorządowe zasadnicze szkoły zawodowe wg złożoności szkoły

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Samodzielna	0	0	0	0	0	1
Zespół	28	15	11	7	19	7
Razem	28	15	11	7	19	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Zasadnicze szkoły zawodowe były dosyć równomiernie rozłożone pomiędzy poszczególnymi typami gmin (Rys. 29). Najwięcej zasadniczych szkół zawodowych powstało w miastach na prawach powiatu (23%) oraz w gminach typowo wiejskich (20%). 15% stanowiły szkoły otwarte w miastach poza obszarami aglomeracji oraz w gminach mieszanych rolniczych.

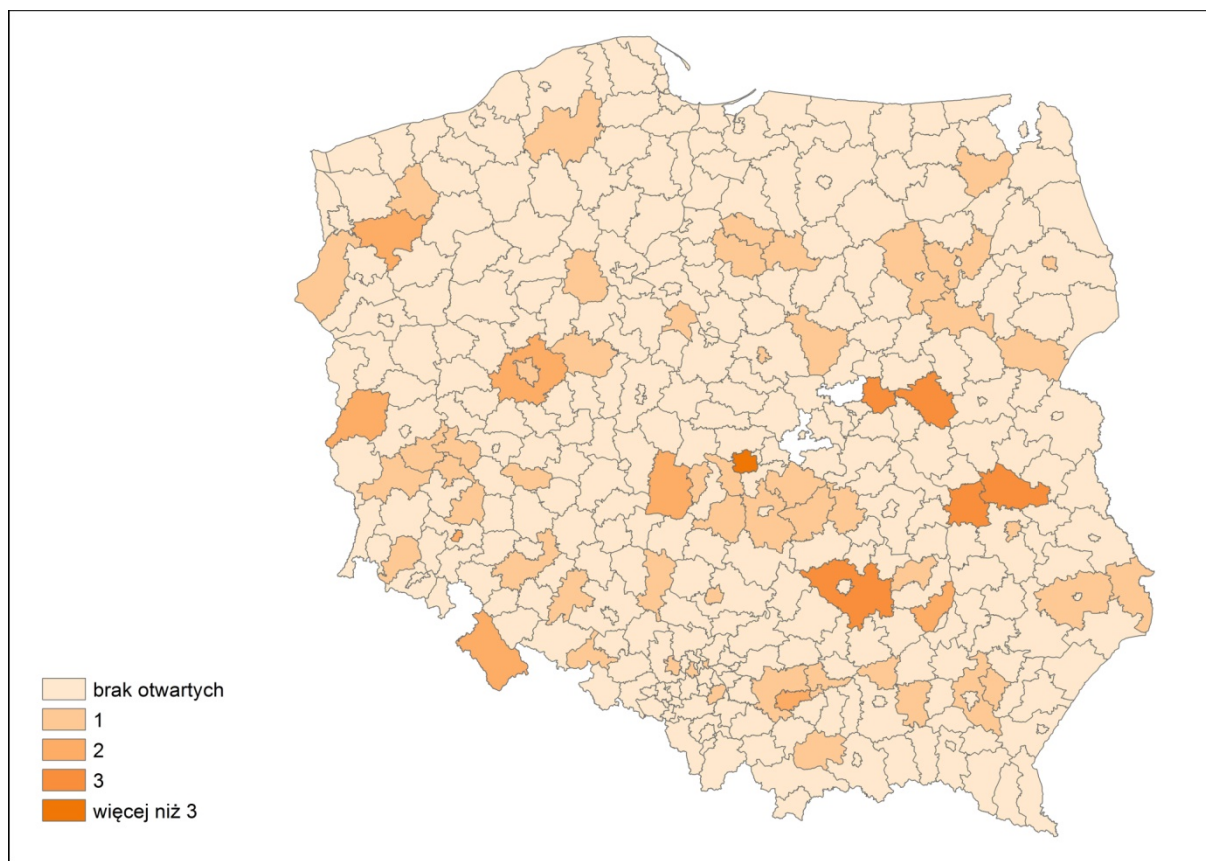
Rys. 29. Otwarte zasadnicze szkoły zawodowe wg typu gminy, w której zlokalizowana jest szkoła

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Poniższa Mapa 16 pokazuje rozkład przestrzenny zasadniczych szkół zawodowych otwartych w latach 2008-2013. Jak widzimy powiatów, które otworzyły ZSZ jest bardzo niewiele, a takich, które otworzyły więcej niż jedną szkołę, jeszcze mniej.

Mapa 16 Liczba otwartych samorządowych zasadniczych szkół zawodowych w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

4.4. Zmiana organu prowadzącego

Licea ogólnokształcące

W latach 2008-2013 organ prowadzący zmieniło 60 liceów ogólnokształcących (Tab. 46). Prawie połowa zmian dotyczyła przekazania prowadzenia liceum ogólnokształcącego przez powiat ziemski gminie. Przekazania takie odbywają się na drodze porozumienia o przekazaniu powierzenia prowadzenia zadań publicznych (por. rozdział 2.1).

Tab. 46. Zmiana organu prowadzącego liceum ogólnokształcące

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Powiat ziemski → gmina	6	4	2	8	6	3	29
Stowarzyszenie → komercyjne	3	2	1	0	2	0	8
Komercyjne → stowarzyszenie	1	2	2	0	1	0	6
Gmina → powiat ziemski	1	0	0	0	2	1	4
Inne zmiany	4	0	2	3	0	4	13
Razem	15	8	7	11	11	13	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

Również zmiana organu prowadzącego technika była w badanym okresie rzadka. W latach 2007-2013 przekazano łącznie 87 techników, z tego 49 w roku 2008 i 17 w roku 2009 (łącznie 76% w tych dwóch latach). 84% przekazanych techników było przed zmianą prowadzone przez powiaty ziemskie. Organem przyjmującym przekazane technika był przede wszystkim minister (48 szkół w latach 2008 – 2009), a także gminy (głównie w latach późniejszych). Zmiany te podsumowuje poniższa Tab. 47.

Tab. 47. Zmiana organu prowadzącego technika

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Powiat ziemski → ministerstwo	39	9	0	0	0	0	48
Powiat ziemski → gmina	2	5	0	4	4	4	19
Powiat ziemski → powiat grodzki	0	0	1	0	0	4	5
Inne zmiany	6	0	2	1	0	1	10
Razem	49	17	3	5	4	9	82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Najważniejszym aktem przekazania techników było przekazanie Ministerstwu Rolnictwa około 40 zespołów szkół rolniczych w roku 2008 (w kolejnym roku proces ten został zakończony przekazaniem ministerstwu kolejnych 9 techników). Przekazanie to odbyło się na zasadach dobrowolności, na podstawie umów podpisanych przez właściwy powiat ziemski i Ministerstwo. Wraz z tymi zespołami przekazano należące do nich technika.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Zjawisko przekazywania prowadzenia zasadniczych szkół zawodowych jest stosunkowo rzadkie (Tab. 48). W badanym okresie przekazano prowadzenie zaledwie 48 szkół tego typu. Najczęstszym kierunkiem zmian w analizowanym okresie było przejmowanie przez ministerstwa i gminy szkół prowadzonych przez powiaty ziemskie. Zasadnicze szkoły zawodowe o profilu rolniczym i leśnym były przejmowane w latach 2008-2009 przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwo Leśnictwa na podstawie art. 5 ust. 5e ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którym prowadzenie publicznych szkół rolniczych oraz placówek rolniczych o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym oraz publicznych szkół leśnych może być przekazywane w drodze porozumienia zawieranego między właściwym ministrem a jednostką samorządu terytorialnego.

Tab. 48. Zmiana organu prowadzącego zasadniczą szkołę zawodową

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Powiat ziemski → ministerstwo	16	5	0	0	0	0	21
Powiat ziemski → gmina	1	2	1	4	3	3	14
Inne zmiany	5	2	1	0	1	4	13
Razem	22	9	2	4	4	7	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

4.5. Zmiana złożoności szkoły

Przez zmianę złożoności szkoły rozumiemy albo włączenie samodzielnej szkoły do zespołu szkół, albo usamodzielnienie szkoły dotychczas funkcjonującej w zespole¹⁶. Są to wyjątkowo rzadkie zmiany sieci, jednak warte oddzielnego omówienia.

Licea ogólnokształcące

W latach 2007-2013 dokonano 188 zmian złożoności w liceach ogólnokształcących. Częściej samodzielne licea były włączane do zespołu, niż usamodzielniane.

¹⁶ Warto przypomnieć, że w odniesieniu do szkół podstawowych istnieją dodatkowe możliwe zmiany złożoności, wynikające z faktu funkcjonowania filii szkół.

Tab. 49 Zmiana złożoności liceów ogólnokształcących

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Zespół → samodzielne	17	10	10	7	21	15	80
Samodzielne → zespół	19	8	10	23	28	20	108
Razem	36	18	20	30	49	35	188

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Technika

W okresie 2007-2013 dokonano zaledwie 33 zmian złożoności techników. Poniższa Tab. 50 podsumowuje kierunki zmiany złożoności techników w kolejnych latach.

Tab. 50. Zmiana złożoności techników

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Zespół → samodzielne	2	1	0	1	9	8	21
Samodzielne → zespół	5	1	2	1	2	1	12
Razem	7	2	2	2	11	9	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak widzimy w Tab. 50, 64% zmian złożoności dotyczyło usamodzielnienia się technikum przynależnego do zespołu, a 36% -- włączenia samodzielnego technikum do zespołu szkół. Spośród wszystkich techników funkcjonujących w ramach zespołu szkół usamodzielniał się zaledwie 1% szkół, podczas gdy spośród wszystkich techników samodzielnych do zespołu włączono aż 16% szkół. Oznacza to, że w praktyce prawdopodobieństwo usamodzielnienia technikum funkcjonującego w ramach zespołu jest wyjątkowo niskie, podczas gdy prawdopodobieństwo włączenia samodzielnego technikum do zespołu szkół jest dość wysokie.

Zasadnicze szkoły zawodowe

Do zmian złożoności w zasadniczych szkołach zawodowych dochodzi bardzo rzadko. W latach 2007-2013 zanotowano tylko 19 zmian tego rodzaju, przy czym więcej szkół zostało włączonych do zespołu, niż usamodzielnionych.

Tab. 51 Zmiana złożoności zasadniczych szkół zawodowych

Kierunek zmiany	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
Zespół → samodzielne	1	2	0	2	0	1	6
Samodzielne → zespół	4	0	1	1	3	4	13
Razem	5	2	1	3	3	5	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

5. Polityka samorządów wobec sieci szkół ponadgimnazjalnych

W poprzednim rozdziale szczegółowo opisaliśmy skalę i zakres zmian w sieci liceów ogólnokształcących, techników oraz zasadniczych szkół zawodowych, dokonanych w latach 2007-2013. Jak już wcześniej zwróciliśmy uwagę, zasadniczą rolę w tym procesie odgrywają samorzady, w tym zwłaszcza miasta na prawach powiatu oraz powiaty ziemskie, ponieważ prowadzą one ogromną większość szkół ponadgimnazjalnych.

Tematem niniejszego rozdziału jest kilka zjawisk zauważonych podczas analizy danych, które wymagają bardziej szczegółowego omówienia.

5.1. Elastyczność zespołów

Zarządzanie siecią szkolną jest niezwykle trudnym zadaniem. Sieć szkolna charakteryzuje się względną trwałością i nie da się jej łatwo dopasować do zmieniających się warunków osadniczych czy demograficznych z uwagi na niemożność przeniesienia budynków szkolnych oraz koszt ich budowy albo istotnej rozbudowy. Mimo zachodzących nieustannie zmian związanych z powstawaniem nowych szkół i likwidacją istniejących, sieć szkolna jest stabilna, a jej kształt potrafi odzwierciedlać odległy czas jej powstania. Na przykład zróżnicowanie przestrzenne średniej liczby uczniów w szkole podstawowej do dziś odzwierciedla granice rozbiorowe (Herczyński, Sobotka 2014).

Szkoły ponadgimnazjalne, zwłaszcza szkoły zawodowe, tradycyjnie funkcjonują w zespołach szkół. Zespoły obejmują zazwyczaj wiele szkół, w tym dla młodzieży i dla dorosłych, funkcjonują w dużych budynkach lub w zespołach budynków. Historycznie zespoły szkół miały wyraźny profil zawodowy¹⁷, nierzadko związany z zakładem pracy, przy którym funkcjonowały. Istniały więc zespoły szkół samochodowych, poligraficznych, rolniczych czy górniczych. W latach dziewięćdziesiątych absolwenci szkół podstawowych coraz częściej wybierali naukę w liceum ogólnokształcącym, więc kuratoria¹⁸ były zmuszone do otwierania nowych oddziałów licealnych a także nowych liceów. Najłatwiejszym sposobem otwierania nowych liceów było wykorzystanie istniejącej infrastruktury i kadry zespołów szkół

¹⁷ Uwaga ta nie dotyczy licznych powiatowych zespołów szkół specjalnych, nieomawianych w niniejszym raporcie.

¹⁸ Mówimy tu o okresie sprzed przekazania szkół ponadgimnazjalnych powiatom.

zawodowych, co doprowadziło do powstania wielu liceów ogólnokształcących funkcjonujących w zespole ze szkołami zawodowymi. W ramach zespołów szkół zaczęto także otwierać inne placówki oświatowe, takie jak centra kształcenia zawodowego lub ustawicznego.

Funkcjonowanie szkół ponadgimnazjalnych w ramach zespołów szkół daje powiatom dużą elastyczność w zakresie organizacji i zarządzania oraz możliwości obniżenia kosztów bieżących. Dotyczy to między innymi zatrudnienia jednego dyrektora zespołu (w miejsce kilku dyrektorów szkół w zespole), możliwość lepszego zarządzania kadrami nauczycielską (prowadzącą lekcje w różnych szkołach należących do zespołu), wspólnego wykorzystywania infrastruktury szkolnej przez wiele szkół (w tym biblioteki, stołówki, warsztatów szkolnych, pracowni przedmiotowych). Miasta na prawach powiatu mogą też tworzyć zespoły szkół, do których należą gimnazja, lecz takich zespołów jest niewiele (Herczyński, Sobotka 2015). Jednak szczególnie ciekawa i mniej rozpoznana w literaturze jest zwiększona elastyczność zespołów szkół z punktu widzenia zmian w sieci szkół, w tym przede wszystkim zamykania i otwierania szkół.

Niż demograficzny oraz związane z nim rosnące koszty utrzymania szkół w przeliczeniu na jednego ucznia zmuszają samorządy do likwidacji szkół. Samorządy decyzję o likwidacji szkoły podejmują w różnym momencie – jedne zamykają stosunkowo duże szkoły, ale o malejącej liczbie uczniów, inne czekają niemal do końca, aż nie uda się zorganizować naboru do pierwszej klasy. Jednak o ile w przypadku szkół podstawowych brak naboru do pierwszej klasy wiąże się prawie zawsze z likwidacją szkoły, w przypadku szkół ponadgimnazjalnych brak naboru do pierwszej klasy szkoły funkcjonującej w zespole nie musi oznaczać jej zamknięcia. W 2007 roku istniało 107 liceów ogólnokształcących prowadzonych przez organy samorządu terytorialnego, w których nie utworzono klasy pierwszej. Część z nich to szkoły, w których wstrzymano nabór w celu wygaszenia szkoły, jednak pozostała grupa stanowią szkoły, którym udało się przyciągnąć uczniów w kolejnych latach – w 2013 roku istniało 25% szkół, które nie miały uczniów w klasie pierwszej w 2007 roku. Przykład ten pokazuje, że w przypadku szkół ponadgimnazjalnych funkcjonujących w zespołach pośpiech w ich likwidacji nie jest wskazany. Niekorzystne trendy związane z liczbą uczniów mogą się odwrócić, a likwidacja nie przyniesie oszczędności.

Skrajnym przypadkiem elastyczności zespołów jest istnienie szkół, które można nazwać *szkołami tymczasowymi*. Szkoły tymczasowe, niczym rzeki okresowe płynące tylko w porze deszczowej, pojawiają się, gdy uda się zorganizować nabór do szkoły, potem funkcjonują

przez cykl kształcenia i ponownie zamierają. Nie są jednak formalnie likwidowane decyzją rady powiatu, a jedynie „zawieszane”. Takie zawieszenie szkoły nie wiąże się z dodatkowymi kosztami dla organu prowadzącego, ponieważ nauczyciele pracują w innych szkołach zespołu, zaś pomieszczenia i infrastruktura szkolna jest wykorzystywana przez uczniów innych szkół. Najczęściej szkoły tymczasowe to licea ogólnokształcące w ramach zespołu szkół. Co roku oferują one miejsca w klasie pierwszej, ale nie co roku jest wystarczająco dużo chętnych do utworzenia nowego oddziału. Z punktu widzenia statystyki oświatowej szkoły te stale istnieją, jednak co pewien czas sprawozdają do bazy SIO zerową liczbę uczniów. Istnienie szkół tymczasowych jest ciekawym przykładem trwałości instytucji. Nie ulega też wątpliwości, że takie elastyczne „zawieszanie” i „odwieszanie” funkcjonowania liceum ogólnokształcącego nie byłoby możliwe w przypadku samodzielnej szkoły.

Drugim bardzo interesującym przykładem elastyczności funkcjonowania szkół w ramach zespołu jest omówiona w rozdziale 2.1 konsolidacja i proliferacja techników. Obie te zmiany mają charakter czysto organizacyjny i nie wpływają znacząco na naukę uczniów ani na pracę nauczycieli. Co ciekawe, często na stronach internetowych zespołów szkół zawodowych trudno jest znaleźć informację, czy nauczanie w zawodzie technika różnych typów jest prowadzone w jednym technikum, czy też w paru szkołach.

Procesy konsolidacji i proliferacji techników w ramach zespołu szkół pozwalają lepiej zrozumieć tożsamość szkoły jako instytucji. O ile samodzielne technika mają swoją historię i tożsamość instytucjonalną, są powszechnie rozpoznawalne i nierzadko mają swoje nieformalne nazwy, o tyle technika w ramach zespołu są bardziej anonimowe, a ich połączenie lub rozdzielenie na odrębne szkoły ma znaczenie tylko statystyczne. Znacznie silniejsza i bardziej trwała jest tożsamość zespołu szkół niż tożsamość pojedynczych szkół należących do danego zespołu.

5.2. Rok wyborczy a decyzje samorządów

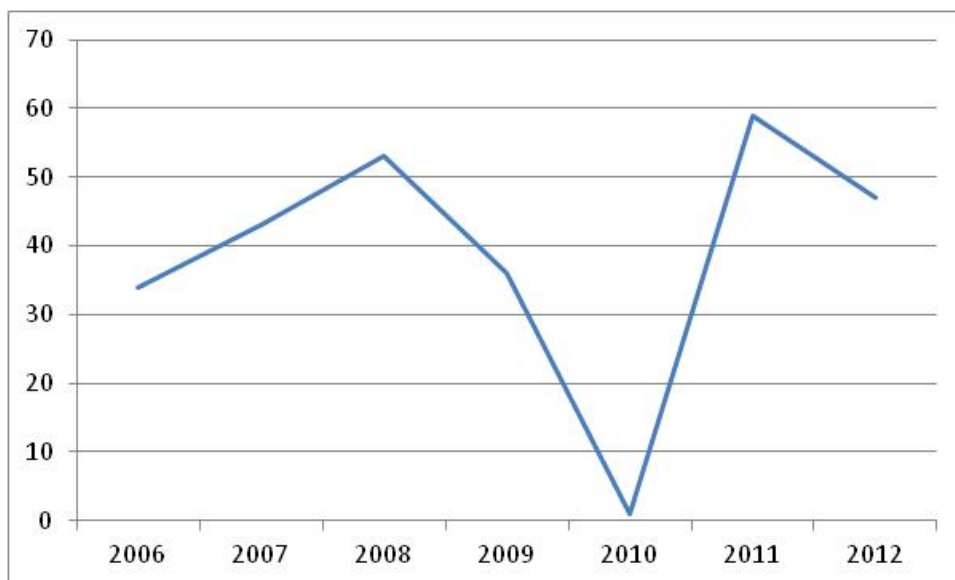
Jak wynika z wcześniej przeprowadzonych analiz dotyczących szkół podstawowych (Herczyński, Sobotka 2014), decyzje samorządów o zmianach w sieci szkolnej podlegają cyklicznym wahaniom zgodnie z teorią cyklu politycznego. Z uwagi na dużą wrażliwość społeczną zmian w sieci szkolnej, w roku wyborów samorządowych znacząco rzadziej likwiduje się szkoły podstawowe, przekazuje je innym organom prowadzącym czy łączy w zespoły.

Na Rys. 14 widzimy, że liczba zamkniętych liceów ogólnokształcących w 2010 roku (roku wyborów samorządowych) nie jest mniejsza niż w innych latach. Nagły spadek liczby likwidowanych szkół obserwowany jest w roku 2011, czyli rok po wyborach, następnie liczba likwidowanych szkół bardzo wzrasta. Czy to oznacza, że w przypadku szkół ponadgimnazjalnych nie obserwujemy efektu roku wyborczego? Czy samorzady powiatowe zachowują się odmiennie od samorządów gminnych i kalendarz wyborczy nie wpływa na podejmowane przez nich decyzje odnośnie sieci szkolnej? Taka hipoteza byłaby stosunkowo łatwa do wyjaśnienia – społeczność powiatowa ma znacznie słabszą tożsamość niż społeczność gminna, zaś społeczeństwo lepiej zna swojego wójta lub prezydenta miasta niż starostę. To mogłoby tłumaczyć brak efektu roku wyborczego w przypadku szkół ponadgimnazjalnych. Jak jednak wytłumaczyć nagły spadek liczby zamykanych szkół w 2011 roku i jej równie nagły wzrost w roku 2012?

Przyjęta przez nas definicja szkoły (por. podrozdział 2.1) zakłada, że za rok zamknięcia szkoły uważamy rok, w którym szkoła albo nie pojawia się w SIO, albo pojawia się, ale z zerową liczbą uczniów¹⁹. Z Rys. 15 wynika, że ponad 90% liceów ogólnokształcących prowadzonych przez samorzady zostało zamkniętych przez wygaszenie. Oznacza to, że decyzja o zamknięciu szkoły (braku naboru do klasy pierwszej), zapadła wcześniej. Na podstawie liczby uczniów w poszczególnych klasach oszacowaliśmy rok podjęcia decyzji o likwidacji szkoły. Na przykład, jeżeli liceum ogólnokształcące w ostatnim roku swojego funkcjonowania (np. 2012) miało uczniów na poziomie wszystkich trzech klas, to prawdopodobnie decyzja o likwidacji tej szkoły zapadła w tym samym roku (czyli 2012). Jeśli jednak w ostatnim roku funkcjonowania w szkole byli uczniowie tylko w trzeciej klasie, a rok wcześniej (2011) tylko w drugiej i trzeciej, to oznacza, że decyzja o likwidacji tej szkoły została podjęta prawdopodobnie 2 lata wcześniej (czyli w 2010), niż wynika to z opracowanego klucza identyfikacyjnego. Szacując tą metodą datę podjęcia decyzji o likwidacji szkoły otrzymujemy całkiem odmienny obraz dynamiki likwidowanych liceów ogólnokształcących niż ten przedstawiony na Rys. 14.

¹⁹ Istnieją wyjątki od tej sytuacji, wynikające z istnienia tzw. szkół tymczasowych, patrz rozdział 5.1.

Rys. 30. Rok likwidacji szkoły samorządowej oszacowany na podstawie liczby uczniów w poszczególnych klasach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Na Rys. 30 widać wyraźny spadek liczby podejmowanych decyzji przed wyborami samorządowymi w 2010 roku i szybki wzrost po wyborach. Wskazuje to, że dla samorządów powiatowych zamykanie liceów ogólnokształcących jest równie wrażliwą społecznie decyzją, co zamykanie szkół podstawowych dla samorządów gminnych. Nawet jeżeli jest prawdą, że społeczność powiatu ma słabszą tożsamość niż społeczność gminy, a wiedza o tym, jak się nazywa starosta i jakie decyzje podejmuje jest mniej powszechna niż wiedza o wójtach, burmistrzach i prezydentach miast, społeczność ta obserwuje i ocenia zmiany w sieci liceów, zaś władze powiatów biorą to pod uwagę w swoich decyzjach.

Co ciekawe, analogicznego zjawiska nie zaobserwowano odnośnie oszacowanej w ten sam sposób daty podjęcia decyzji o likwidacji technikum przez radę powiatu. Może to być związane z faktem, że faktycznej likwidacji techników (to znaczy bez uwzględnienia konsolidacji szkół w ramach zespołu) jest znacznie mniej niż likwidacji liceów, również intensywność ich zamykania jest dwukrotnie mniejsza (por. Tab. 15, Tab. 16), więc ewentualny wpływ roku wyborczego jest trudniejszy do uchwycenia statystycznego. Oczywiście konsolidacja techników w ramach zespołu, jako zmiana sieci nie wpływająca na proces dydaktyczny i na dostępność do oświaty, nie jest wrażliwa na cykl wyborczy.

5.3. Zmiana oferty liceów ogólnokształcących

Licea ogólnokształcące tradycyjnie były szkołami akademickimi, przygotowującymi młodzież do podjęcia nauki na studiach. Osoby chcące kształcić się w określonym zawodzie mają do wyboru technika i zasadnicze szkoły zawodowe, a do niedawna także licea profilowane. Ten podział miał istotne znaczenie dla podejmowanych przez absolwentów gimnazjów (dawniej: absolwentów szkół podstawowych) decyzji o dalszej drodze kształcenia. Natomiast licea oferowały jedynie ograniczone ukierunkowanie przedmiotowe związane z wyborem przedmiotów o większej liczbie godzin nauczania (klasy matematyczno-fizyczne, humanistyczne, biologiczno-chemiczne).

Licea profilowane były próbą, ostatecznie zaniechaną, łączenia kształcenia ogólnego z kształceniem w wybranych profilach zawodowych. Być może ich likwidacja przyczyniła się do rodzącego się trendu otwierania klas mundurowych w liceach ogólnokształcących. W liceach ogólnokształcących w całej Polsce otwierane są oddziały policyjne, wojskowe, pożarniczo-desantowe, straży granicznej, czy nawet straży miejskiej. Młodzież w tych oddziałach oprócz tradycyjnego programu liceum ogólnokształcącego ma sprofilowane zajęcia związane z „mundurem”. Po pierwsze są to rozszerzone zajęcia sportowe i wytrzymałościowe, a często także zajęcia na strzelnicy. Po drugie różne są to także zajęcia związane z nauką dyscypliny, współpracy w grupie, jak i kierowania grupą.

Na przykład program klasy wojskowej oraz klasy o profilu służba graniczna w LO w Dubience (powiat chełmski) obejmuje między innymi:

- Ogólne wiadomości o Straży Granicznej i o Wojsku Polskim,
- Szkolenie ogólnowojskowe i graniczne,
- Terenoznawstwo i łączność,
- Elementy sztuk walki,
- Strzelectwo sportowe,
- Wspinaczka,
- Ratownictwo wodne i medyczne,
- Taktyka działania szkół mundurowych,
- Techniki interwencji.

Ponadto wielu uczniów klas mundurowych korzysta z internatu przy szkole (są „skoszarowani”). Klasy mundurowe cieszą się wielkim zainteresowaniem młodzieży, stąd coraz większa oferta ze strony powiatów. Według informacji Ministerstwa Obrony Narodowej, w roku 2014 było około 250 szkół prowadzących klasy mundurowe (MON 2014). W wywiadzie dla Dziennika Gazety Prawnej wiceminister obrony narodowej M. Jankowski ocenił, że do klas mundurowych uczęszcza około 30 tys. uczniów (Radwan 2015).

Rozwój klas mundurowych można też tłumaczyć tym, że w czasach niżu demograficznego licea ogólnokształcące próbują przyciągnąć uczniów przez zmianę i rozszerzenie oferty kształcenia. Można wymienić inne przykłady tej nowej oferty, na przykład powstające licea mistrzostwa sportowego, klasy dwujęzyczne, a także coraz szersza oferta klas z określonym profilem w tradycyjnych liceach ogólnokształcących. Licea organizują rekrutację do oddziałów europejskich, medioznawczych, dziennikarskich, teatralnych, medycznych i wielu innych.

Ta rosnąca różnorodność poprzednio dość jednorodnych liceów ogólnokształcących jest zjawiskiem bardzo ciekawym. Może ono wynikać z faktu, że wzrósł udział liceów wśród wszystkich uczniów szkół ponad gimnazjalnych, od około 30% w roku 1995 do około 45% obecnie (por. Rys. 1 i Rys. 3). Wraz z tym wzrostem liczby uczniów rośnie też zróżnicowanie ich umiejętności, potrzeb i oczekiwań.

5.4. Zespoły z wieloma technikami

Funkcjonowanie zespołów szkół opiera się na art. 62 ust. 1 ustawy o systemie oświaty stwierdzającym, że *Organ prowadzący szkoły różnych typów lub placówki może je połączyć w zespół*. Jednocześnie art. 9 ust. 1 ustawy podaje enumeratywnie wszystkie typy szkół, w tym trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową, trzyletnie liceum ogólnokształcące i czteroletnie technikum. Wynika z tego jasno, że do jednego zespołu szkół nie mogą jednocześnie należeć dwa licea ogólnokształcące, dwa technika albo dwie zasadnicze szkoły zawodowe. Taką interpretację ustawy potwierdził m. in. podsekretarz stanu w MEN stwierdzając, że w ramach jednego zespołu szkół nie mogą jednocześnie funkcjonować liceum dla młodzieży oraz liceum dla dorosłych, gdyż są to szkoły jednego typu, chociaż

różnych rodzajów²⁰. I faktycznie, w ramach zespołów szkół bardzo rzadko funkcjonuje więcej niż jedno liceum ogólnokształcące i więcej niż jedna zasadnicza szkoła zawodowa.

Jednak sytuacja z technikami jest odmienna i, jak pokazuje poniższa Tab. 52, istnieje wiele zespołów szkół z więcej niż jednym technikum (w poniższej tabeli uwzględniono jedynie te zespoły szkół, które prowadzą technika).

Tab. 52. Zespoły szkół w zależności od liczby prowadzonych techników

Liczba techników w zespole	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	1 543	1 593	1 636	1 644	1 620	1 576	1 558
2	100	89	75	69	64	62	60
3	54	46	33	30	29	22	13
4	29	26	19	13	13	14	15
5	12	11	12	11	5	3	5
6	5	4	1	1	4	4	5
7	2		1	2	3	2	2
8	1	2				1	
9		1					
10	1						

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Jak wskazuje Tab. 52, dominują zespoły szkół z jednym technikum, jednak ich udział wśród zespołów ogółem wzrasta od 88% w roku 2007 do 94% w roku 2013. Liczba zespołów szkół z jednym technikum wzrastała do roku 2010, najprawdopodobniej na skutek konsolidacji szkół w ramach zespołu (por. rozdział 0), a następnie zaczęła spadać, równoległe ze spadkiem liczby zespołów szkół ogółem (odsetek zespołów z jednym technikum rósł powoli przez cały badany okres). Jednocześnie bardzo się zmniejszyła liczba zespołów szkół z więcej niż jednym technikum, z 204 w roku 2007 do jedynie 100 w roku 2013. W tych zespołach funkcjonowało 600 techników w roku 2007 (28% wszystkich techników w Polsce) i już tylko 288 techników w roku 2013 (16% wszystkich techników).

Funkcjonowanie wielu techników w jednym zespole szkół wynika z historycznie ukształtowanej sieci techników, na ogół sprofilowanych w konkretnych zawodach, na przykład techników mechanicznych, rolniczych, poligraficznych czy elektrycznych. Przy

²⁰ Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej - z upoważnienia ministra - na interpelację nr 7502 w sprawie możliwości tworzenia liceów ogólnokształcących dla dorosłych przez organy prowadzące zespoły szkół z dnia 16 sierpnia 2012 r.

łączeniu tych szkół w zespoły zachowywano ich odrębność instytucjonalną. Szkoły zawodowe, odwrotnie, tradycyjnie nauczały wiele zawodów i również tradycyjnie prowadziły oddziały wielozawodowe, nieznane praktycznie w technikach.

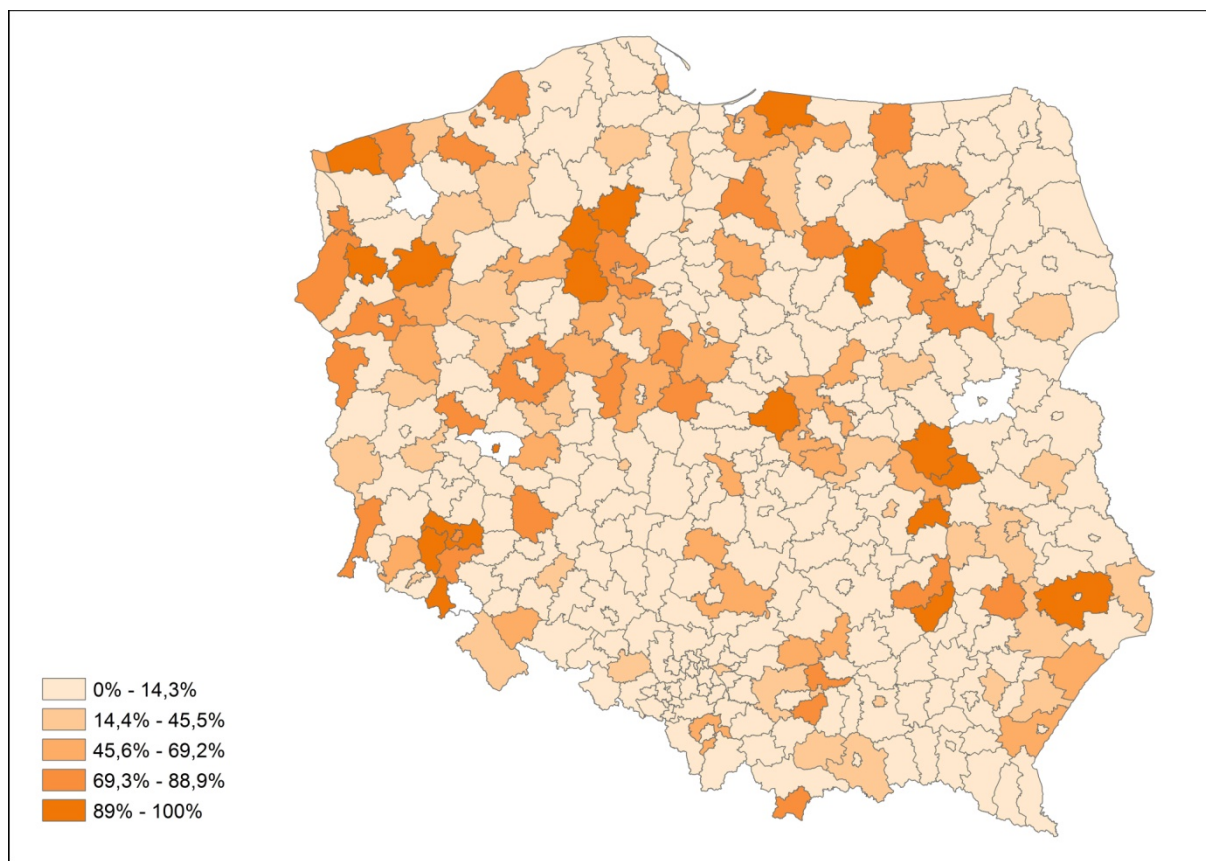
Tym niemniej, niezależnie od odległej prehistorii tworzenia się sieci techników, istnienie zespołów z więcej niż jednym technikum wbrew wyraźnym zapisom ustawy wskazuje, że zjawisko to nie było traktowane jako sprzeczne z ustawą i że kuratorzy oświaty, aprobując zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych, interpretowali technika nauczające różnych przedmiotów i o różnych nazwach jako szkoły różnych typów. Można przypuszczać, że ta interpretacja została zmieniona około roku 2004, kiedy można zauważyć wyraźny nagły spadek liczby techników o ponad połowę, z około 4500 do około 2200 (por. Rys. 2²¹). Od tego czasu, jak wskazuje Tab. 52, liczba zespołów z wieloma technikami nadal spada, i w roku 2013 jest ich tylko około 100 (spadek z około 200 w roku 2007).

Ponieważ decyzje o sieci szkół podlegają weryfikacji przez kuratorów oświaty na danym terenie, istotny jest geograficzny rozkład techników samorządowych w zespołach szkół. Średnio w Polsce w roku 2007 około 28% wszystkich techników samorządowych (578 szkół) funkcjonowało w zespołach, w których było więcej niż jedno technikum. Jednak ten odsetek istotnie się wahał między województwami, od 3% w województwie podlaskim do 60% w zachodniopomorskim.

Poniższa Mapa 17 pokazuje rozkład geograficzny odsetka techników samorządowych funkcjonujących w ramach zespołów szkół, do których należy więcej niż jedno technikum w roku 2007.

²¹ Przypomnijmy, że nieco wcześniejszy spadek liczby techników w roku 2001 jest związany z powstaniem liceów profilowanych.

Mapa 17. Odsetek techników samorządowych w zespołach z więcej niż jednym technikiem, 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO

Mapa 17 wskazuje na dwa ciekawe zjawiska. Po pierwsze, pokazuje szereg województw, w których niemal wszystkie technika samorządowe funkcjonują w zespołach z tylko jednym technikiem. Do tych województw należą podlaskie, pomorskie, śląskie i opolskie, a więc województwa bardzo zróżnicowane pod względem zamożności i stopnia urbanizacji. Ponadto na poziomie samych powiatów dostrzegamy dychotomię: zazwyczaj albo żadne, albo niemal wszystkie technika należą do zespołów z więcej niż jedną szkołą tego typu. Można więc sądzić, że rozkład ten nie jest efektem obiektywnych czynników rozwojowych, lecz powiatowej polityki oświatowej oraz postawy kuratorium oświaty w danym regionie.

Druga interesująca obserwacja dotyczy położenia geograficznego tych powiatów, w których niemal wszystkie technika samorządowe funkcjonują w zespołach z więcej niż jednym technikiem. Powiaty te często są położone na peryferiach województwa, wzdłuż jego granic z innymi województwami. Trudno jest jednoznacznie wyjaśnić źródło tego zjawiska. Być może w powiatach położonych centralnie, większych i bardziej zurbanizowanych, łatwiej jest tworzyć wiele zespołów, które są ściśle sprofilowane zawodowo. Powiaty peryferyjne

otwierają w tym celu szereg małych, sprofilowanych zawodowo techników w ramach jednego zespołu. Być może jednak, po prostu, masowa konsolidacja techników w ramach zespołu w latach 2004-2005 (por. Rys. 2) objęła w największym stopniu powiaty położone centralnie na terenie województwa, i była opóźniona na jego peryferiach.

5.5. Samorządy bez szkół

W Polsce powoli zaczynają się pojawiać pierwsze samorządy, które nie prowadzą szkół. Sprawa gminy Hanna (województwo lubelskie), która jako pierwszy samorząd w Polsce przekazała wszystkie szkoły stowarzyszeniom i nie prowadziła żadnej samorządowej szkoły, była szeroko opisywana przez media. W przypadku powiatów sytuacja jest nieco inna - małych, położonych w niewielkich miasteczkach liceów czy szkół zawodowych nie chce nikt przejmować. Część szkół kończy działalność po prostu z powodu braku naboru w ciągu kilku kolejnych lat.

Samorządem, który nie prowadzi żadnego liceum ogólnokształcącego dla młodzieży jest powiat siedlecki. Zauważmy, że jest to powiat „obwarzankowy”, to znaczy powiat otaczający miasto na prawo powiatu, w tym wypadku Siedlce. Większość absolwentów gimnazjów z terenu tego powiatu uczęszcza do szkół ponadgimnazjalnych w Siedlcach, dokąd mają łatwy i bezpieczny dojazd. Funkcjonujące w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Mordach liceum ogólnokształcące zostało zlikwidowane w 2012 r., ponieważ do szkoły uczęszczało tylko 9 uczniów. Powiat siedlecki nie prowadzi także żadnego technikum, ani zasadniczej szkoły zawodowej - w zespole szkół w Mordach działa jedynie liceum ogólnokształcące dla dorosłych oraz szkoła policealna. Podobna sytuacja pojawi się prawdopodobnie niedługo w powiecie suwalskim, gdzie liceum ogólnokształcące jeszcze jest wykazywane w SIO, ale żaden uczeń od lat nie uczęszczał do szkoły. Również powiat suwalski jest powiatem „obwarzankowym”, położonym wokół miasta Suwałki.

W roku 2013 było 5 powiatów nie prowadzących techników (wzrost o 3 od roku 2007), por. Tab. 11. Są to powiaty chełmski, siedlecki, łomżyński, sejneński i koszaliński. Cztery z tych powiatów (chełmski, siedlecki, łomżyński, koszaliński) to powiaty ziemskie położone wokół albo obok miasta na prawach powiatu. Bez wątplenia absolwenci gimnazjów z terenu każdego z tych powiatów uczęszczają do szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez sąsiadujące miasto. Powiat sejneński jest bardzo mały (najmniejszy powiat w Polsce, około 20 tys. mieszkańców) i sąsiaduje z powiatem suwalskim. Absolwenci gimnazjów z jego terenu uczęszczają zapewne do szkół w niedaleko położonych Suwałkach i Augustowie.

Jeszcze więcej jest powiatów, w których nie ma uczniów uczęszczających do zasadniczych szkół zawodowych. W 2013 roku było ich 9, choć w części z nich szkoły nie zostały oficjalnie zamknięte (w tym sensie, że rady powiatów nie podjęły odpowiednich uchwał, albo uchwały te nie zostały wywieszone na stronach internetowych powiatów). Te dziewięć powiatów to powiat jeleniogórski, wrocławski, skierniewicki, brzeziński, siedlecki, warszawski zachodni, sejneński, suwalski, słupski. Spośród tych powiatów tylko brzeziński i sejneński nie graniczą z miastem na prawach powiatu. Powiat sejneński, jak już wspomnieliśmy, jest bardzo mały i położony blisko Suwałk i Augustowa. Powiat brzeziński też jest mały (30 tys. mieszkańców, najmniejszy powiat województwa łódzkiego), położony w połowie drogi między Łodzią z Skierniewicami, dokąd zapewne uczęszczają absolwenci gimnazjów z jego terenu.

Ta sytuacja, kiedy powiat nie prowadzi szkół ponadgimnazjalnych określonego typu (bądź jak powiat siedlecki – żadnych szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży), wynika z faktu, że sieć szkół prowadzonych przez duże powiaty, zwłaszcza przez miasta na prawach powiatu, jest wystarczająca dla absolwentów gimnazjów na sąsiadujących terenach. Nie bez przyczyny większość powiatów nie prowadzących szkół ponadgimnazjalnych to powiaty wokół miast na prawach powiatu, zaś pozostałe to powiaty szczególnie małe. Oferowanie niewielkiej grupie mieszkańców rozbudowanej oferty szkół ponadgimnazjalnych jest nieuzasadnione zarówno ekonomicznie, jak i pod względem możliwości do zapewnienia jakości nauczania. Warto też podkreślić, że z punktu widzenia zarządzania siecią przez powiaty „obwarzankowe”, otaczające powiat grodzki, optymalną lokalizacją szkoły ponadgimnazjalnej pod względem dostępności (łatwości i czasu dojazdu) jest miasto na prawach powiatu, czyli obszar poza granicami danego powiatu.

Liczba powiatów nie prowadzących szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży jest niewielka, ale jak wskazaliśmy powyżej – powoli rośnie. Nie można wykluczyć, że do tej grupy dołączą inne powiaty ziemskie sąsiadujące z miastem na prawach powiatu. Jednak zapewne nie będzie wśród nich powiatów dużych, takich jak powiat poznański wokół miasta Poznań, ani powiatów ziemskich położonych daleko od dużych miast. Te pierwsze mają bowiem wystarczającą liczbę potencjalnych uczniów, aby dla nich prowadzić swoje szkoły ponadgimnazjalne, a absolwenci gimnazjów z terenów tych drugich nie będą mieli wystarczająco krótkiej i bezpiecznej podróży do szkoły ponadgimnazjalnej w innych powiatach.

Podsumowanie i rekomendacje

W niniejszym raporcie, na podstawie danych z SIO, przeanalizowano cztery typy zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych (liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych): likwidacja szkoły, utworzenie nowej szkoły, przekazanie szkoły innemu organowi do prowadzenia (zmiana organu prowadzącego) i włączenie samodzielnej szkoły do zespołu szkół bądź odwrotnie, usamodzielnienie szkoły, uprzednio funkcjonującej w ramach zespołu (zmiana złożoności szkoły). Analizie poddano wszystkie szkoły dla młodzieży, zarówno publiczne, jak i niepubliczne z wyjątkiem szkół specjalnych. Najwięcej uwagi poświęcono zmianom dokonywanym przez samorządy, gdyż to na nich spoczywa odpowiedzialność za dostęp do edukacji, zapewnienie zdywersyfikowanej i dopasowanej do lokalnych uwarunkowań oferty edukacyjnej oraz dostosowanie kształtu sieci szkolnej do liczby i miejsc zamieszkania uczniów. Poniżej przedstawiamy główne wnioski płynące z przeprowadzonej analizy.

1. Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych związane są z niżem demograficznym

W latach 2007-2013 liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce spadła o ponad 20%. Niż demograficzny dotknął prawie wszystkie powiaty w całym kraju. Tak duży spadek liczby uczniów wymusza na samorządach konieczność korygowania sieci szkolnej i dopasowania jej do zmniejszającej się liczby uczniów. Jednak oprócz zmieniającego się popytu na poszczególne specjalizacje, samorządy muszą uwzględniać także równy dostęp do szkolnictwa oraz zapewnić ofertę kształcenia również w zawodach rzadziej wybieranych oraz takich, których prowadzenie jest związane z większymi nakładami finansowymi. Organy prowadzące nie będące samorządami nie są poddawane presji niżu demograficznego w tak dużym stopniu jak samorządy, i dlatego, nawet gdy liczba uczniów spada, mogą otwierać kolejne szkoły, układając ofertę swoich szkół głównie pod kątem zainteresowań i oczekiwań uczniów. Organy komercyjne i stowarzyszenia otwierają nowe szkoły przede wszystkim w dużych miastach, gdzie istnieje na nie popyt.

2. Główne zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych to likwidacja i otwieranie szkół

Reakcja samorządów na niż demograficzny w szkołach ponadgimnazjalnych różni się od działań podejmowanych w przypadku szkół podstawowych i gimnazjów, co wynika przede

wszystkim ze specyfiki sieci szkolnej i ze specyfiki tego etapu kształcenia, a nie z odmiennej polityki samorządów. Z wcześniejszych analiz (Herczyński, Sobotka 2014) wynika, że samorzady intensywnie przekazują szkoły podstawowe do prowadzenia innym organom oraz tworzą zespoły szkół w celu obniżenia kosztów funkcjonowania. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych zarówno zmiany złożoności, jak i zmiany organu prowadzącego należą do rzadkości. Szkoły te tradycyjnie (poza liceami ogólnokształcącymi w dużych miastach) funkcjonują w zespołach szkół, a zmiana złożoności w drugą stronę, czyli usamodzielnienie szkoły funkcjonującej w zespole, wiązałaby się z wyższymi kosztami, jest więc bardzo rzadka. Z kolei przekazanie szkoły ponadgimnazjalnej innemu organowi zazwyczaj wymagałoby albo wyłączenia jej z zespołu szkół, albo przekazania innemu organowi całego zespołu. Obie procedury są trudne pod względem organizacyjnym oraz dosyć kosztowne. Przejęcie szkoły podstawowej przez stowarzyszenie rodziców czy nauczycieli jest na ogół sposobem na jej „ratunek” przed zamknięciem – szkół ponadgimnazjalnych nikt nie chce w ten sposób „ratować”, więc w obliczu niżu demograficznego są po prostu likwidowane.

Drugą pod względem częstotliwości zmianą w sieci szkół ponadgimnazjalnych jest otwieranie, które – paradoksalnie – również można interpretować jako reakcję na niż demograficzny. Powstające w latach 2007-2013 szkoły otwierane były prawie wyłącznie w istniejących już zespołach szkół. Oznacza to, że ich stworzenie nie wiązało się z ponoszeniem przez organ prowadzący dodatkowych kosztów. Nowe szkoły korzystały z zasobów kadrowych, infrastruktury oraz wyposażenia już istniejących szkół, nie wymagały więc ani nakładów inwestycyjnych, ani zatrudniania dodatkowego personelu. Ciekawe, że w znakomitej większości nowo otwarte szkoły miały tylko jeden oddział – ewidentnie otwarcie szkoły to efekt skutecznego naboru w danym roku szkolnym. W istocie otwarcie oraz zamknięcie szkoły w ramach zespołu jest przede wszystkim decyzją dotyczącą zmiany struktury zespołu i jego oferty edukacyjnej, a w mniejszym stopniu zmianą w sieci szkół (fakt ten jest szczególnie widoczny w odniesieniu do konsolidacji i proliferacji techników w ramach zespołu). Tak więc bezkosztowe otwieranie nowej szkoły w ramach zespołu szkół w warunkach niżu demograficznego jest elementem strategii rozwoju całego zespołu szkół, który musi rywalizować o uczniów, aby dalej istnieć. Dyrektor zespołu, w którym liczba uczniów spada, a nauczyciele mają coraz mniej godzin, może chcieć stworzyć nową szkołę w zespole, która swoim programem nauczania (np. klasami mundurowymi w LO, nowymi profilami nauczania w technikum) przyciągnie nowych uczniów i tym samym pozwoli na dalsze efektywne funkcjonowanie zespołu. Oczywiście to samorząd podejmuje uchwałę o utworzeniu szkoły, a nie dyrektor, jednak w sytuacji, gdy otwarcie szkoły nie pociąga za sobą

dodatkowych kosztów, samorząd nie ma powodu, żeby nie przychylić się do propozycji dyrektora.

Można też zastanowić się, czy opisana w niniejszym raporcie proliferacja techników w ramach zespołu, czyli tworzenie nowych techników wewnątrz zespołu szkół na bazie już istniejącego tam technikum zbiorczego, nie jest również motywowana potrzebą sprostania konkurencji, a więc działaniem przede wszystkim marketingowym, szerszym zaprezentowaniem oferty nauczania zawodowego danego zespołu szkół. Sądząc po zauważonym przez nas fakcie, że po proliferacji często dochodziło do ponownej konsolidacji techników w ramach zespołu (do połączenia paru techników, które wcześniej powstały w wyniku podzielenia większej szkoły w ramach tego samego zespołu), takie działanie marketingowe nie wydaje się być bardzo skuteczne.

3. Zmiany w sieci szkół ponadgimnazjalnych zazwyczaj nie wiążą się z konfliktami i protestami społeczności lokalnej

Likwidacja szkół podstawowych jest kwestią bardzo wrażliwą społecznie, prowadzącą często do lokalnych protestów i konfliktów (w mniejszym stopniu problem ten dotyczy gimnazjów, gdyż z analiz wynika, że ich liczba rośnie, por. Herczyński, Sobotka 2014). Chociaż odsetek zlikwidowanych szkół ponadgimnazjalnych jest znacznie wyższy niż szkół podstawowych, proces zamykania tych szkół nie budzi tak dużych emocji, konfliktów i protestów rodziców. Wynika to z kilku czynników, które istotnie odróżniają szkoły ponadgimnazjalne od szkół niższego szczebla. Po pierwsze, samorządowe szkoły ponadgimnazjalne są często wygaszane (poprzez zaprzestanie naboru do klasy pierwszej i prowadzenie istniejących oddziałów aż do ukończenia szkoły), a nie natychmiast zamykane, jak szkoły podstawowe. Dzięki temu wszyscy uczniowie mają możliwość dokończenia nauki w szkole bez żadnych istotnych zmian w procesie nauki, a gdy już ją ukończą, nie ma kto protestować przeciw likwidacji szkoły.

Po drugie, nauczyciele nie są w tym samym stopniu zagrożeni utratą pracy przy likwidacji szkoły, ponieważ są zatrudnieni także w innych szkołach w zespole. W trakcie wygaszania szkoły stopniowo ubywa organizowanych w niej lekcji, zaś nauczyciele mogą być stopniowo przesuwani do pozostałych szkół zespołu. Z tego powodu wygaszanie szkół funkcjonujących w ramach zespołu jest znacznie łatwiejsze niż wygaszanie szkół samodzielnych.

Po trzecie, likwidacja jednej szkoły w ramach zespołu nie wpływa na likwidację całego zespołu – wszystkie pozostałe szkoły nadal funkcjonują w tym samym budynku z tymi

samymi nauczycielami i z tą samą dyrekcją. Z punktu lokalnej społeczności niewiele się zmienia. Trzeba też dodać, że różne szkoły wchodzące w skład zespołu są bardzo rzadko postrzegane przez rodziców jako oddzielne placówki oświatowe ze swoją oddzielną nazwą, tożsamością, historią, budynkiem, nauczycielami. Zazwyczaj zespół szkół jest widziany jako całość, a likwidacja jednej czy paru szkół w ramach zespołu jest zmianą trudno dostrzegalną z zewnątrz zespołu. W przypadku konsolidacji szkół w ramach zespołu takie przekształcenie faktycznie nic w pracy zespołu nie zmienia.

4. Koniec boomu liceów ogólnokształcących

W stosunku do roku 2007 odsetek uczniów wybierających licea ogólnokształcące spadł o 2,0%, wzrósł natomiast o 4,5% odsetek uczniów wybierających technika (por. Rys. 3). Zmiana ta nie jest duża, jednak można ją interpretować jako początek końca boomu licealnego trwającego od lat 90-tych. Młodzież coraz częściej zaczyna doceniać wykształcenie techniczne, które daje zarówno konkretne umiejętności zawodowe, jak i możliwość zdania egzaminu maturalnego z kontynuowania nauki na studiach wyższych. W badanych okresie licea ogólnokształcące były najczęściej zamykanym typem szkoły ponadgimnazjalnej (ponad 46%). Znamienne jest, że likwidowane są prawie wyłącznie licea ogólnokształcące funkcjonujące w zespołach szkół, a więc te, których społeczny prestiż był zawsze niższy, a tradycje edukacyjne znacznie krótsze. Licea te powstały w latach pięćdziesiątych w odpowiedzi na rosnący popyt ze strony absolwentów gimnazjów (wcześniej szkół podstawowych) i ze względu na niezdolność tradycyjnych liceów ogólnokształcących, samodzielnych szkół o ugruntowanej renomie, do przyjęcia zwiększającej się liczby kandydatów. W obliczu niżu demograficznego oraz zmieniających się powoli preferencji gimnazjalistów licea w zespołach szkół nie wytrzymują konkurencji liceów tradycyjnych.

Jednocześnie upowszechnienie liceów ogólnokształcących na początku lat 90-tych spowodowało, że szkoły te stały się bardzo zróżnicowane. Widać to po rosnącym zróżnicowaniu – niestety nieudokumentowanym statystycznie w SIO – profili klas licealnych. Wśród tych szkół można znaleźć zarówno bardzo dobre, prestiżowe tradycyjne licea kształcące przyszłe elity, jak i licea, których poziom kształcenia jest bardzo niski i których absolwenci mają problemy ze zdaniem egzaminu maturalnego. Uczniowie uczęszczający do liceów mają więc różne potrzeby edukacyjne i różne oczekiwania co do przyszłości, bardziej zróżnicowane niż 15 lat temu. Wydaje się, że rosnący udział oddziałów mundurowych

w liceach ogólnokształcących jest reakcją dyrektorów szkół na nieakademickie zainteresowania młodzieży.

5. Elastyczne zarządzanie w zespołach

Przeważająca większość decyzji o likwidacji bądź otwarciu szkoły dotyczy szkół w ramach zespołów. Prowadzenie szkół w zespole pozwala na dużą elastyczność organizacyjną i zarządczą. W zależności od popytu na poszczególne programy (ogólnokształcące, zawodowe), możliwe jest modyfikowanie oferty zespołu poprzez tworzenie oraz zamykanie poszczególnych szkół. Struktura zespołu szkół pozwala na „przeczekanie” trudnej sytuacji demograficznej w szkołach – w niektórych zespołach istnieją szkoły, które działają w zależności od tego, czy uda się zebrać chętnych do utworzenia jednego oddziału. Innymi słowy, szkoła istnieje i oferuje miejsca nauczania dla absolwentów gimnazjów, i zaczyna faktyczną pracę tylko jeżeli w danym roku nabór do klasy pierwszej jest skuteczny.

Otwieranie i likwidowanie szkół w obrębie zespołów jest znacznie łatwiejsze niż w odniesieniu do szkół samodzielnych. Otwierając nową szkołę w ramach zespołu, samorząd nie musi się troszczyć o znalezienie dla niej budynku, wyposażenia i przede wszystkim o zatrudnienie kadry nauczycielskiej, nowego kierownictwa szkoły i wspierającego personelu pedagogicznego. Nowa szkoła powstaje na bazie już zgromadzonych zasobów ludzkich i istniejącej infrastruktury, i jej otwarcie jest związane tylko z ich odmiennym wykorzystaniem oraz z przeprowadzeniem naboru uczniów. Analogicznie, likwidacja szkoły w ramach zespołu nie jest równie trudnym doświadczeniem dla uczniów, nauczycieli i dla organu prowadzącego, jak w przypadku szkół samodzielnych. Nauczyciele przechodzą stopniowo do innych szkół funkcjonujących w ramach zespołu, zwolnione pomieszczenia i wyposażenie też zazwyczaj może być nadal efektywnie wykorzystywane.

6. Reaktywna polityka samorządów

Stosowana przez samorzady polityka zarządzania siecią szkolną ma raczej charakter reaktywny niż proaktywny. Likwidowane szkoły ponadgimnazjalne są bardzo małe – zazwyczaj w ostatnim roku funkcjonowania jest w nich tylko jeden oddział klasowy i ok. 20 uczniów. Pokazuje to, że szkoły przestają istnieć raczej z powodu braku uczniów niż ze względu na przemyślaną strategię samorządów. Jest to raczej reakcja po fakcie, niż próba realnego zarządzania siecią szkolną. Być może częściowo wynika to ze specyfiki sieci szkół ponadgimnazjalnych w powiatach ziemskich – wiele z nich prowadzi tylko jedną bądź dwie szkoły danego typu, co bardzo ogranicza potencjalne zmiany w sieci. Szybszą reakcją na niż

demograficzny w szkołach mogą się wykazać powiaty grodzkie, które mogą np. przenosić szkoły albo pomiędzy lokalizacjami w mieście, albo pomiędzy istniejącymi zespołami szkół (nasza analiza nie jest w stanie wychwycić ten typ zmiany sieci), by efektywniej wykorzystać posiadane budynki szkolne.

Rekomendacje

- Przedstawione w raporcie tendencje zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych nie powinny wzbudzać niepokoju Ministerstwa. Choć w ujęciu procentowym zamykanych szkół ponadgimnazjalnych jest dużo, znakomita większość szkół zlikwidowanych funkcjonowała w zespołach szkół, wobec czego dostępność do szkolnictwa ponadgimnazjalnego nie zmieniła się.
- W zdecydowanie niewielkiej, ale rosnącej liczbie powiatów nie są prowadzone wszystkie trzy typy szkół ponadgimnazjalnych. Może to oznaczać, że dostęp do zróżnicowanej oferty kształcenia dla młodzieży zamieszkującej te powiaty został ograniczony lub utrudniony. Co prawda z przedstawionych analiz wynika, że dotyczy to niemal wyłącznie powiatów bezpośrednio przylegających do miast na prawach powiatów i dobrze z nimi skomunikowanych, tym niemniej zjawisko to należy monitorować, żeby zachować rzeczywistą bogatą ofertę dla wszystkich absolwentów gimnazjów i żeby nie dopuścić do zdominowania lokalnej oferty szkolnictwa ponadgimnazjalnego przez jeden typ szkoły.
- nierozstrzygnięta pozostaje kwestia nieprzestrzegania art. 62 ustawy o systemie oświaty, zgodnie z którym w jednym zespole nie mogą funkcjonować szkoły tego samego typu, przede wszystkim w odniesieniu do techników. Niektóre związki samorządów, np. Związek Powiatów Polskich, od lat postulują usunięcie lub uelastycznienie tego zapisu ustawowego. Przeprowadzona analiza pokazała, że nadal niezgodnie z prawem funkcjonuje wiele zespołów szkół z więcej niż jednym technikum i że takie zespoły stale powstają drogą proliferacji techników w ramach zespołu. Wydaje się, że kuratoria od lat de facto akceptują takie praktyki samorządów.
- Zbierane w bazach SIO informacje statystyczne o szkołach ponadgimnazjalnych powinny być uzupełnione o informacje dotyczące profili kształcenia w poszczególnych oddziałach²². Klasy profilowane są coraz powszechniejszą praktyką w szkołach ogólnokształcących, zarówno w liceach jak i w gimnazjach. Profilowanie klas pozwala na rozszerzenie i zróżnicowanie oferty szkoły, więc jest tendencją godną wsparcia. Jednak powinna być odpowiednio monitorowana, aby MEN i kuratoria wiedziały, jak często dochodzi do zjawiska profilowania klas, jakie jest zróżnicowanie tego zjawiska (np. na osi miasto-wieś), oraz jakie są trendy

²² Obecnie takie dane nie są zbierane ze względu na brak podstaw prawnych.

w tworzeniu profili (np. zauważony w niniejszym badaniu trend powstawania klas mundurowych w liceach ogólnokształcących).

- W bazach SIO warto uwzględnić informację o tym, czy szkoła funkcjonuje, czy jest czasowo zawieszona z powodu braku uczniów. Obecnie wiele szkół ponadgimnazjalnych jest wpisywanych do SIO z zerową liczbą uczniów, co budzi wątpliwości co do stanu faktycznego liczby szkół w Polsce i utrudnia monitorowanie zmian w ich sieci.

Bibliografia

A. Bajerski, *Klasyfikacja typologiczna sieci szkół podstawowych w gminach Polski*, Przegląd Geograficzny 80 (z. 4), 2014

R. Dolata, *Cicha rewolucja w oświacie - proces różnicowania się gimnazjów w dużych miastach*, Edukacja. Studia, Badania, Innowacje. Nr 1 (105), s. 60-67, 2010

J. Domalewski, *Selekcje społeczne i edukacyjne na progu szkół ponadgimnazjalnych – zróżnicowania środowiskowe*, Kultura i Edukacja, 3/2005, 59-76, 2005

J. Domalewski, P. Mikiewicz, *Młodzież w zreformowanym systemie szkolnym*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Toruń 2004

M. Falski, *Materiały do projektu sieci szkół powszechnych na obszarze województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego i białostockiego oraz M. St. Warszawy*, Wydawnictwo Książnica-Atlas, Warszawa 1025

E. Goźlińska, A. Kruszewski, *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce. Raport*, KOWEZIU, Warszawa 2012

R. Guzik, *Przestrzenna dostępność szkolnictwa ponadpodstawowego*, IGiGP UJ, Kraków 2003

R. Guzik, *Dostępność szkolnictwa zawodowego w Małopolsce*, w R. Guzik, K. Wiedermann (red.), *Zawodowy start. Przestrzenne uwarunkowania karier szkolnych i dalszych losów absolwentów*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2013

M. Herbst (red.), *Decentralizacja oświaty*, Biblioteczka Oświaty Samorządowej tom 7, Wydawnictwo ICM UW, Warszawa 2012

M. Herbst, T. Levitas, *Decentralizacja systemu oświaty w Polsce 2000-2010: Czas stabilizacji i nowe wyzwania*, w: M. Herbst (red.), *Decentralizacja oświaty*, Biblioteczka Oświaty Samorządowej tom 7, Wydawnictwo ICM UW, Warszawa 2012

J. Herczyński, A. Sobotka, *Diagnoza zmian w sieci szkół podstawowych i gimnazjów 2007 – 2012*, IBE 2014, [tekst raportu](#)

J. Herczyński, A. Sobotka, *Ustrojowe modele gimnazjum*, (w druku) Edukacja 2015

W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa 2014

J. Kowalik (red.), *Samorządy a szkoły ponadpodstawowe: Doświadczenia wielkich miast 1996-1998*, Wydawnictwo Samorządowe FRDL, Warszawa 1999

Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim, *Raport o stanie szkolnictwa ponadgimnazjalnego w województwie lubuskim 2007 -- 2011*, Gorzów Wielkopolski 2012, [tekst raportu](#)

A. Levitas, J. Herczyński, *Decentralizacja systemu oświaty w Polsce 1990-2000: Tworzenie systemu*, w: M. Herbst (red.), *Decentralizacja oświaty*, Biblioteczka Oświaty Samorządowej tom 7, Wydawnictwo ICM UW, Warszawa 2012

P. Mikiewicz, *Szkoła ponadgimnazjalna jako przestrzeń różnicowania trajektorii społecznych*, w A. Męczkowska-Christiansen, P. Mikiewicz (red.), *Idee – diagnozy – nadzieje: szkoła polska a idee równości*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2009

MON, „Mundurówki” to przyszłość, Aktualności z dnia 12.05.2014, pobrane ze [strony MON](#) w dniu 22 lipca 2015

J. Paślawski (red.), *Wprowadzenie do kartografii i topografii*, Wydawnictwo Nowa Era, Wrocław 2010

R. Piwowarski, *Sieć szkolna a dostępność kształcenia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992,

A. Radwan, *Rezerwiści nie wygrają wojny. Teraz się liczy żołnierz zawodowy (wywiad z wiceministrem M. Jankowskim)*, Dziennik Gazeta Prawna 03.03.2015, [tekst wywiadu](#)

A. Sobotka (red.), *Zarządzanie siecią szkół ponadgimnazjalnych. Polityka oświatowa dużych miast*, ORE, Warszawa 2012, [tekst książki](#)

A. Szczucka, M. Jelonek, *Kogo kształcą polskie szkoły*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011

P. Zaborek, *Zróźnicowanie profili kształcenia w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*, w A. Sobotka (red.), *Zarządzanie siecią szkół ponadgimnazjalnych. Polityka oświatowa dużych miast*, ORE, Warszawa 2012, [tekst książki](#)

M. Zahorska, *Sukcesy i porażki reformy edukacji*, *Przegląd Socjologiczny* (2009) nr. 3 119-142, Warszawa 2009, [tekst artykułu](#)

A. Zawistowska, *Egalitaryzacja i elitaryzacja szkół średnich*, *Kultura i Edukacja*, 3 (89), 140-156, 2012.

Używane skróty

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych GUS
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
LO	Liceum ogólnokształcące
MEN	Ministerstwo Edukacji narodowej
SIO	System Informacji Oświatowych
T	Technikum
ZDZ	Zakład Doskonalenia Zawodowego
ZSZ	Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Załącznik A. Klucz identyfikacyjny szkół ponadgimnazjalnych

Podstawowym narzędziem używanym do prowadzenia analiz i przedstawiania szczegółowych danych o zmianach w sieci szkół ponadgimnazjalnych jest *klucz identyfikacyjny*, analogiczny do klucza identyfikacyjnego szkół podstawowych i gimnazjów, wykorzystywanego w tym samym celu we wcześniejszym raporcie Herczyński, Sobotka (2014). Obecny system statystyki oświatowej w Polsce (SIO) nie zawiera rejestru wszystkich szkół i pozostałych placówek oświatowych, to znaczy spisu tych szkół i placówek wraz z ich podstawowymi danymi i jednoznacznymi, niezmiennymi w czasie identyfikatorami. Taki spis pod nazwą Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych jest przewidziany w ustawie o SIO z dnia 15 kwietnia 2011 (z późniejszymi zmianami), ale nie został dotychczas skutecznie wdrożony. Z tego powodu SIO nie pozwala na śledzenie losów indywidualnych szkół z roku na rok, w tym kiedy są tworzone i likwidowane.

Składane dwa razy do roku (we wrześniu i w marcu) sprawozdania statystyczne jednostek systemu oświaty są opatrywane każdorazowo jednoznacznymi identyfikatorami (kodami w bazie danych), ale identyfikatory te są odmienne w każdej edycji SIO. Bez powiązania tych identyfikatorów w kolejnych latach szkolnych (na przykład w sprawozdaniach wrześniowych) nie jest możliwe precyzyjne ustalenie, ile szkół danego typu powstało lub zostało zlikwidowanych przez ich organy prowadzące. I faktycznie, jedyne dane zbiorcze, którymi do tej pory dysponował MEN to były informacje o *ogólnej liczbie szkół i placówek oświatowych*, co pozwala jedynie na określenie, o ile ta liczba się zmieniła (zmiana netto). Wszystkie cztery analizowane w niniejszym raporcie rodzaje zmian w sieci szkół ponadgimnazjalnych, czyli likwidacja szkoły, otwarcie szkoły, włączenie szkoły do zespołu szkół lub jej usamodzielnienie (zmiana złożoności) oraz zmiana typu organu prowadzącego szkołę (przekazanie szkoły) mogą być zidentyfikowane i zbadane tylko pod warunkiem połączenia corocznych identyfikatorów szkół w bazie SIO w kolejnych latach szkolnych. Utworzenie tego połączenia, czyli klucza identyfikacyjnego, jest więc podstawą przedstawionych w niniejszym raporcie analiz. W szczególności podawane przez nas dane o liczbie szkół zlikwidowanych (w tym konsolidacji w ramach zespołu), szkół otwartych (w tym proliferacji w ramach zespołu), szkół włączonych do zespołu lub usamodzielnionych, a także przekazanych szkół ponadgimnazjalnych są całkowitą nowością w polskich analizach oświatowych. Oczywiście nowatorstwo tych danych dotyczy skali całego kraju, ponieważ każdy organ prowadzący,

w tym każdy powiat ziemski i każde miasto na prawach powiatu, doskonale się orientuje, jakie prowadzą szkoły ponadgimnazjalne i jak zmienia ich sieć.

Klucz identyfikacyjny został utworzony oddzielnie dla liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych dla lat 2007-2013. Ograniczenie czasowe było spowodowane dostępnością danych „nowego” systemu SIO, który od roku 2007 zastąpił poprzednio wykorzystywane sprawozdania statystyczne szkół (S-5, S-7). Rozszerzenie klucza identyfikacyjnego na wcześniejsze lata szkolne jest bardzo potrzebnym, ale trudnym do realizacji zadaniem, podobnie jak utworzenie klucza zespołów szkół, szkół specjalnych, szkół dla dorosłych oraz szkół ponadgimnazjalnych, a także klucza pozostałych placówek oświatowych. W szczególności dane SIO dotyczące przynależności szkół do zespołów szkół są wyjątkowo niepewne i obciążone dużą liczbą jednostkowych błędów (uwaga ta dotyczy także danych o szkołach podstawowych i gimnazjach, por. Herczyński, Sobotka 2014).

Przechodząc do formalnej definicji, przez klucz identyfikacyjny rozumiemy zestaw identyfikatorów z wrześniowych edycji bazy danych SIO, spełniający następujące warunki (por. Herczyński, Sobotka 2014):

1. Ciągłość, czyli powiązane ze sobą identyfikatory szkół odpowiadają faktycznie tej samej szkole.
2. Jednokrotność, czyli każda szkoła pojawia się w kluczu tylko raz.
3. Zupełność, czyli objęcie przez klucz, w każdym roku szkolnym, wszystkich szkół danego typu funkcjonujących w Polsce

Sprawdzenie pierwszego warunku wymaga przyjęcia odpowiednich procedur identyfikacji szkoły (albo mówiąc bardziej górnolotnie, przyjęcia odpowiedniej definicji szkoły), kwestie te podejmujemy poniżej. Sprawdzenie drugiego warunku wymaga dwóch kroków: eliminacji z klucza dwukrotnego pojawienia się tego samego identyfikatora, a także wyeliminowanie z bazy SIO duplikatów, czyli dwukrotnego wprowadzenia tej samej szkoły z różnymi identyfikatorami. W odniesieniu do szkół ponadgimnazjalnych takich duplikatów nie znaleziono (w przeciwieństwie do szkół podstawowych i gimnazjów). Sprawdzenie trzeciego warunku również wymaga, analogicznie, dwóch kroków: sprawdzenia, że wszystkie identyfikatory w bazie SIO są włączone do klucza (po eliminacji duplikatów), oraz formalne dodanie do bazy identyfikatorów szkół brakujących, to znaczy identyfikatorów szkół, które istniały we wcześniejszych z późniejszych latach szkolnych, spełniają warunek ciągłości, a

których w danym roku szkolnym brakuje w bazie SIO. Takich brakujących szkół w badanym okresie było kilkadziesiąt.

Jednak najtrudniejszy do zapewnienia i weryfikacji jest warunek pierwszy. Rzecz w tym, że dane pozwalające identyfikować szkołę nie są dostatecznie pewne i bezbłędne w bazie SIO. Dla szkół ponadgimnazjalnych następujące dane były wykorzystane do stworzenia wstępnej wersji kluczy identyfikacyjnych:

- REGON szkoły,
- Nazwa, adres i telefon szkoły,
- TERYT, czyli kod GUS JST jako organu prowadzącego szkołę.

Powiązanie szkół w kolejnych latach na podstawie tych wybranych danych było trudne i prowadziło do identyfikacji licznych krótszych „łańcuchów” identyfikatorów, czyli do rozerwania połączenia identyfikatorów w którymś roku szkolnym. Przez rozerwany łańcuch rozumiemy sytuację, w której nie udało się powiązać ze sobą identyfikatorów danej szkoły przez wszystkie lata jej istnienia, natomiast udało się je ze sobą połączyć dla dwóch (lub więcej) krótszych okresów. Najczęstsze przyczyny rozerwania łańcucha to zmiana albo brak REGON w bazie SIO w danym roku, odmiennie zapisana lub zmieniona nazwa lub adres szkoły, błędnie podany typ szkoły (w tym podanie danej szkoły jako zespołu szkół w systemie SIO).

Z tego powodu wstępne wersje kluczy (dla każdego z trzech typów badanych szkół) tworzone były stopniowo, w kilku zautomatyzowanych krokach. Konkretnie procedury każdego kroku były wprowadzane i stopniowo poprawiane w wyniku analizy uzyskiwanych łańcuchów identyfikatorów, zwłaszcza przyczyn ich rozerwania. Wykonano następujące kroki:

1. Łączenie szkół „wprost”, od wcześniejszego do następnego roku, przy czym łańcuchy były tworzone zaczynając od roku 2007, potem od roku 2008, aż do łańcucha zaczynającego się w roku 2012 (w celu wychwycenia ewentualnych nowych szkół).
2. Łączenie szkół „wstecz”, od późniejszego do poprzedniego roku, przy czym łańcuchy były tworzone poczynając od roku 2013, potem od roku 2012, aż do łańcucha zaczynającego się w roku 2008 (w celu wychwycenia ewentualnych likwidowanych szkół).

3. Porównywanie wszystkich łańcuchów „wprost”, aby usunąć częściowe duplikacji, czyli sytuacji, w której wraz z danym łańcuchem uwzględniony jest jego podłańcuch (łańcuch otrzymany z innego łańcucha przez obcięcie skrajnych identyfikatorów). Ta sama operacja była wykonana dla łańcuchów „wstecz”.
4. Porównywanie uzyskanych łańcuchów „wprost” i „wstecz”, przez sprawdzanie jednokrotności i zupełności, i ustalenie wstępnej wersji klucza jako otrzymanego zbioru łańcuchów cząstkowych.

Za współpracę przy tworzeniu i poprawianiu procedur informatycznych serdecznie dziękujemy Dorocie Celińskiej.

Otrzymane wstępne wersje kluczy identyfikacyjnych były następnie opracowywane ręcznie, poprzez wykonanie pewnej liczby operacji (manipulacji w bazie danych). Tych operacji nie nazywamy krokami, gdyż większość z nich była wykonywana wielokrotnie, w dość dowolnej kolejności. Podstawowym celem tych operacji było scalanie rozerwanych łańcuchów. Do operacji tych należały:

1. Identyfikacja par łańcuchów identyfikatorów kończących się w jednym roku i zaczynających się w roku następnym, a leżących w tym samym powiecie, a następnie kontrola, czy była to ta sama szkoła. Ta kontrola uwzględniała zarówno dane wykorzystywane w tworzeniu wersji wstępnej klucza (zwłaszcza nazwę i adres szkoły, przez sprawdzenie, czy nie nastąpiła tu oczywista zmiana zapisu bez zmiany treści danej). Pozytywny wynik kontroli pozwalał na połączenie dwóch łańcuchów w parze.
2. Identyfikacja par łańcuchów identyfikatorów kończących się w jednym roku i zaczynających się dwa lub więcej lat później i leżących w tym samym powiecie, a następnie kontrola, czy była to ta sama szkoła (wykonywana tak samo jak w operacji powyżej). Pozytywny wynik kontroli oznaczał, że w bazie SIO dana szkoła przez jakiś czas nie występowała. W takim przypadku dodawano do bazy odpowiednie fikcyjne identyfikatory, które pozwalały na połączenie łańcuchów (dane o liczbie uczniów i oddziałów były liniowo interpolowane).
3. Identyfikacja par łańcuchów identyfikatorów kończących się w jednym roku i zaczynających się dwa lub więcej lat później i leżących w tym samym powiecie a następnie kontrola, czy w okresie pomiędzy łańcuchami były w bazie SIO identyfikatory odpowiadające tej samej szkole z zerową liczbą uczniów. Pozytywny

wynik kontroli oznaczał, że dana szkoła przez jakiś czas nie miała uczniów, a potem skutecznie zrealizowała nabór i ponownie rozpoczęła nauczanie. W takim przypadku łączono rozerwany łańcuch przez dodanie brakujących identyfikatorów. Był to jedyny wyjątek od zasady, że klucz uwzględnia tylko szkoły i niezerową liczbą uczniów.

4. W odniesieniu do pojawiających się w danym roku techników w ramach zespołu sprawdzanie, czy w tym samym zespole (identyfikowanym przede wszystkim przez adres i organ prowadzący) istniało analogiczne technikum w roku poprzednim i czy była to sytuacja proliferacji w ramach zespołu. Jeżeli tak, identyfikowano podzielone większe technikum z największym spośród powstałych techników w ramach tego samego zespołu. Dzięki temu technikum dzielone na kilka odrębnych szkół nie było traktowane jako szkoła likwidowana.
5. Analogiczną operację wykonywano w odniesieniu do techników likwidowanych w jakimś zespole szkół. Jeżeli zlikwidowano parę techników z jednocześnie w roku następnym w tym samym zespole pojawiło się nowe technikum (konsolidacja techników w ramach zespołu), identyfikowano nową szkołę z największym spośród techników zlikwidowanych w roku poprzednim. Dzięki temu konsolidacja szkół nie była w tworzonej bazie traktowana jako utworzenie nowej szkoły.

Niestety, trudno określić moment, w którym wszystkie niezbędne kontrole zostały wykonane, innymi słowy trudno mieć pewność, że klucz identyfikacyjny spełnia warunek ciągłości (warunek jednokrotności i zupełności jest łatwy do sprawdzenia). Dlatego autorzy zdają sobie sprawę z tego, że uzyskane i wykorzystane w niniejszym raporcie klucze identyfikacyjne liceów ogólnokształcących, techników i zasadniczych szkół zawodowych mogą zawierać pewne błędy (być może nie wszystkie rozerwane łańcuchy zostały zidentyfikowane i połączone).

Załącznik B. Typologia organów prowadzących

Przeprowadzenie analizy szkół ponadgimnazjalnych wymaga przyjęcia pewnej typologii organów prowadzących. Z jednej strony, podział organów prowadzących na publiczne (gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty ziemskie, ministerstwa) i niepubliczne jest zdecydowanie niewystarczający, aby uwzględnić faktyczną dynamikę zmian w sieci tych szkół. Z drugiej jednak strony, szczegółowa klasyfikacja zastosowana w Systemie Informacji Oświatowych SIO zawiera zbyt wiele typów organów prowadzących szkoły. W szczególności nie wydaje się istotne rozróżnianie pomiędzy stowarzyszeniami, fundacjami i organizacjami społecznymi. Poniższa tabela pokazuje, w jaki sposób zastosowaną w systemie SIO klasyfikację organów prowadzących dostosowano do potrzeb niniejszej publikacji, tworząc 8 typów organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne.

Tab. 53. Klasyfikacja organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne

Kod organu w SIO	Nazwa organu prowadzącego w systemie SIO	Typ organu
1	Gmina	Gmina
2	Miasto na prawach powiatu	Powiat grodzki
3	Powiat ziemski	Powiat ziemski
4	Samorząd województwa	Województwo
5	Minister ds. oświaty z wychowania	Wyłączone z analizy
8	Minister ds. obrony	Wyłączone z analizy
10	Minister ds. sprawiedliwości	Wyłączone z analizy
12	Minister ds. rolnictwa i rozwoju wsi	Minister
13	Minister ds. środowiska	Minister
21	Osoby Prawne - Przedsiębiorstwa Państwowe	Podmioty komercyjne
22	Stowarzyszenia	Stowarzyszenie
23	Organizacje Społeczne	Stowarzyszenie
24	Związek Rzemiosła Polskiego	Podmiot komercyjny
25	Krajowa Rada Spółdzielcza	Podmiot komercyjny
26	Samorząd Gospodarczy i Zawodowy	Podmiot komercyjny
27	Organizacje Związkowe	Stowarzyszenie
28	Organizacje Wyznaniowe	Organ wyznaniowy
29	Przedsiębiorstwa Osób Fizycznych	Podmiot komercyjny
30	Wyższe Szkoły Niepaństwowe	Podmiot komercyjny
31	Spółki Prawa Handlowego	Podmiot komercyjny
32	Fundacje	Stowarzyszenie
33	Osoba Fizyczna – Pracodawca	Podmiot komercyjny
34	Wyższe Szkoły Państwowe	Podmiot komercyjny

Poniższa tabela podaje liczbę szkół ponadgimnazjalnych w roku 2013, według tak wyróżnionych typów organów prowadzących.

Tab. 54. Liczba szkół ponadgimnazjalnych według organu prowadzącego w 2013

Typ organu	LO	T	ZSZ	Razem
Gmina	177	48	68	293
Powiat grodzki	650	551	322	1523
Powiat ziemski	922	1 120	732	2774
Stowarzyszenie	222	72	81	375
Podmiot komercyjny	180	98	78	356
Wyznaniowe	88	10	4	102
Minister	1	56	27	84
Województwo	8	9	1	18
Razem	2248	1 964	1313	5525

Uzyskane liczebności szkół dla niektórych typów szkół i niektórych typów organów prowadzących są bardzo niewielkie. Z tego powodu, aby zwiększyć czytelność wybranych tabel i wykresów w tekście, połączono organy prowadzące najmniej szkół danego typu.

Warto dodać, że opisana powyżej typologia organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne jest nieco odmienna od typologii organów prowadzących szkoły podstawowe i gimnazja, zastosowanej w Herczyński, Sobotka (2014), i zawiera więcej od niej typów organów, ze względu na konieczność odróżnienia powiatów grodzkich i ziemskich.

Ważną oddzielną grupą organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne są Zakłady Doskonalenia Zawodowego (ZDZ). Z prawnego punktu widzenia ZDZ są stowarzyszeniami i jako takie występują w SIO oraz są przedstawiane w niniejszym raporcie. Jest to jednak dość specyficzny choć nieliczny typ organów prowadzących.

Tradycje ZDZ wywodzą się z kursów dla rzemieślników organizowanych jeszcze w wieku XIX, w okresie po I wojnie światowej powstały regionalne instytuty rzemieślniczo-przemysłowe, nazwane później instytutami naukowymi rzemiosła, oferujące przede wszystkim krótkie formy przygotowania zawodowego. Po II wojnie przez parę lat kontynuowały swoją działalność dydaktyczną w niezmienionej postaci, i nawet powstały nowe instytuty naukowe rzemiosła (np. w Olsztynie). W roku 1948 zostały one scentralizowane i ogólnie przekształcone w działające do dzisiaj ZDZ. Obecnie w Polsce funkcjonuje 24 ZDZ, zrzeszonych w związku, prowadzących w sumie około 500 szkół (w tym około 50 techników, nieliczne licea i wiele szkół policealnych, nierozważanych w niniejszym raporcie) oraz 300 innych placówek oświatowych. ZDZ prowadzą ponadto liczne krótkie kursy zawodowe, a niektóre z nich są nawet organami prowadzącymi wyższych szkół zawodowych.

Z punktu widzenia sieci szkół, wszystkie szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez ZDZ funkcjonują w zespołach szkół, przy czym są to zawsze zespoły bardzo duże, dysponujące obszernymi budynkami oraz licznymi pracownikami i warsztatami. Wyraźnie to odróżnia te szkoły od zespołów szkół prowadzonych przez typowe stowarzyszenia i fundacje. Liczba szkół prowadzonych przez ZDZ oraz liczba ich uczniów istotnie się zwiększyła w analizowanym okresie (por. Tab. 55), mimo to jest nadal niewiele. Uznano więc, że pomimo ich oddzielnej specyfiki nie jest celowe wyodrębnianie dodatkowego typu organu prowadzącego. Ograniczymy się do podsumowania poniżej liczby tych szkół i ich uczniów w latach 2007 i 2013.

Tab. 55. Szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez ZDZ i ich uczniowie w roku 2007 i 2013

Typ szkoły	2007		2013	
	Szkoły	Uczniowie	Szkoły	Uczniowie
Liceum ogólnokształcące	10	663	27	1273
Technikum	36	4113	63	5323
Zasadnicza szkoła zawodowa	27	3277	50	3606
Razem	73	8053	140	10202